

രഘുവംശചരിത്രം

(ഗദ്യകാവ്യം)

പരിഭാഷകൻ

സി. കുഞ്ഞിരാമമേനോൻ.

പ്രസിദ്ധീകരിച്ചത്

1951

$\frac{2017}{16(1)9} = 126$

രഘുവംശചരിത്രം

(ശബ്ദകാവ്യം)

പരിഭാഷകൻ

സി. കുഞ്ഞിരമമേനോൻ.

പ്രസാധകൻ

പി. എസ്സ്. അനന്തനാരായണശാസ്ത്രി.

(ചകുപ്പുകൾ പരിഭാഷകൻ.)

1093

PRINTERS & PUBLISHERS

THE MANGALODAYAM CO., LTD., TRICHUR.

വിഖ അണ-പത്രം]

[12-അ

മുഖവുര.

പൌരാണികവും ആധുനികവുമായ വിദ്യാ
ഭ്യാസരീതികളെ തമ്മിൽ തട്ടിക്കിഴിച്ചുനോക്കിയും,
നവീനജീവിതത്തിന്റെ ആവശ്യങ്ങളെ മനസ്സിലാ
ക്കിയും, ഭാരതീയനേതാക്കന്മാർ മാത്രമല്ല സർവ്വക
ലാശാലക്കാർ കൂടി ദേശഭാഷാഭ്യസനത്തിന്നു പ്രാ
ധാന്യം കൊടുക്കേണ്ടതാണെന്നു അഭിപ്രായപ്പെട്ട
തുടങ്ങിയ കാലമാണല്ലോ ഇത്. 'ഇംഗ്ലീഷഭാഷ
യിൽ ആലോചിച്ച ദേശഭാഷയിൽ എഴുതുന്ന സ
മ്പ്രദായവും, ദേശഭാഷയിൽ രതിയായ പരിഭാഷ
നമില്ലാത്തവർ വിദേശഭാഷയിൽനിന്നു തർജ്ജമ
ചെയ്യുന്ന സമ്പ്രദായവും നിന്തൽചെയ്യാലല്ലാതെ
ദേശഭാഷയ്ക്കു അഭിവൃദ്ധി ഉണ്ടാകുന്നതല്ലെന്നാണു
സർ. രവീന്ദ്രനാഥടാഗോർ ബലമായി അഭിപ്രായ
പ്പെട്ടിട്ടുള്ളത്. ഇംഗ്ലീഷഭാഷയിൽ അനന്യസംധാര
ണമായ വ്യത്പത്തിസമ്പാദിച്ചിട്ടുള്ള സർ.ടാഗോർ
എഴുതുന്നതെല്ലാം ആദ്യം ദേശഭാഷയായ ബങ്കാ
ളിയിലാണ്. ഇതു നിമിത്തം ഭാഷയ്ക്കുണ്ടാകുന്ന ഗു
ണത്തിന്നു പുറമെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ എതു കൃതി

കേരള പുതുമയും തന്മയത്വവും കാണാനാണ് ഈ പുതുമ അദ്ദേഹത്തിന്റെ തത്ത്വമകൾക്കും ഉണ്ട്. അതുകൊണ്ട് വിദേശഭാഷാജ്ഞാനമുള്ളവർ ദേശഭാഷയിൽ നല്ല അറിവുണ്ടായി, തത്ത്വമചെയ്തു തുടങ്ങുന്നതിനുമുമ്പായി ദേശഭാഷയിൽ വിഷയങ്ങൾ ആലോചിച്ചെഴുതുവാനുള്ള സാമർത്ഥ്യം ഉണ്ടാക്കിക്കൊടുക്കണം എന്നാണ് രേഖിപ്രായം.

ദേശഭാഷാഭ്യസനത്തിനു പ്രാധാന്യം കൊടുക്കേണ്ടതാണെന്നുള്ള അഭിപ്രായത്തിനു ദിവസം ചെല്ലുംതോറും ശക്തി കൂടിക്കൊണ്ടിരിക്കയാണു ചെയ്യുന്നത്. രാജഭാഷയിലും മറ്റു വിദേശഭാഷകളിലും ജ്ഞാനം സമ്പാദിപ്പാൻ ആവശ്യമുള്ളവരും, നിവൃത്തിയുള്ളവരും, ഉത്സാഹമുള്ളവരും അപ്രകാരം ചെയ്യുകൊള്ളട്ടെ. സാമാന്യവിദ്യാഭ്യാസം അതാതു ദേശഭാഷയിൽ തന്നെ ആവണം. അങ്ങിനെ ആവേണമെങ്കിൽ ശാസ്ത്രീയവിഷയങ്ങളെ പ്രതിപാദിക്കുന്ന പുസ്തകങ്ങൾ അധികം ഉണ്ടാകാതെ താമില്ല. സാങ്കേതികശാസ്ത്രങ്ങൾ ഉള്ളതു ശേഖരിച്ചും ഇല്ലാത്തതു കടംവാങ്ങിയും, ഉണ്ടാക്കിയാൽകൂടി ദേശഭാഷയിലും വിദേശഭാഷയിലും ഭരപോലെ പാണ്ഡിത്യം സിദ്ധിച്ച തത്ത്വമകാരൻ

വേണ്ടിവരുന്നു. ഇതാണ് ഐക്യമെന്ന അഭിപ്രായം.

മതിയായ അന്വേഷണങ്ങൾ ചെയ്യാതെ വിദേശികൾ എഴുതിയ നമ്മുടെ ചരിത്രങ്ങളും നമ്മുടെ പ്രത്യേകോപയോഗത്തിനായി വിദേശികൾതന്നെ വിദേശങ്ങളെപ്പറ്റി എഴുതിയ ചരിത്രങ്ങളും വായിച്ചുതന്നെ വെച്ച് വളരെ ചെറുപ്പം മുതലുതന്നെ സ്വദേശത്തെപ്പറ്റിയും പൂർവ്വികന്മാരെപ്പറ്റിയും നിന്ദ ഉണ്ടായിത്തീർന്ന് സ്വാതന്ത്ര്യചിന്തയും സ്വരാജ്യസേവയും ഇല്ലാതാകുന്നുവെന്നാണ് ചിലർ പറയുന്നത്. ഇപ്പോഴത്തെ വിദ്യാഭ്യാസരീതി കാരണം നേരിട്ടിട്ടുള്ള ഈ ദോഷത്തിന് പരിഹാരം വരുവാനാവകുറിക്കുന്ന പുസ്തകങ്ങൾ പലതരത്തിലും ധാരാളം ദേശഭാഷയിൽ ഉണ്ടായിത്തീരേണ്ടതെന്ന് മൂന്നാമത്തെ അഭിപ്രായം.

ഇപ്രകാരമുള്ള അഭിപ്രായങ്ങളൊക്കെ പുതിയ പുസ്തകങ്ങൾ എഴുതുന്നവരുടെ മൂലതത്വങ്ങളായിരിക്കേണ്ടതാണെങ്കിൽ ആ തത്വങ്ങളെ അവലംബിച്ചാണ് ഈ പുസ്തകം എഴുതിട്ടുള്ളതെന്ന് ഒരു സമാധാനത്തിനാവകുറമുണ്ട്. ഈ ശ്രമം എല്ലാ സംഗതികളിലും ഒരുപോലെ ഫലിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നു എ

നിക്ക് അഭിമാനമില്ല. കാളിദാസമഹാകവിയുടെ രഘുവംശകാവ്യത്തിനു പ്രാധാന്യം കൊടുപ്പാനും ഗദ്യത്തിൽ ഏഴുതുവാനും ഉണ്ടായ കാരണങ്ങൾ സഹൃദയന്മാർക്കു ആലോചിച്ചറിവാൻ പ്രയാസമില്ലെന്നു വെച്ച് അതിനെപ്പറ്റി പ്രത്യേകമായൊന്നും പറയുന്നില്ല. പൂർവ്വകാലങ്ങളിൽ സാഹിത്യത്തിലും മറ്റു വിഷയങ്ങളിലും ഉൽകൃഷ്ടവിദ്യാഭ്യാസം വേണ്ടിവരുമ്പോൾ രഘുവംശകാവ്യം ഏറ്റുവിദ്യാർത്ഥികളും പഠിപ്പാൻ നിബ്ബന്ധിതയായിരുന്നു. ആ മഹാകാവ്യത്തെ ഭാവിയിൽ ഗദ്യകാരനായി തീരേണ്ടവരായ വിദ്യാർത്ഥികളുടെ ഉപയോഗത്തിനായി തർജ്ജമ ചെയ്തെഴുതിയത് ആചാര്യപ്പെന്നു വരുന്നതല്ലല്ലോ. ഈ രഘുവംശകാവ്യത്തെത്തന്നെ തെരഞ്ഞെടുത്തതിനു വേറേയും പല കാരണങ്ങളില്ലെന്നില്ല.

1. കാളിദാസമഹാകവിയെപ്പറ്റി വളരെയൊക്കെ കേട്ടിട്ടുണ്ടെങ്കിലും, അദ്ദേഹത്തിന്റെ ആശയവിശേഷങ്ങളെ അന്ത്രാപേക്ഷകൂടാതെ മനസ്സിലാക്കുവാൻ സംസ്കൃതജ്ഞാനം ഇല്ലാത്തവരെ സഹായിക്കണം.

2. കാളിദാസമഹാകവിയുടെ രഘുവംശം മൂ

ലഭമാ അതിന്റെ പദ്യതത്വമെയോ പഠിപ്പാൻ തുടങ്ങുന്നതിനുമുമ്പായി ഈ മഹാകാവ്യത്തിൽ ഏകപ്രമയ ഒരു പ്രവേശം സിദ്ധിക്കുന്നതിനായി കവിയുടെ യോഗ്യതയും, കഥാസ്വരൂപവും ഏതാണ് മനസ്സിലാക്കുന്നതിനുപകരിക്കണം.

3. ദേശഭാഷയിൽ ഗദ്യം ഏഴുതൂണിൽ അലങ്കാരസമ്മിശ്രമായ ഒരു പുതിയ പന്ഥാവ് ഉണ്ടാവണം. എന്നാലേ വിദേശഭാഷാസങ്കരംകൊണ്ട് അല്പം മലിനപ്പെട്ടു കിടക്കുന്ന നമ്മുടെ ഭാഷയ്ക്കു തന്മയത്വവും പ്രൗഢ്യതയും കിട്ടുകയുള്ളൂ. സംസ്കൃതഭാഷയുടെ സംരക്ഷണയിൽ ജനിച്ചവളെന്ന് പൂർണ്ണപ്പെട്ട കേരളഭാഷയ്ക്കു വിദേശഭാഷയുടെ സംരക്ഷണയിൽ സുഖം തോന്നുവാൻ വഴിയില്ലാല്ലോ.

4. കേരളത്തിൽ ഗദ്യമെഴുത്തും പദ്യമെഴുത്തും മണ്ടുംകൂടി ശീലമുള്ളവർ കുറവായതുകൊണ്ടും സംസ്കൃതപാണ്ഡിത്യം കൂടാതെ മനസ്സിലാക്കുവാൻ സാധിക്കുന്ന കൃതികൾ ഇക്കാലങ്ങളിൽ കുറെ കുറവായതുകൊണ്ടും വിദ്യാത്ഥികളിൽ ഭൂരിവക്ഷവും അധികം കാഠിന്യമില്ലാത്ത ഗദ്യകാവ്യങ്ങളാണ് ഇപ്പോഴുള്ളത്.

5. മാരായണം കഥ സാമാന്യം ഏല്പാവക്കം

ഗദ്യപദ്യരൂപേണ അറിവാൻ ഇടയായിട്ടുണ്ട്. ഒരു പ്രസിദ്ധകവിയുടെ മനോധർമ്മത്തോടും ചമച്ഛാരത്തോടുംകൂടി ഏഴതിയണ്ടാക്കിയതും രാമായണകഥയ്ക്കു മുൻപുള്ളതുമായ ഈ കഥക്കു ചരിത്രദൃഷ്ട്യോപാധാനും ഉള്ളതുകൊണ്ടു പ്രാചീനഭാരതത്തെപ്പറ്റി ബഹുമാനം തോന്നിക്കുവാൻ ഈ കാവ്യത്തിൽ അധികം ശക്തി കാണാനുണ്ട്.

6. ക്ലാസ്സിൽ പാഠങ്ങൾ പഠിപ്പിക്കുമ്പോൾ പണ്ഡിതന്മാർ വിവരിക്കുവാനും അവരവരുടെ പാണ്ഡിത്യത്തെ വിദ്യാർത്ഥികൾക്കുപയോഗപ്രദമാക്കുവാനും കർമ്മദാസമഹാകവിയുടെ ഈ കാവ്യത്തിൽ വളരെ സന്ദർഭങ്ങൾ കാണാനുണ്ട്.

7. ഉയർന്ന ക്ലാസ്സുകളിൽ ദേശഭാഷയ്ക്കും വിഷയത്തിനും അല്പം പ്രൗഢതകൂട്ടേണ്ടതാവശ്യമാണെന്ന് ഒരു നിശ്ചയം കാണാനുണ്ട്. പ്രത്യയങ്ങൾ മാറ്റി അപ്രസിദ്ധവും അനാവശ്യവുമായ സംസ്കൃതപദങ്ങൾ ചേർത്തുകൊണ്ടു മാത്രം പ്രൗഢത സിദ്ധിക്കുന്നതല്ലല്ലോ.

ഈ വക സംഗതികളും ഇപ്രകാരം ഒരു തർജ്ജമ ആവശ്യമാണെന്ന് ആലോചിച്ചാപ്പാൻ കാരണങ്ങളായിട്ടുണ്ട്. പലതരത്തിലുമുള്ള വ്യാഖ്യാന

അദ്ദേഹുടെ സഹായത്താലും, വ്യംഗ്യരത്നങ്ങളെ വേണമെന്നു തോന്നിയ ദിക്കിലൊക്കെ വിവരിച്ചു ചേർന്നതിലും ശ്ലോകങ്ങൾ തമ്മിലുള്ള ബന്ധത്തെ കൂടുതൽ ഉൾക്കൊള്ളുന്നതിലും എടുത്ത സ്വാതന്ത്ര്യത്താലും, പണ്ഡിതന്മാരായ പലരായും ഉപദേശത്താലും കൂടി എഴുതിയുണ്ടാക്കിയ ഈ കൃതിക്കു ഞാൻ പ്രത്യേകം യാതൊരാളിനെന്നുവെങ്കിലും അർഹിക്കുന്നില്ല. അതിനെ ഒരു മോഹം തന്നെ ഉണ്ടായിട്ടില്ല. ഗദ്യകാവ്യനിർമ്മാണത്തിൽ ഇപ്രകാരം ഒരു പുതിയ പ്രസ്ഥാനം കണ്ടുപിടിച്ചതിന്നു വല്ല സമ്മാനവും ഉണ്ടെങ്കിൽ ആയതു നല്ലതായാലും ചീത്തയായാലും എനിക്കു മാത്രമുള്ള പ്രതിഫലമാണെന്നു മഹാജനങ്ങളെ മുൻകൂട്ടി അറിയിപ്പാൻ ഞാൻ കടപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്.

മലയാളംശാസ്ത്രത്തിൽ പല പാഠഭേദങ്ങളും കാണുന്നുണ്ട്. എന്നാൽ സമ്യസമ്മതമായ അണ്ണാമലയുടെ പാഠത്തെയാണ് ഞാൻ സ്വീകരിച്ചിട്ടുള്ളത്.

ചരിത്രമൂലം നോക്കുമ്പോൾ ശ്രീരാമന്റെ കാലത്തിന്നും മുഖ്യമുള്ള രാജാക്കന്മാരുടെ ചരിത്രത്തിന്നു വളരെ ഗൗരവമുള്ളതുകൊണ്ടും ആ ചരിത്ര

ബുദ്ധമതത്തിൽ ഈ ആദ്യ സത്യാന്വേഷണ ഗ്രന്ഥത്തിൽ
 പരിചയപ്പെടുത്തുവാൻ അധികം യോജിച്ചതാക
 കൊണ്ടും മദ്ധ്യവേദത്തിൽ ആദ്യത്തെ ആദ്യ സത്യാ
 ന്വേഷണ മാതൃകയെക്കുറിച്ച് ഇതിൽ തർജ്ജമ ചെയ്തി
 ട്ടിട്ടു.

ഈ പുസ്തകം ഏഡിംഗ്സ്തെ പ്രസിദ്ധപ്പെടു
 ത്താമെന്നു സഭയ്ക്കും സമ്മതിച്ചു പ്രസിദ്ധപ്രസിദ്ധിത
 നായ മ. മാ. മാ. വി. എസ്. അനന്തനാഥയണ
 ശാസ്ത്രി അവർകളാടും, ഈ തർജ്ജമ മുഴുവനും വാ
 യിലു പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തിച്ചുകൊടുക്കുന്നതിന്നു മുമ്പായി
 വിജയനഗര ഉപാധ്യക്ഷൻ തന്ന പദ്ധതികൾ കെ.
 വാസുദേവൻ മൂസ്സസ് അവർകളാടും എറിക്കുള
 കൃഷ്ണമൂർത്തിയെ റിക്കാട്ടാക്കാതെ ഈ മുമ്പാകെ പൂ
 ണ്ണമാകുന്നതല്ല.

എന്നു

മുദ്രിതപത്രം)
 16-12-02]

സി. കെ. ആർ. എം.

—————

ക രളിദാസനം

രഘുവംശകാവ്യം.

മഹാകവി കാളിദാസന്റെ ജീവകാലത്തെ പറ്റി പലപ്രകാരം പാശ്ചാത്യരായ ചരിത്രകാരന്മാർ പല പ്രകാരത്തിൽ നിരൂപണം ചെയ്തു പല അഭിപ്രായങ്ങളും വ്യക്തമാക്കിയിട്ടുണ്ട്. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ജന്മദിനം മാളവദേശത്താണെന്നും അധികകാലം അദ്ദേഹം പാർത്ത് ഉജ്ജയിനിയിലാണെന്നും ചിലർ അഭിപ്രായപ്പെടുന്നുണ്ട്. അദ്ദേഹത്തിന്റെ വക ഗുരുസംഹാരം മുതലായ കാവ്യങ്ങളിലുള്ള വണ്ണനകൾ നോക്കിയാൽ മാളവദേശിക്കാണെന്നു അദ്ദേഹത്തിന്നു വളരെ അറിവുണ്ടായിരുന്നുവെന്നും മേഘസന്ദേശത്തിൽ ഉജ്ജയിനിയിലെ പരാക്രമപ്രതിപത്തിയോടെ വണ്ണിച്ചുകാണുന്നതുകൊണ്ട് അദ്ദേഹം ഉജ്ജയിനിയിൽ പാർത്തിട്ടുണ്ടായിരുന്നുവെന്നും ഉൾക്കൊള്ളുന്നു. ജീവതകാലം ക്രിസ്താബ്ദം ൪-ാം നൂറ്റാണ്ടിലാണെന്ന് അധികം പേർ അഭിപ്രായപ്പെടുന്നുണ്ട്. മഹാമരാജാവിന്റെ സദസ്സിൽ കാളിദാസൻ പ്രധാനപ്പെട്ട ഒരു കവിയായിരുന്നുവെന്നു പല ഐതിഹ്യങ്ങളുമുണ്ട്. എന്നാൽ പരമനായ അപ്പാശാസ്ട്രികൾ എന്നു വി

3൧൯ കാളിദാസന്റെ കാലം ൪൨൦ ഏകാദശാണെന്നുള്ള പക്ഷത്തെ വണയിച്ച കൃഷ്ണാജ്ഞാപതിനുമുമ്പ് 1൨൦ ഏകാദശിയാണെന്നും, അദ്ദേഹം വിക്രമാക്ഷരാജാവിന്റെ സദസ്സിൽ 'നവമതഞ്ചി' എന്ന പ്രസിദ്ധനായ ധന്വന്തരി മുതലായ മഹാകവികളോടുകൂടിയാണ് പാർത്തിയെന്നതെന്നും തുക്കതിപ്രമാണങ്ങളോടുകൂടി സ്ഥാപിച്ചിട്ടുണ്ട്.

ഈ മഹാകവിയുടെ മൃതിയായ ശേഖരമൂലം, വിക്രമാർപ്പശീതം, മാളവികാഗ്നിമിത്രം എന്നു മൂന്നു നാടകങ്ങളും, രഘുവംശം, കർമാസംഭവം, മേഘസന്താനം, ഇതുസംഹാരം എന്നീ കാവ്യങ്ങളും ഇപ്പോൾ പ്രചാരത്തിലായിരിക്കുന്നുണ്ട്. പദ്യരൂപത്തിൽ ആദ്യത്തേതാണ് രഘുവംശം എന്നു വിചാരിച്ചുവരുന്നു. 19 സൂക്തമുള്ള ഈ കാവ്യം കൃത്യമായ ഹൃദ്യമാണെന്നു സർവ്വതരം സമ്മതിക്കുന്നുണ്ട്. ഈ കാവ്യത്തെ പല പാശ്ചാത്യഭാഷകളിലും തർജ്ജമ ചെയ്തിട്ടുണ്ട്. ഇതിൽ ആദ്യത്തേതായ 'വാഗ്വേദാവിവസംപ്രദായം' എന്ന ദൃശ്യാകം വിക്രാമം സമയത്തു ഗുരുക്കന്മാർ ശിഷ്യർക്ക് ഉപദേശിക്കാറുണ്ട്. മനോഹരമായ ശബ്ദാർത്ഥങ്ങളെക്കൊണ്ടും, ഹൃദയത്തിൽ അനാഥാത്മന പതിയുന്ന ഭംഗിയേറിയ അലങ്കാരങ്ങളെക്കൊണ്ടും, മനോഹരമായ

സംഭാവദികളെക്കൊണ്ടും, വിശിഷ്ട വൃംശാത്മ പ്രാധാന്യംകൊണ്ടും ഈ കാവ്യം സ്വർഗ്ഗമാ ചാനാ മരമാകുന്നു.

രാമായണകഥയ്ക്കു മുമ്പും പിമ്പുമുള്ള പല രാജാക്കന്മാരുടെ കഥകൾ ഇതിൽ വർണ്ണിക്കുന്നുണ്ട്. അവയെക്കൊണ്ടു ആചരിത്രത്തിന്റെ ഭാഗമാണെന്നു പറയണമല്ലോ. ഈ രാമായണം കഥ തന്നെ ഇതിൽ വർണ്ണിച്ചിട്ടുള്ളത്, ആദികവിയായ വാല്മീകിയൊഴിച്ചുള്ള കവികൾക്കു സൂരികുമാർകൂടികഴിയാത്തവിധം അത്ര രംഗീകൃതമുണ്ടായിരുന്നില്ല. ദിലീപന്റെ ഭരണത്തോടു കൂടി ആരംഭിക്കുന്ന ഈ കാവ്യം, ധൃതൻ്റെ സ്രീജിതാമായ കാശി വർണ്ണന എന്ന രാജാവ് അതിരോഗത്താൽ ക്ഷയം പിടിച്ചു ചരിച്ചതോടുകൂടി അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഗർഭിണിയായ ഭാര്യയിൽ രാജ്യഭാരം അർപ്പിച്ചുകൊണ്ടാണ് അവസാനിക്കുന്നത്. (ഇതിന്നുശേഷം കാളിദാസൻ ഏഴുതിയ ഭാഗം നശിച്ചുപോയതാണെന്നു ഒരു പക്ഷാന്തമുണ്ട്.) ഈ അതിദീർഘമായ കാലത്തിനുള്ളിൽ സൂര്യവംശത്തിൽ ഏതായാ യോഗ്യനായ രാജാക്കന്മാർ—രാമായണകഥാപുരുഷനായ സാക്ഷാൽ ശ്രീരാമൻ കൂടി— രാജ്യം വാണിട്ടുണ്ട്.

അവരിൽ ഓരോരാണ് ഓരോ. ഈ സ്ഥിതിക്ക് ഈ കാവ്യത്തിന്നു 'സൂര്യചംശം' എന്നോ മറ്റോ പേര് കൊടുക്കാതെ രാജാവിന്റെ പേര് വിടിച്ചു 'രാജാചംശം' എന്നു പേരിട്ടതു, മറ്റൊല്ലാ രാജാക്കന്മാരെ കാഴ്ചം ഗുണവാൻ രാജാക്കന്മാരാലായിരിക്കുന്നതെന്ന ചിലർ അഭിപ്രായപ്പെടുന്നുണ്ട്. ദീർഘൻ രാജാവിന്ന് ആ പേരിട്ടവാൻ കാരണം 'രാജ' എന്ന ഗണ്യത്തിൽ കേടായ ധാതുവിന്റെ അർത്ഥം 'രാജ' രാജ ഭൂമിക്കൊക്കെയും നാഥനാവുമെന്നും ദീർഘനാദ്രാണകീർത്തിയാവുമെന്നും കണ്ടിട്ടാണെന്നു കവി പറയുന്നു. അതുപ്രകാരം ഈ കാവ്യം ലോകത്തിലൊക്കെയും പ്രസിദ്ധമായി, സാഹിത്യ ലോകചക്രവർത്തിയായിത്തീരുന്നതെന്നു കണ്ടിട്ടാണോ കവി ഈ കാവ്യത്തിന്നു രാജാചംശം എന്നു പേരിട്ടത് എന്നു തോന്നും. രാജാക്കന്മാരുടെ ഇംഗിതം എന്തിനെ വാറിയാം! അതുകൊണ്ട്.

ഇതിൽ വർണ്ണിക്കപ്പെട്ട ഓരോ രാജാക്കന്മാരുടേയും ചരിത്രം ഓരോ പ്രകാരത്തിൽ വിശദം ഉൾക്കൊള്ളുന്നതും ഓരോ പ്രത്യേകപാഠങ്ങൾ വായിക്കാൻ ഉപകരിക്കുന്നതുമാണ്. കാവ്യത്തിന്റെ ഉദ്ദേശം പുരുഷാർത്ഥാലംഭം സോപാദനവുമാണല്ലോ.

ഇതിൽ ദിലീപൻ മുതലായ ചില താലൂക്കന്മാരുടെ ചരിത്രത്തിൽനിന്നു നാം ധർമ്മരസ്യത്തെ മനസ്സിലാക്കുന്നു. അവയിൽ വീരസമാണ് പ്രധാനം. രാജ മുതലായവരുടെ ചരിത്രത്തിൽ അത്ഭുതങ്ങളും മോക്ഷാത്തരവും സംഭവസിച്ച ഉപദേശം അടങ്ങിയിരിക്കുന്നു. അവയിൽ വീരസവും ശാന്താസവും പ്രധാനമാണ്. അഗ്നിപുണ്ണചരിത്രത്തിലും മറ്റും കാമോപദേശവും ഗ്രംഗാരാസവും പ്രധാനം. അപവിധാപാദിപട്ടങ്ങളിൽ കരുണം, താടകാദികഥകളിൽ ബീഭത്സം, ശുദ്ധനകാദികഥയിൽ രാസ്യത്താനകൾ, ഖരഹാരവണ്ണനയിൽ ഹൈന്ദവം, മായാസംഹാരവണ്ണനയിൽ അത്ഭുതം എന്നീ രസങ്ങൾ പ്രധാനമായി വ്യഞ്ജിക്കുന്നുണ്ട്. ഇപ്രകാരം സകല പുരുഷാത്മങ്ങളെയും ഉപദേശിക്കുന്നതും, സകല രസങ്ങളും, ഇതരകാവ്യലക്ഷണങ്ങളാലോചനയായ ഈ മഹാകാവ്യം ഇതരകാവ്യങ്ങളെക്കാൾ ഉൽകൃഷ്ടമാണെന്നു നിസ്സംശയം പറയാം.

രഘുവംശത്തെപ്പറ്റി പ്രത്യേകിച്ചു ചില സംഗതികൾ പ്രസ്താവിക്കേണ്ടതുണ്ട്. ഇതിൽ മോസർഗ്ഗത്തിൽ സ്വയംഖരവണ്ണനയിൽ മഞ്ജുവന്ദനം

മാനന്തവാടിയിൽ മാതൃഭൂമിയിൽ ഉപ
 ക്ഷിപ്തമാകുന്ന ഇവരുടെയ്ക്ക് 'ദീപശംഖ'യോടുകൂ
 ടിച്ചതിലുള്ള രചനകൾ കണ്ട്, കവിസമാജത്തിൽ
 നിന്ന കാളിദാസൻ 'ദീപശംഖകാളിദാസൻ' എ
 ന്ന ഖ്യാതി കൈമാറുകയുണ്ടായത്രെ. അദ്ദേഹം സ
 മൂഹത്തിൽ 'വന്ദ്യ: സമീതോ ഗജമുദാജന' എന്നതി
 ലെ സമീത: എന്ന പദത്തിൽ ചില കവികൾക്കു
 വിപ്രതിപത്തി തോന്നി ആ പദം മാറ്റാൻ ശ്രമി
 ച്ചുവെന്നും, ഏകിലും 'അവർക്കിന്' സാധിച്ചില്ല
 ന്നും കേൾക്കുന്നു. ആറാം സമൂഹത്തിന്റെ വിജ്ഞാ
 നത്തിൽ ഒരു ശ്ലോകത്തിന്റെ അവസാനത്തിലെ
 'ആപ്രസാദാൽ' എന്ന പദം സംസ്കൃതം എന്ന
 പ്രത്യേകമായി പറയുകയോക്കണമെന്നും പ
 രമിക്കുന്നു. ഇങ്ങനെ ചെറുപദ്യകളിൽ പ്രത്യേക
 യെ കാണിക്കുന്ന ശൈലിയെക്കുറിച്ച് എത്രയോ ഉണ്ട്.
 അവയുടെ പ്രാമാണ്യം ഏകീകരിക്കുകയുണ്ടാക
 ള്ക. ഈ കാവ്യകലത്തിന്റെ പ്രത്യേകതയ്ക്കു നാമൊ
 രു കെട്ടുകഥകളുടേയും ആവശ്യമില്ല. ഇതു വാ
 യായിരുന്ന സാമൂഹങ്ങൾ ബോദ്ധ്യപ്പെടാതിരിക്ക
 യില്ല.

അനുക്രമപ്പട്ടിക.

1. ഭവവൃദ്ധ.
2. കാളിദാസനും മഞ്ജുവംശകാവ്യവും
3. അനുക്രമപ്പട്ടിക.
4. മഞ്ജുവംശചരിത്രം:—

ക ന ട മ ഭൃ ട യ ട	1—28 ഭാഗം.
പ്രസ്താവന	1
ദിലീപചക്രവർത്തി	1
ദിലീപന്റെ രാജ്യഭാരം	3
ദിലീപന്റെ വിവാഹം	9
വസിഷ്ഠാശ്രമയാത്ര	10
വസിഷ്ഠാശ്രമം	13
വസിഷ്ഠദേവീപരംചാരം	15
ക ന ട മ ഭൃ ട യ ട	21—15 "
പ്രതാപം	24
അനുക്രമപ്പട്ടികയുടെ മടക്കം	27
ദിലീപപരീക്ഷ	30
ദിലീപനും സിംഹവും	31
പ്രതാപസംഗമം	41
രാജ്യപ്രസ്താപനം	41

മുഹമ്മദ് ഹുസൈൻ	40—64	ശാഗം
സുരേഷിണിയുടെ ഗദ്യകാവ്യം	46	
മഞ്ജുവിന്റെ ഗദ്യകാവ്യം	49	
മഞ്ജുവിന്റെ ചെറുപ്പകാവ്യം	51	
യെമ്പൊഴിയാഴിപ്പാട്ടം	55	
പഞ്ചവം ഇന്ദ്രൻ നമ്പിഴപ്പാട്ടം	55	
മഞ്ജുവിന്റെ മടക്കം	68	
നരസിംഹ മഹാശ്വരയം	66—83	..
മഞ്ജുവിന്റെ സ്മരണാശ്വാസം	66	
ശരത്കാലഗാനം	68	
മഞ്ജുവിന്റെ ദീപ്തിയം	70	
(മാപ്പോട്ടമി)	70	
മാപ്പോട്ടമി മഹാശ്വരയം	84—103	..
കൊത്തുഗാനം	84	
അജാതപതി	98	
സ്വയംവരയാത്ര	94	
പ്രഭാതവർണ്ണം	100	
ആനന്ദ മഹാശ്വരയം	101—123	..
സ്വയംവരനാലോലാപനം	104	
മാപ്പോട്ടമി മഹാശ്വരയം	106	
സുന്ദരവർണ്ണം	108	
ഇന്ദുജ്ഞിസ്വയംവരം	121	
5. ചോദ്യവിവരണം.		

രഘുവംശചരിത്രം.

ഒന്നാമദ്ധ്യായം.

പ്രസ്താവന.

യാക്കും അർക്കവും എന്നുപോലെ നിത്യസം
ബന്ധമുള്ളവരായും, പ്രപഞ്ചത്തിന്റെ മാതാപിതാ
കളായും ഇരിക്കുന്ന പാർവ്വതീപരമേശ്വരന്മാരെ
വാഗ്മതർജ്ജോധത്തിനായി ഞാൻ വന്ദിക്കുന്നു.

ആദിത്യജൽനിന്നുത്ഭവിച്ച രാജവംശം എവി
ടെ? എന്റെ അല്പഗ്രാഹിയായ ബുദ്ധി എവിടെ?
ഞാൻ മോഹംകൊണ്ട് ഒരു പൊങ്ങുതടിയിൽ കയ
റി ഭസ്മമായിക്കിടന്ന സമുദ്രം കടപ്പാനാണ് ആ
ഗ്രഹിക്കുന്നത്. മന്ദനം കവിയശസ്ത്ര വേണമെന്നാ
ഗ്രഹിക്കുന്നവനായ ഞാൻ ഉയരമുള്ള പർവ്വതാത്രം
പാരിച്ചെടുപ്പാൻ കഴിവുള്ള ഫലത്തിനായി കൈ
ഉയർത്തുന്ന ഹ്രസ്വകായനൊപ്പാലെ പാരിഹാസപാ
ത്രമായിത്തീർന്നുകാം. എന്നിരുന്നാലും പൂർവ്വിപോ

നാർ ഉണ്ടാക്കിയിട്ടുള്ള പ്രബന്ധങ്ങളാകുന്ന പ്രാവശ്യം മാറ്റമുള്ള ഈ വംശത്തിൽ വളരുന്നതിനായിട്ടുള്ള തുച്ഛമായ ചരിത്രത്തിൽ ചർച്ചിക്കുന്നവർക്കു എന്തിനും പ്രാവശ്യം ഉണ്ടാകുന്നതാണ്. ഞാൻ വാഗ്ദാനം ചെയ്തപ്രകാരം വാഗ്ദാനം ചെയ്തപ്രകാരം സൂര്യവംശരാജാക്കന്മാരുടെയോഗ്യതകൾ ചെയ്തിരിക്കുന്നതായ വന്ന് ഈ ചവലകർമ്മത്തിനായി എന്നെ പ്രേരിപ്പിക്കുക നിമിത്തം അവരുടെ വംശചരിത്രം വർണ്ണിക്കാൻ ഭാവി കുന്നു. ജനനമുതൽക്കു ഇല്ലിരുളിയവർ, ഫലസിദ്ധിരൂപംകൊണ്ടുവരുന്ന കർമ്മങ്ങൾ ചെയ്യുന്നവരും, സമുദ്രംവരെയുള്ള ക്ഷിതിക്ക് അധീശനായ വരും, സ്വർഗ്ഗംവരെ ഫലത്തിന്നു മാറ്റം ഉണ്ടാക്കിയിട്ടുള്ളവരും, വിധിയാർവണ്ണം അഗ്നിയിൽ† ഹോമം ചെയ്തവരും, അർത്ഥികളെ യഥാകാലം പൂജിച്ചിരുന്നവരും, അചരാധരത്തിന്നു തക്ക ഭണ്ഡനം ചെയ്തി

* ജനനമുതൽ: ഗർഭാധാനകാലം മുതൽക്കു സന്താനങ്ങൾകൊണ്ടു ഇല്ലിരുളിയവർ എന്നർത്ഥം.

† അഗ്നികൾ: താമ്രപത്മം, മേഘിണി, ആഹവനീയാഗ്നി എന്നീ മൂന്നു അഗ്നികളെയും ധൃതസ്ഥനായാൽ സന്തോഷിപ്പിക്കേണ്ടതാണ്.

ജനവരം, കാലം തൊറായ്ക്ക ഉണച്ചുണ്ടായിരുന്നവരും, ദാനത്തിനായി ധനം വളരെ സമ്പാദിച്ചിരുന്നവരും, സത്യത്തിനുവേണ്ടി മിതമായി സംസാരിച്ചിരുന്നവരും, യശസ്സിനുവേണ്ടി ജയേച്ഛയോടുകൂടിയവരും, സന്തതം മാത്രം ഹൃദയമാശ്രമം സ്വീകരിച്ചിരുന്നവരും, ശൈശവത്തിൽ വിദ്യാകർഷണമുണ്ടായിരുന്നവരും, യൗവനകാലത്തു വിഷയസുഖം വേണ്ടപോലെ അനുഭവിച്ചിരുന്നവരും, വാക്യത്തിൽ മുറിച്ചുതരിയെ സ്വീകരിച്ചിരുന്നവരും, മടുവിൽ യോഗാഭ്യാസംകൊണ്ടു ദേഹവിയോഗം ചെയ്തിരുന്നവരും ആയിരുന്നു ആ ഹൃദയംശരാശരക്കന്മാർ. അവരുടെ വംശചരിത്രം ഞാൻ പറയുന്നതു, നല്ലതും ചീത്തയും വേർതിരിവാൻ കാരണഭൂതമായ സമജനങ്ങൾ കേൾക്കേണ്ടതാണ്. സ്വർണ്ണത്തിന്റെ ഗുളിയും അഗുളിയും തിരിച്ചറിയാൻ വേണ്ടതല്ലോ കാരണമത്.

5 വിദ്യാകർ: സ്മാ, യജ്ഞസ്, സമം, അഥ്യാ (ഇതിന്നേനാമു വേദങ്ങൾ) നിരക്കം, ജ്യോതിഷം, വ്യാകരണം, കല്പം, ശിഷ്യ, മനുസ്സ് (ഇതിന്നേനാമു വേദാനുസ്മാ) ഭിക്ഷാസ, നൃപശാസ്ത്രം, പുരാണം, ധർമ്മശാസ്ത്രം, ഇന്ദ്രകാരം ആകെ ചതിന്നാമു വിദ്യാകർ.

ദിലീപചക്രവർത്തി.

വിദ്യാനാഥ് മാനാദീയനായി, മനുസ്സുകൾക്കു പ്രണവമെന്നപോലെ രാജാക്കന്മാർക്കു ആദ്രുനായി, വൈവാസ്വതനാമം എന്നു പ്രസിദ്ധനായ ഒരു രാജാവുണ്ടായി. ശുദ്ധീകൃതമായ താദ്രേമത്തിന്റെ വംശത്തിൽ, പാൽക്കുടവിൽ ചന്ദ്രനെങ്ങനപോലെ, ഏറാവും ശുദ്ധീകൃതനായി ദിലീപനെന്നു പ്രസിദ്ധനായ ഒരു രാജചന്ദ്രനുണ്ടായി. വിശാലമായ മാറിടത്തോടും കാളയുടെ സ്തംഭസംഭോഗലയുള്ള സ്തംഭത്തോടും ഉന്നതമായ ശരീരത്തോടും ദീർഘമായ ഉഷ്ണരോമത്തോടും കൂടിയ അദ്ദേഹത്തെ കണ്ടാൽ കണ്ഠിയധാർമ്മ്യത്തെ അതിന്റെ കർമ്മം നടത്തുവാൻ ശക്തിയുള്ള ഒരു ദേഹം എടുത്തിരിക്കുന്നതെന്നു ഏതു തോന്നും. മഹാമേഘപുത്രം[†] എല്ലാ

* മന: സ്രാമാഹിനം കീഴിൽ സൂര്യ നന്ദനവാനായി പരിണാമം ചെയ്തവനായിട്ട്. അതിൽ ആദ്യത്തെ മനസ്സായതാണിത്.

† മഹാമേഘ: ലവണസമുദ്രത്തിൽ ചാർപ്പെട്ട പ്രഭാതത്തെയാണു മണ്ണുപിപ്ലവം വായുന്നതു്. പ്രഭാതത്തിന്റെ മണ്ണുതീവ്യാപനം മഹാമേഘം. മഹാമേഘത്തിന്റെ ഒരു പാശപോലും ഭാരമവർഷണം നാം വിളിക്കുന്നതു് ഇന്ത്യസാമാന്യം.

വസ്തുക്കളിലുണ്ടെന്ന് അധികമായ ബലത്തോടും, സർവ്വാതിശയിയായ തേജസ്സോടും, ഏല്പാ ഉന്നത വസ്തുക്കളിലുണ്ടെന്ന് അധികമായ ഉയരത്തോടും കൂടി ഭൂമിയെ മുഴുവൻ വ്യാപിച്ചാണല്ലോ ഇരിക്കുന്നത്. അപ്രകാരമെന്ന ദിലീപനും ഏല്പാരിലും അധികമായ ബലത്തോടും ഏല്പാ മാന്ദാക്കന്മാരുടേയും പ്രതാപത്തെ ഭയപ്പെന്ന തേജസ്സോടും, സകലാജ്യകാർയ്ക്കും ഏല്പാ സമയവും അറിഞ്ഞു കൊണ്ടിരിപ്പാൻ തക്കവണ്ണം വലുതായ ബലമുണ്ടാകും കൂടി ലോകമെങ്ങും വ്യാപിച്ചാണ് ഇരുന്നിരുന്നത്. ആകൃതിപ്പെടുത്ത ബലമുണ്ടും, ബലപ്പെടുത്ത പരിപൂർണ്ണത, പരിപൂർണ്ണത കാർയ്യാമംഭവും, ആരംഭത്തിനടുത്ത ഫലപ്രാപ്തിയും ദിലീപനുണ്ടായിരുന്നു. മനുഷ്യങ്ങളും സൗര്യങ്ങളുമായ മാന്ദ്യമുണ്ടാകാതിരിക്കുന്നതിന്നു അദ്ദേഹം ജലജന്തുക്കളും മറ്റും നിറഞ്ഞ സമുദ്രമെന്നുപോലെ ഉപജീവിക്കാൻ അതികൂടിപ്പാൻ പാടില്ലാത്തവരും അഭിഗമിക്കപ്പെടാത്തവരും ആയിരുന്നു.

ദിലീപന്റെ മരണമേ.

റാലുന്നായ സാരഥിയുടെ മുമ്പാകെയെന്നുപോലെ ശാസിതാവായ ദിലീപന്റെ കീഴിൽ

നിന്നിരുന്ന പ്രജകൾ മനുവിന്റെ കാലം മുതൽ പ്ര
 മതമായ പദ്ധതിയിൽനിന്ന് അങ്ങമാത്രവും തെ
 റിപ്പോയിരുന്നില്ല. ദീർഘൻ പ്രജകളിൽനിന്നു
 കരം പിരിച്ചിരുന്നതു പ്രജകളുടെ അഭ്യർത്ഥന
 വേണ്ടിത്തന്നെ ആയിരുന്നു. സൂര്യൻ ഭൂമിയിൽനി
 ന്നു മലം ആകർഷിച്ചുടുക്കുന്നതു സൂര്യന്റെ ഉണ്ടാക്കു
 ന്നതിനായിട്ടാണല്ലോ. അദ്ദേഹത്തിന്നു സൈന്യം
 ആഡംബരം മാത്രമായിരുന്നു. കാർത്യായിനിക്ക് മ
 ണ്ടു കൂട്ടമേ അദ്ദേഹത്തിന് ആവശ്യമുണ്ടായിരുന്നു
 ഉദ്യ; ശാസനങ്ങളിൽ തടവില്ലാതെ പ്രവേശിക്കുന്ന
 സ്വർഗ്ഗവും, വില്ലിൽ കലശ്ശായിയെന്നൊന്നും. നിത്യ
 ഡമായ മന്ത്രാലോചനയും ഗംഭീരമായ ആകൃതി
 യിൽ മനുഷ്യാകൃതിയെന്നു മനോഭാവങ്ങളും ഉള്ള ദി
 ലീപന്റെ കാർത്യായനങ്ങൾ ഇദാനീന്തനമായ ഫ
 ലംകൊണ്ട് ഉപരികപ്പെടേണ്ടതായ പൂർവ്വജന്മവാ
 സനകർമ്മപാല ഫലസിദ്ധിക്കാണ്ടു മാത്രം ഉപ
 മാർദ്ദിതവ്യവസ്ഥയായിരുന്നു. ദീർഘൻ ആത്മരക്ഷ
 ചെയ്തതു ഭീതനായിട്ടല്ല; ധർമ്മനുഷ്ഠിച്ചതു രോഗാ
 ദിബാധകളുണ്ടായിട്ടല്ല; ധനം സമ്പാദിച്ചതു ലു
 ബ്ധകൊണ്ടല്ല; സുഖമനുഭവിച്ചതു രോഗമുണ്ടായിട്ടു
 മല്ല. ജ്ഞാനമുണ്ടായിരുന്നിട്ടും മൊന്നും, ശക്തിയു

ണ്ടായിരുന്നിട്ടും ക്ഷമ, ന്യാഗമുണ്ടായിരുന്നിട്ടും ആ
നല്ലായയില്ലായ, ഇങ്ങിനെ ദിലീപന്റെ ഗുണ
ങ്ങൾ മോഹമോ ഗുണങ്ങളോ ചെന്നിരുന്നതി
നാൽ സാരമാണോയെന്നോ ചോദ്യം യോ
ജിച്ചിരുന്നിരുന്നു. വിഷയങ്ങൾക്കു വശപ്പെടാതെ
യും, വിദ്യകളുടെ കരകളും, ധർമ്മത്തിൽ താല്പര്യ
ത്തോടുകൂടിയും ഇരുന്നിരുന്ന അദ്ദേഹത്തിനു മോശ
മാതെയുള്ള വൃദ്ധത്വം* തികഞ്ഞിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. വി
നയം ഉണ്ടാക്കുക, രക്ഷിക്കുക, ഭരിക്കുക എന്നീ കൃ
ത്യങ്ങളെ നിർവ്വഹിക്കുക കാരണം, ദിലീപനായിര
ന്നു പ്രജകളുടെ പിതാവ്; യഥാർത്ഥപിതാക്കന്മാർ
ജനനത്തിനു മാത്രം കാരണമായതേയുള്ളൂ. ദിലീ
പൻ മർദ്ദാഭയെ നിലനിർത്തുവാൻവേണ്ടി മാത്രമാ
യിരുന്നു അധികാരികളെ ശിക്ഷിച്ചത്; സന്തതിയു
ണ്ടാവാൻ മാത്രമായിരുന്നു വിവാഹംചെയ്തത്; ഇ
തുകാരണം പുരുഷാർത്ഥമായ അർത്ഥകാലങ്ങളോടെ
അദ്ദേഹത്തിനു ധർമ്മമായിട്ടാണ് വന്നുചെന്ന്

* വൃദ്ധത്വം: വേദാന്ത്യവൃദ്ധൻ, ജ്ഞാനവൃദ്ധൻ, ധർമ്മ
വൃദ്ധൻ, വയോവൃദ്ധൻ ഇങ്ങിനെ വൃദ്ധന്മാർ നാലുതരം.
ആദ്യത്തേ മൂന്നു വൃദ്ധന്മാരും ദിലീപനെന്നേന്നു വിശേഷ
ണങ്ങളാൽ സൂചിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു.

യാഗത്തിന്നു വേണ്ടുന്ന ധനങ്ങളൊക്കെയും ദുരിതീകൾ
 നിറഞ്ഞിട്ടുള്ള യവിഷാഗം ഭക്ഷിക്കുന്ന ദേവകളുടെ
 ഉച്ഛിക്കായി അദ്ദേഹം യാഗം കഴിച്ചു. ദേവകളുടെ
 രാജാവായ ഇന്ദ്രൻ വയ്തുവേണ പ്രാലോകത്തിൽ
 സമ്പൂർണ്ണതും വർദ്ധിപ്പിച്ചു. ഇപ്രകാരം ദിലീപനും ഇ
 ന്നാരം അവരവരുടെ സമ്പത്തുകളെ മാരാമെന്താ
 ന് പ്രാലോകത്തെയും ദേവപ്രാലോകത്തെയും ഭരിച്ചു. ദിലീപൻ
 രാജ്യഭാരം ചെന്തുന്ന കാലത്ത് മോഷണ
 മെന്ന ക്രിമയായിട്ടു മോഷണമെന്ന വാക്കുതന്നെ
 കേൾപ്പാനുണ്ടായിരുന്നില്ല. ഇതു കാരണം മഹാ
 ത രാജാക്കന്മാർ അദ്ദേഹത്തിന്റെ അസ്സേദിനെ
 യോഗമിപ്പാൻ പൂടി കഴിഞ്ഞില്ല. ദിലീപനു ധർമ്മ
 വിശ്വസ്തരുടെ പ്രവൃത്തിയും യോഗിക്കു ദുഷ്ടപാദ
 ഇ രാജധനമെന്നപോലെ ഇഷ്ടമായിത്തീർന്നു. ഇഷ്ട
 നായാലും ദോഷവാനായാൽ പാമ്പു കടിച്ചു വെ
 ലിനെ എന്നുപോലെ അവനെ നൃജിതവാനാക്കി ദിലീ
 പൻ മടി കാട്ടിയിരുന്നില്ല. ബ്രഹ്മാവു പഞ്ചഭൂത
 ങ്ങളെ സൃഷ്ടിക്കുമ്പോൾ ചെങ്കിരുന്ന ഗ്രാനൈത്താട
 പൂടിയിരുന്നിരിക്കണം ദിലീപനെയും സൃഷ്ടിച്ചത്. അ
 തുകൊണ്ടു തന്നെയല്ല അദ്ദേഹത്തിന്റെ എല്ലാ
 ഗുണങ്ങളും പഞ്ചഭൂതങ്ങളുടെ ഗുണങ്ങളെപ്പോലെ

പരാവകാരത്തിന്നു മൗര്യമായി പരിണമിച്ചിരുന്നു. ദിലീപരാജ്യത്തിന്റെ മതിൽ സമുദ്രതീരമായിരുന്നു. സമുദ്രം കിടങ്ങുമായിരുന്നു. ഇങ്ങിനെ ഭൂമിയെ മുഴുവൻ ഒരു രാജധാനിയെ പരിപാലിക്കുന്നതു പോലെ അന്ത്യശാസനകൂടാതെ അദ്ദേഹം രക്ഷിക്കുകയും ചെയ്തു.

ദിലീപൻ റവിവരഹം.

യാഗത്തിന്നു ദക്ഷിണ എന്നതുകൊണ്ടു ദക്ഷിണ്യത്താൽ അന്യർക്കു സദക്ഷിണമെന്നു പ്രസിദ്ധമായ വേദോക്തമായ മഹാധാരകവൃക ദിലീപനു പതിയായി വന്നു. അന്ത്യപുരത്തിൽ രാജാജനം വളരെ ഉണ്ടായിരുന്നുവെങ്കിലും, മനുഷ്യാനിയായ സദക്ഷിണമെന്നും രാജലക്ഷ്മിയെന്നും മൗര്യമാണ് ദിലീപൻ ധർമ്മപതിയായി കരുതിയിരുന്നത്. തനിക്കു സദൃശിയായ സദക്ഷിണയിൽ വിചാരിച്ച കാലങ്ങളിൽ പുത്രനുണ്ടാവണമെന്നു കണ്ടു പുത്രനുണ്ടാകുമെന്ന സങ്കല്പം ഫലിക്കാതെ കാലം കളക്കുകയും ചെയ്തു. എന്നിട്ടും ഫലപ്രാപ്തിയുണ്ടായി കാണാത്തതാൽ സന്തതം സമുദ്രത്തോടു ചെന്നുനായി ഭുജനമെന്നു മന്ത്രിമാരെ എല്പിച്ചു. ബ്ര

മാവിനെ പൂജിച്ചു* കലഹമുണ്ടായ വസിഷ്ഠന്റെ
ആശ്രമത്തിലേക്കു രാജ്യാസമേതനായി ദിലീപൻ
പുറപ്പെട്ടു.

വസിഷ്ഠശ്രമേ യാത്ര.

വയ്ക്കാലത്തുണ്ടാകുന്ന കാർമ്മേയത്തിന്റെ
ഉപരിഭാഗത്തിൽ മിന്നൽപ്പിണയം മരോഽമല
വൃന്ത കയറിയിരിക്കുന്നതുപോലെ മനോഹരവും
ഗംഭീരമായ ശബ്ദം പുറപ്പെടുവിക്കുന്നതും ആയ
ഭദ്രാമത്തിൽ കയറിയാണ് ഓജസേന്ദ്രിയാർ വസി
ഷ്ഠാശ്രമത്തിലേക്കു പുറപ്പെട്ടത്. ആശ്രമാവരൂപ
മൊന്നും വന്നുപോകരുതെന്ന വിചാരത്തോടെ ആ
കമ്പടിക്കാലം വളരെക്കുറയും കൂടെ കൊണ്ടുപോ
യിരുന്നില്ലെങ്കിലും സുദക്ഷിണാദിലീപന്മാരുടെ നേ
തോവിശേഷംകൊണ്ട് അവർ നാലുപുറവും സേന
യാൽ ചുറ്റപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടോ എന്നു കാണികൾക്കു
തോന്നിയിരുന്നു. വനരാജികളിൽ തട്ടി മരതകയെ
പ്രാപിച്ചതും, സഗന്ധമുള്ള പൂക്കളിൽ തട്ടി പുഷ്പ
പരാഗത്തോടു കൂടിയതും, പയറുനൂലുകളിൽ തട്ടി

* സൃഷ്ടിക്കുവാൻ ബ്രഹ്മാവിനെ പൂജിക്കുന്നതു സുന്നതി
ക്കു നല്ലതാണ്.

† ഐരാവതഗജവും എന്നീ അർത്ഥനരരോടൊ.

പയൻപശയുടെ സൗമ്യത്തോടുകൂടിയതും ആയ
കാരാകൾ ഈ രാജദമ്പതിമാരെ വഴിയിൽവെച്ചു
സേവിച്ചിരുന്നു. മഥപത്രങ്ങളുടെ ശബ്ദം കേട്ട് (ഇ
ടിമുഴക്കമാണെന്നു ശങ്കിച്ച്) ഉറപ്പാമുഖങ്ങളോടുകൂ
ടി സന്തോഷിച്ചും രാജാവിനേയും രാജ്ഞിയേയും
കണ്ടു വിസ്മയിച്ചും മയിലുകൾ പുറപ്പെട്ടവിക്കെന്ന
ഷഡ്ജസ്വരമായും മനോഹരമായും ഇരിക്കുന്ന
'കേകാ'വങ്ങൾ അവർ കണ്ണുസമുത്ത കൊടു
ത്തു. ഈ യാത്രയിൽ പ്രാർത്ഥനാസിദ്ധിയെ സൂചി
പ്പിച്ചുകൊണ്ടു പോകുന്നവഴിക്കു കാരാ വീശിയി
രുന്നു. വായുഭഗവാന്റെ ഈ അനുഗ്രഹത കാര
ണം കുതിരയുടെ കളമ്പുകൾകൊണ്ടു പുറപ്പെട്ടിട്ടു
ള്ള പൊടിപടലങ്ങൾ സദക്കിണയുടെ കുറുനീരക
ളിലും, ദിലീപന്റെ തലപ്പാവിന്മേലും സ്തംഭിക്കാ
തെ കഴിഞ്ഞു. മഥമാഗ്നംവിട്ട് അല്പം അകലെ
പോയിനിന്നു മഥത്തെ വീക്ഷിക്കുന്ന മൃഗങ്ങളുടെ
ഏണകളിൽ മാൻപേടയ്ക്കും സദക്കിണയ്ക്കും തമ്മി
ലും, മാനിനും ദിലീപനും തമ്മിലും ഉള്ള അക്ഷി
സാദൃശ്യം അന്യേന്ദ്രം നോക്കിക്കാണാൻ രാജദമ്പ
തിമാർ ഈ യാത്രയിൽ അവസരം കിട്ടി. തങ്ങളു
ടെ സമൂഹംകൊണ്ടുതന്നെ ആകാശത്തിൽ തൂണി

പ്രാതെ തോരണമാല കെട്ടി മനോഹരശബ്ദം പുറപ്പെടുവിക്കുന്ന വണ്ടാരംകോഴികളെ ഇടയ്ക്കിടെ മുഖം ഉയർത്തി അവർ നോക്കി. യാഗം ചെയ്തിട്ടുള്ളവരുടെ പശുബന്ധസ്മരണകളാകുന്ന അടയാളങ്ങളോടുകൂടിയതും, താൻ പണ്ടു ബ്രാഹ്മണൻ ഭാനം ചെയ്തതും ആയ ഗ്രാമങ്ങൾ യാത്രാമധ്യത്തിൽ അവിടവിടെ കാണാനുണ്ടായിരുന്നു. ദിലീപന്റെ മുമ്പം ആവക ഗ്രാമങ്ങളിൽകൂടി കടന്നുപോകുമ്പോൾ അവിടെയുള്ള കുർമ്മികളുടെ അഗ്രഗ്ന്യം മുതലായ സമ്ലാതങ്ങളും സഫലങ്ങളായിരിക്കുന്ന ആശീർവാദങ്ങളും അദ്ദേഹം സ്വീകരിച്ചു. മഥമാഗ്നത്തിനരികെയുള്ള താമരപ്പൊയ്കകളിൽ തിരമാലകളുടെ അടികൊണ്ടു ജലബിന്ദുക്കൾ തട്ടിത്തണുത്തതിരിക്കുന്ന താമരപ്പൊയ്കകളുടെ സ്വനിശ്വാസതുല്യമായ സൗമ്യതയെ അവർ അനുഭവിച്ചു. വൃദ്ധനായ ഗോപന്മാർ വെണ്ണനെച്ച് തിരുമുൽക്കാഴ്ചവെച്ചു തൊഴുതുനില്ക്കുമ്പോൾ വനമാഗ്നത്തിലുള്ള വൃക്ഷങ്ങളുടെ പേർ ചോദിച്ചാണ് ഓജസ്വതിമാർ അവരെ സന്തോഷിപ്പിച്ചത്. മഞ്ഞിലോത്ത ദിവസം ചിത്രാനന്ദശ്രീയും ചന്ദ്രനും

* മൈത്രമാസത്തിലെ പെരുന്നാളായിൽ ചന്ദ്രനും ശോഭകളുമുണ്ടാകും.

തമ്മിൽ ചേരുമ്പോൾ അവർക്കുണ്ടാകുന്ന കാണി ശുദ്ധവേഷണത്താലായി പോകുന്ന സുദക്ഷിണാദിലീപന്മാർക്കുണ്ടായി. പ്രിയദർശനം, ബുദ്ധാപമനം ആയ ദിലീപൻ വഴിയിൽ കാണുന്ന ഭാരോ വസ്തുവിനെയും മാർദ്ദവ കാണിച്ചുകൊടുത്തും സല്പാപിച്ചും യാത്ര ചെയ്യുകയാൽ വഴിപോയതേ അറിഞ്ഞില്ല. ഇങ്ങിനെ സംസ്യാസരയം അടുത്തപ്പോൾ തേർ വലിച്ചു തളന്ന് കുതികളോടു കൂടി ഈ രാജദമ്പതിമാർ ജിതേന്ദ്രിയനായ വസിഷ്ഠമഹർഷിയുടെ ആശ്രമത്തിലെത്തി.

വ സി ഷ്ഠ മ ശ്ര മം.

ഈ ആശ്രമമാകട്ടെ സംസ്യാകാലത്തു, വനമദ്ധ്യങ്ങളിൽ പോയി പുല്ലും ചെതയും ഫലങ്ങളും കൊണ്ടു മടങ്ങിവന്നവരും, ആശ്രമത്തിലെ അദ്വൈതനായ അഗ്നിയാൽ ഏതിരേഖപ്പെട്ടവരും, ആയ മഹർഷിമാരാൽ നിറയപ്പെട്ടിരുന്നു. ഈ ആശ്രമത്തിന്നു ചുറ്റുമുള്ള ബാലവൃക്ഷങ്ങളുടെ തടങ്ങളിൽ മുനികന്യകമാർ അല്പം മുമ്പു നന്നായിട്ടുള്ള വെള്ളം കുടിപ്പാൻ വരുന്ന പക്ഷികൾക്കു വിശ്വാസം ജനിപ്പാനായി അവർ പിൻമാറിനില്ക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു. വെയിലാറിതളുകൊണ്ട് അടിച്ചുകൂട്ടിയ വരി

നാലാളുടെയും വസ്ത്രങ്ങൾക്കുണ്ടു മറ്റൊരു കിടന്നു
 ഉൾക്കൊണ്ടുവന്നുവെന്നും കാണുന്നതായിരുന്നു.
 അതിനാലുണ്ടായതും കഴിഞ്ഞുവെന്ന് ആരും പറയാ
 തക്കതന്നെ താരിയിടുന്ന മോമപ്രവൃത്തിയുടെ ഗന്ധ
 തോടുകൂടി വായുവിനാൽ ഇളക്കപ്പെട്ട പുക ആ
 ത്രാണിനമുദ്രയായി വരുന്നവരുടെ പാപത്തെ
 കളഞ്ഞ് അവർക്കു ശുദ്ധി വരുത്തിയിരുന്നു. ദിലീ
 പൻ ആഗ്രഹം സമീപിച്ചപ്പോൾ കതിരുകളുടെ ത
 ഉളപ്പു തീർത്തവൻ തേമോളിയോടൊന്നൊപ്പം, പതി
 നെ തേരിൽനിന്നൊഴി താനും താഴെയിറങ്ങി. ഇ
 ത്രിയുടെയും വിഷയങ്ങൾക്കു കരകിട്ടാത്തവിധം മ
 ലിപ്പിച്ചുവെച്ചവരും സമുദായമായ മഹാർഷിമാർ,
 നീതിശാസ്ത്രംകൊണ്ടു സൂക്ഷ്മകാര്യങ്ങളെ എപ്പോഴും
 കാണുന്നവരും, പൂജനം സമാധാനം ആയ ദിലീ
 പനും യഥാർത്ഥം സമീപിച്ചു. സാധാരണ
 നും ചെറുതെന്നു ശോഭിക്കുന്നവർക്കു സാമീപ്യമായി,
 സമാധാനസമീപനായ അതിയെപ്പോലെ ശോഭി
 കുന്നു വസിഷ്ഠനോടൊന്നിനെ ആ ഓജസവതിമാർ
 ചെന്നുകണ്ടു അവർ വസിഷ്ഠനോടൊന്നിനേയും അയ
 ധരീദ്രവിനേയും പാദങ്ങളിൽ നടന്നുവെച്ചു. അ
 വർ സന്തോഷത്തോടെ ഓജസവതിമാരെ അറ
 ത്രാണികളും ചെല്ലു.

വ സി ഷ്ട റി ലീ പ സ ം വ റ ദ ം.

തഥാർത്ഥമാകൊണ്ടു യാജ്ഞസേവിതാർത്ഥമായി
 തന്ന തട്ടച്ചയൊക്കെ വസിഷ്ഠന്റെ അതിഥിസഖ്യാ
 മകൊണ്ടു തീർന്നതിന്നു ശേഷം രാജ്യത്തിലെ യോഗ
 ക്ഷേമത്തെപ്പറ്റി വസിഷ്ഠമഹർഷി യാജ്ഞിയായ റി
 ലീപനോട് ഓരോന്നു ചോദിച്ചു തുടങ്ങി. ശത്രുക്ക
 ളെ ജയിച്ചവരിലും, വാഗ്വൃത്തിയുള്ളവരിലുംപെട്ടു
 ശ്രേഷ്ഠനായ രാജാവ് അഥർവ്വവേദത്തിന്റെ വാ
 സന്ധാനമായ വസിഷ്ഠമഹർഷിയോട് അർപ്പിച്ചു
 യോടുളടി താഴെ പറയുന്നപ്രകാരം മറുവടി പറഞ്ഞു.

“ദൈവികമായും മാനുഷികമായും ഉള്ള ആ
 പത്തുകൾക്കൊക്കെ പ്രതിവിധിചെയ്തുകൊണ്ട് നി
 ന്തിരുവടി ഇരിക്കുമ്പോൾ, എന്റെ രാജ്യാംഗങ്ങൾ
 കൂട്ട് ക്ഷേമമല്ലാതെ വരുവാൻ ഒരു വഴിയും ഇല്ല.

* അഥർവ്വവേദത്തിൽ യാജ്ഞപ്രായാജ്ഞ സുപാതിന്റെ നി
 വൃത്തിയും, ലുഷ്പ്രാപ്തിയും ചേർന്നതിനെ പ്രതിപാദി
 കുന്നു.

‡ സപാതി, അമാത്യൻ, സുഹൃത്ത്, കോശം, രാജ്യം, ദർശനം,
 ബലം എന്നിങ്ങനെ രാജ്യാംഗങ്ങൾ ഏകീകരണം.

നിന്തിരുവടി ഭാരോ ഫലപ്രാപ്തിക്കായി മരാനു
ഷ്ഠിയാൽ കണ്ടെത്തുന്ന മന്ത്രങ്ങൾ എന്റെ ശരണ
മെടുക്കട്ടെ ജയിച്ചിരിക്കുന്നു. എന്റെ ശരണമെടു
പ്പുലക്ഷ്യങ്ങളെ ജയിപ്പാനോ ശക്തിയുള്ളു. നിന്തിരു
വടിയുടെ മന്ത്രങ്ങളാണെങ്കിൽ ഭൂമതിമന്ന പ്രയോ
ഗിച്ചാലും ശത്രുക്കളെ ഇല്ലാതാക്കുന്നുണ്ട്. മോതാ
വായ നിന്തിരുവടി വിധിയാംവണ്ണം മോദിക്കുന്ന
മേവിസ്സ് വൃഷ്ടിയായി പരിണമിച്ചു വർദ്ധിച്ചു
ത്താൽ ഉണങ്ങിപ്പോകുന്ന സസ്യങ്ങൾക്കു പുഷ്പി
വരുത്തുന്നു.* എന്റെ പ്രജകൾ പുരുഷാരുസ്സു മു
ഴുവനും വ്യാധിമുക്തരായി ജീവിച്ചിരുന്നതിന്നു ശേ
ഷമേ മരിക്കാമുള്ളു. അവർക്കു അതിവേഷംകൊ
ണ്ടോ, അല്പവേഷംകൊണ്ടോ, എലികൾ വാഹന
കൾ മുതലായവയെക്കൊണ്ടോ താങ്ങേവേദവവും
ഉണ്ടാകുന്നില്ല. നിന്തിരുവടിയുടെ ബ്രഹ്മതത്വസ്സു
തന്നെയാണ് ഇതിന്നൊക്കെ കാരണം. ഇപ്രകാ
രം നിന്തിരുവടി എന്റെ ശ്രേയസ്സുകളിൽ ഏതൊ
ഴും ശ്രദ്ധവെച്ചു കൊണ്ടിരിക്കുമ്പോൾ എന്റെ സ
മ്പത്തുകൾ എങ്ങിനെയാണ് ആവത്തുകൊണ്ടേ

* അഗ്നിയിൽ പ്രക്ഷേപിക്കുന്ന ആഹുതി അഭിത്യനിൽ
പ്രവേശിച്ചു വൃഷ്ടിയേ ജനിപ്പിക്കുന്നുവെന്നു വ്യാഖ്യാനം.

ക്കുമേൽ വലിക്കാതിരിക്കുക. ഇതൊക്കെ ഇപ്രകാരം
 മറഞ്ഞുകിടന്നിരുന്നിരുന്നിട്ടും, നിന്നിരുന്നിരുന്നിട്ടും, വ്യക്തമാക്കിയപ്പോൾ
 ലുക്ക ഇവർ പ്രസവിച്ച് എനിക്കു സദാസമമായ ഒരു
 പുത്രൻ ഉണ്ടാവാനുള്ളതാണ്, തന്നെയും പ്രസ
 വിക്കുന്നതും ദീപകൾ നിറഞ്ഞിരിക്കുന്നതും ആയ പ്ര
 മി എനിക്കു സന്തോഷത്തെ തരുന്നില്ല. എന്റെ കാ
 ലം കഴിഞ്ഞാൽ പിതൃകർമ്മങ്ങൾ ചെയ്യാൻ ആരും ഇ
 ല്ലല്ലോ എന്നു വിചാരിച്ചു പിതൃകൾ സങ്കടപ്പെട്ട്,
 അവരുടെ ദീപ്തശാസങ്ങൾ തട്ടി ചൂട്ടാറിയിട്ടുതി
 ന്നു ശേഷം പിതൃകർമ്മങ്ങൾക്ക് ഞാൻ കൊടുത്തു
 വരുന്ന ഉദേകം അനുഭവിക്കുന്നുള്ളു. അതുമാത്രമല്ല
 അവരെ ഉദ്ദേശിച്ചു കൊടുക്കുന്ന പിണ്ഡം ഈ വൃശ
 നം കാരണം മതിയാകുന്നതുപോലെ അവർ ഭക്ഷിക്ക
 ന്നമില്ല. ചിലവടങ്ങളിൽ പ്രകാശം കിട്ടിയും ചില
 ടങ്ങളിൽ പ്രകാശം കിട്ടാത്തതും കിടക്കുന്ന ലോകാ
 വോകപർവ്വതമെന്നപോലെ യാഗം ചെയ്തതാൽ
 വാപം തീർത്ത് നിർമ്മലതയോടും സന്തതിയില്ലാ

-
- ലോകാവോകമെന്ന പർവ്വതം വൃശാകാശത്തിലാണെന്നും സൂര്യന്റെ ഈ പർവ്വതത്തിന്റെ ഉള്ളിൽ രാത്രി തട്ടുന്നതുകൊണ്ട് ഉള്ളിൽ വെളിച്ചവും പുറം ഇരുളും ആണെന്നും പ്രമാണം.

ജന്മം മനോവ്യസനം തീരാതെ ഇഷ്ടിയിൽ പെട്ടമാണ് ഞാൻ കഴിച്ചുകൂട്ടുന്നത്. തവസ്സം ദാനം ചെയ്തുകൊടുത്തതായ പാണ്ഡ്യം പരലോകത്തിൽ മാത്രമാണല്ലോ സുഖത്തെത്തുണ്ടാക്കുന്നത്. ശുദ്ധകലത്തിൽ ജനിക്കുന്ന സന്തതിയാകട്ടെ പരലോകത്തിലും ഇഹലോകത്തിലും യോഗ്യരായ സുഖത്തെത്തുണ്ടാക്കുന്നു. നിന്മിത്തമായി സ്നേഹിച്ചു വന്നു വരുത്തുന്ന ഒരു ബാലവൃക്ഷം ഫലിക്കാതിരുന്നാൽ അതിനെക്കണ്ടു ദുഃഖിക്കുന്നതുപോലെ സന്തതിയില്ലാത്ത ഏതൊരു കണ്ടിട്ട് ഒരു പ്രകാരത്തിലും അങ്ങനെയൊരിക്കലും ഇരിപ്പാൻ സംഗതിയില്ല. കുളിപ്പിക്കാതെ ഒരു ദിക്കിൽ കെട്ടിയിട്ടുള്ള ഗജത്തിന് അതിന്റെ കെട്ടുകാരി എന്തുപ്രകാരം ഉപദ്രവം കൊടുക്കുമോ അതുപ്രകാരം എറിയെ എന്റെ ഭൂനാമത്തെ കുടുംബം അസഹ്യമായ പീഡയെ ജനിപ്പിക്കുന്നു. എറിയെ പിതൃക്കളുടെ ജ്ഞാതാർത്ഥം മോചിപ്പാനുള്ള വഴി ഇന്നതാണെന്നു വിധിപ്പാനുള്ള അർഹം

* അപ്പനുള്ള മൂന്നു കുടുംബങ്ങളിൽ ഉയിർക്കൂടാ കുടുംബം ബ്രഹ്മചര്യം, വേദകളുടെ കുടുംബം യാഗം, കർമ്മം, പിതൃക്കളുടെ കുടുംബം സ്വർഗ്ഗത്തിനുള്ള തീർത്ഥാടനം.

ത നിന്തിരുവടിക്കാണ്. ഇഷ്ടപാകവംശത്തിൽട്ട ര
നിമുഖക് ഇല്ലാത്തതിനെ ഉണ്ടാക്കിക്കൊടുപ്പാന
ജി ശക്തി അവിടുന്ന് അധീനമാണല്ലോ.

ദിലീപന്റെ മേൽപ്രകാരമുള്ള നിവേദനങ്ങ
ളെ കേട്ട്, ഉറക്കംകൊണ്ടിരിക്കാതെ കിടക്കുന്ന മ
ന്ത്രിങ്ങളോടുകൂടിയ കയംപൊലെ, ഗ്യാനനിഷ്ഠ
യിൽ കണ്ണികൊണ്ടു വസിപ്പുമാറി ക്കൊ നോം
ഇരുന്ന്, ചിത്തത്തെകാഗ്രന്തോടെ ദിലീപന്റെ സ
ന്തതിവിഷ്ണുത്തെപ്പറ്റി ആലോചിച്ചു കാരണം ഗ്ര
ഹിച്ചതിന്നു ശേഷം ഇപ്രകാരം ഭാവമെടുത്തു.

“പണ്ട് അങ്ങൻ സ്വർഗ്ഗത്തിൽ പോയി ഇ
ന്ദ്രനെ സേവിച്ചു ഭൂമിയിലേക്കു മടങ്ങിവരുമ്പോൾ
വഴിയിൽ കല്പകൃഷ്ണത്തിന്റെ നിഴലിൽ കാമധേ
നു ഉണ്ടായിരുന്നു. അന്നു പ്രതുസ്താതയായ രാജ്ഞി
യെ വിചാരിച്ച് ധർമ്മലോപത്തെ* യെല്ലെട്ടു പ്രദ

ട്ട ദിലീപന്റെ പുത്രികനായി ഇഷ്ടപാകവെന്നു പേരോ
ടുകൂടി സുഷുപ്താവസ്ഥയിൽ ഒരു രാജാവുണ്ടായിരുന്നു.

* പ്രതുസ്താനന്തരം രാജാഗമനം വേണ്ടതാണെന്നു
ശാസ്ത്രവിധിയുണ്ട്. അതിന്നു അനുഷ്ഠിക്കാതിരു
ന്നവളെ ദോഷമാണ് ധർമ്മലോപമെന്നതുകാണു
നിശ്ചയിച്ചിരിക്കുന്നത്.

ക്ഷിണംയായ കാമധേനുവിനാ ആദികാതെ അരുന്ധത വേഗം ദ്രാലാകത്തേക്കു തിരിക്കുകയാണുണ്ടായത്. അവളെ അവാദിമുതുകൊണ്ടാണ് അങ്ങയുടെ ഇഷ്ടപ്രാപ്തിക്കു തടസ്സം നേരിടുന്നത്. പൂർണ്ണമാരെ പൂജിക്കാതിരുന്നാൽ ഇഷ്ടപ്രാപ്തിക്കു വിപ്ലവം വരുമെന്നു പറയേണ്ടതില്ലല്ലോ. കാമധേനുവിനെ ചെന്നു കണ്ടു ദോഷമോചനം വരുത്താമല്ലോ എന്നു വിചാരിക്കുകയാണെന്നിൽ അവർ വരുന്നതു ഗവൺ ദീശകാലംകൊണ്ട് അവസാനിക്കുന്നതായ ഒരു യാഗം തുടങ്ങിയിട്ടുള്ളതിന്നു ഏതാദിഹോമദ്രവ്യങ്ങൾ കൊടുപ്പാനായി പാതാളത്തിൽ പോയിരിക്കുകയാണ്. പാതാളത്തിൽ പോയി അവളെ കണ്ടു കൂട്ടയാമെന്നുവെച്ചാൽ പാതാളത്തിലേക്കുള്ള പ്രവേശമാർഗ്ഗങ്ങളൊക്കെയും പാമ്പുകൾ വന്നു തടുത്തു കടപ്പാൻ പാടില്ലാതെയും ആക്കിയിരിക്കുന്നു. എന്നാലും ഒരു നിവൃത്തിമാർഗ്ഗം ഞാൻ കാണുന്നുണ്ട്. അരുന്ധത ഭാര്യയോടുകൂടി ശുചിയായിട്ടു കാമധേനുവിന്റെ മകളെ പ്രതിനിധിയാക്കി സേവിക്കുക. അവർ സന്തുഷ്ടയാകാൽ ഇഷ്ടലാഭമുണ്ടാകും.”

വസിഷ്ഠമഹർഷി ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞുകൊണ്ടിരിക്കുമ്പോൾത്തന്നെ അദ്ദേഹത്തിന്നു ഹോമദ്രവ്യങ്ങൾ

കൊടുക്കുന്ന നന്ദിനിയെന്നു പേരോടുകൂടിയ പശു വ
നത്തിങ്കൽനിന്ന് അവിടേക്കു വന്നു. തമിഴുപാ
ലെ സ്തിശുഭശായാടം ഇളംചുകപ്പോടുംകൂടിയ നിറ
ത്തോടും, സന്ധ്യാസമയത്തെ ബാലചന്ദ്രനൊപ്പം
ലെ നൊറിടമൽ വളഞ്ഞു വെളുത്തുണ്ടായോളത്തോ
ടും, കടംപൊലെ വലുതായിരിക്കുന്ന അവിട്ടിൽനി
ന്നു തന്റെ കുട്ടിയെ കാണുമ്പോൾ ചുരുങ്ങുന്ന
തായ ഇളംചുടാടുകൂടിയതും അവട്ടമസ്താനുത്ത
ക്കാൾ* ശുദ്ധികാരായതും ആയ ക്ഷീരത്തിന്റെ പ്ര
വാഹംകൊണ്ടു ഭൂമിയെ നനച്ചുകൊണ്ടും, കളവു
കൾകൊണ്ടിട്ടുകി ഭൂമിയിൽനിന്നു പുറപ്പെടുന്ന പൊ
ടികൾകൊണ്ടു തീർത്തസ്താനശുദ്ധിയെ† ദിലീപനു
ദാനം ചെയ്തുകൊണ്ടും വരുന്ന കാമധേനുവിന്റെ
മകളായ ആ നന്ദിനിയെ കണ്ടിട്ട് ശകുനജനനായ
വസിഷ്ഠമഹർഷി അഭിഷുസിദ്ധിക്കായുള്ള അവേക്ഷ

* യാഗദീപവുമാ അവസാനത്തിലുള്ള കുളി അവട്ടമ
സ്താനം.

† പശുവിന്റെ കളവുകൊണ്ടുണ്ടായ പൊടി മോമ
ത്തെ സ്തരിച്ചാൽ തീർത്തസ്താനമവദിക്കുന്നു ശാ
സ്ത്രമതം. ഇതിന്നു വായുസ്താനമെന്നു പേര്.

യോടെ നില്ക്കുന്ന രാജാവിനോട് വീണ്ടും ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു.

“പേര് പറഞ്ഞപ്പോൾത്തന്നെ ഈ കല്യാണിയായ പശു നമ്മുടെ അടുക്കെ വന്നതുകൊണ്ട് ഇപ്പോഴപ്പിഴ താമസമില്ലെന്നു തീർച്ചയാക്കാം. വസ്ത്രധാരാർത്ഥമുള്ളതുകൊണ്ടു വൃത്തി നിർവ്വഹിച്ച് അങ്ങുന്ന് ഈ പശുവിനെ അനുസരിച്ചു നടന്നു വിദ്യയെ അർത്ഥാസരണമെന്നപോലെ പ്രസാദിപ്പിക്കണം. അങ്ങുന്ന് ഈ പശു മേടത്തുനിന്നു പുറപ്പെട്ടപ്പോൾ മേരിച്ചു പുറപ്പെടുകയും, നില്ക്കുമ്പോൾ നില്ക്കുകയും വേണം. ഇരിക്കുകയോ കിടക്കുകയോ വേണമെന്നിൽ ഈ പശു കിടക്കുമ്പോൾ ചെയ്യാം. വെള്ളം കുടിക്കേണമെന്നിൽ ഈ പശു വെള്ളം കുടിക്കുമ്പോൾ ആവാം. വഴുവും ഭക്തിയോടുകൂടി ഇവളെ പൂജിച്ചു രാവിലെ തപോവനത്തോളം അനുഗമിക്കുകയും, വൈകുന്നേരം മടങ്ങിവരുന്നപ്പോൾ ഏതീദർശനവും ചെയ്യണം. ഇപ്രകാരം അങ്ങുന്ന് ഇവൾക്കു പ്രസാദമാകുന്നതുവരെ പൂജിക്കണം. അങ്ങു് അവിഷ്ണു ഭവിക്കട്ടെ. അങ്ങയുടെ അർപ്പണപ്പോലെ അങ്ങുന്നു പുത്രവാന്മാരിൽ അഗ്രേസരനായി ഭവിക്കുക.”

ശിഷ്യൻ ശാസിതാവായ വസിഷ്ഠന്റെ ഈ ആദേശത്തെ കാൽക്കൽക്കൂടി താങ്ങുവണങ്ങി സന്തോഷത്തോടെ കൈകൊണ്ടു. അനന്തരം രാത്രിയായപ്പോൾ ബ്രഹ്മപുത്രനും സുതരവാജായായ മഹർഷി ശ്രീമാനായ രാമാവതി കിടക്കുവാനായി ഭയമു. കല്പശാസ്ത്രംകൊണ്ടു പ്രതാനുഷ്ഠാനങ്ങൾ ഇന്നുപാലെ വേണമെന്നു ഗ്രഹിച്ചിട്ടുള്ള വസിഷ്ഠ മഹർഷി രാജന്മാഗ്രമായ ആമാസാധനങ്ങളും ഭക്ഷണസാധനങ്ങളും ഉഷാജ്വാലൻ തലയ്ക്കുകൾ കൊണ്ടു താങ്ങു സാധിക്കുമായിരുന്നുവെങ്കിലും ദീപിപൻ വൃശാഭമായതിനാൽ വൃതത്തിൽ യോഗ്യമായ പലമൂലാദികൾ ഭക്ഷണത്തിനായിട്ടും ദർശന കിടക്കുവാനായിട്ടും കൊടുത്തു. ദീപിപൻ ജ്ഞാപിപതിയായ വസിഷ്ഠൻ ഏപ്പാടു ചെല്ലു വന്നപ്പോലെയിൽ രാത്രിസമയത്തായി ദർശനയിൽ കിടന്നു. വസിഷ്ഠശിഷ്യന്മാരുടെ വേദാധ്യയനം കൊണ്ട് അവസാനിച്ചതായി അറിയപ്പെട്ട രാത്രി അവന്റെ കഴിഞ്ഞു.

രണ്ടാം അദ്ധ്യായം.

വൃതം ൦൦൦൦.

പ്രഭാതമായപ്പോൾ ഗന്ധപുഷ്പമാലുക്കളെ കൊണ്ടു സദൃശിണ പശുവിനെ പൂജിക്കയും, പശുക്കളിയെ കുടിപ്പിച്ചു കെട്ടുകയും ചെയ്തതിന്നശേഷം രാജാവ് വസിഷ്ഠന്റെ പശുവിനെ വനത്തിലേക്കു മേധവാൻ വിട്ടു. പതിവൃതമാരിൽവെച്ച് അഗ്രഗണ്യനായ രാജരാജൻ ആ പശുവിന്റെ കളമ്പുകൾ തട്ടി പരിശുദ്ധമായ പൊടിയാട്ടുകുടിയ മാറ്റത്തെ സ്മൃതി വേദാർത്ഥത്തെ എന്നുപോലെ പിന്തുടന്നു. കീർത്തിമാനം ദയരലുവുമായ രാജാവു രാജ്യത്തെ ആശ്രമത്തിങ്കലേക്കുതന്നെ മടക്കി അയച്ചു, നാലു സമുദ്രങ്ങൾ മുലയാക്കി പശുവിന്റെ വ്രതം ധരിച്ചു വന്ന ഭൂമിദേവിയെപ്പോലുള്ള നന്ദിനിയുടെ മക്ഷാകർമ്മവും കര്യേററു പിന്തുടന്നു. നന്ദിനിയുടെ പിന്നാലെ വൃതം സ്വീകരിച്ചു നടപ്പാൻ ആരും കിട്ടിയിട്ടുള്ള ദിലീപമരാരാജാവ്, ശേഷമുള്ള അനുചാരന്മാരേയും മടക്കി അയച്ചു. ഔദ്യോഗത്തിന്റെ ശരീരക്കുരുക്ക് അനൃസഹായം വേണ്ടിയിരുന്നില്ല. വൈവസ്വതമനുവിന്റെ സന്തതികൾ സ്വപരാക്ര

മറകൊണ്ടു മക്കൾക്കുവെച്ചുവന്നവരാണല്ലോ. മണ്ഡലേപനമായ ദിലീപൻ സ്വാമന്റെ പുല്ലുകൾ ചുരുട്ടുകയും തിന്നാൻ കൊടുത്തും, ചൊറിയെ കൊടുത്തും, കാട്ടിലകളെ അടുത്തുണ്ടെന്നും, സ്വപ്നം വോക്കുവാൻ വെച്ചും വസിക്കുവാനുവന്ന സന്തോഷിപ്പിച്ചാനുള്ള ആഗ്രഹത്തോടെ വന്നാലെ നടന്നു. നന്ദിനി നില്ക്കുന്ന സമയം രാജാവും നില്ക്കും, നടക്കുന്ന സമയം നടക്കും, നന്ദിനി കിടക്കുമ്പോൾ താൻ കിടക്കും, ചെല്ലും കുടിക്കുമ്പോൾ വെള്ളം കുടിക്കും, ഇങ്ങിനെ നിശ്ചിതപാലെ രാജാവു നന്ദിനിയെ അനുഗമിച്ചു. വെണ്കൊറോളം വെണ്ചാമരം മുതലായ രാജചിഹ്നങ്ങൾ ഒന്നും ഉണ്ടായിരുന്നില്ലെങ്കിലും, പൂർത്തക്കിളി പ്രകാശിക്കുന്ന മദോവയോടു കൂടിയ ഗജേന്ദ്രനെപ്പോലെ. രാജവകുളിയുടെ തോരോവിശേഷംകൊണ്ടു മറ്റൊരാളു ശോഭിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. വള്ളിനാളുകൊണ്ടു തലമുടി മേല്പട്ടാക്കി കെട്ടി, ഞാണൊറിയ വില്ലും കയ്യിലെടുത്തു വസന്തമഹാക്ഷിയുടെ മോരധോവനം മെഴിപ്പാനെന്ന പ്രാജ്ഞ കാട്ടിലുള്ള ദൃഷ്ടുഗങ്ങളെ ശാസിപ്പാൻ തുടങ്ങുകയാണോ എന്നു തോന്നുംവണ്ണം, ദിലീപൻ എല്ലാ ദിക്കിലും സഞ്ചരിച്ചു

തുടങ്ങി. വാഗ്ധാരാധാരാമര ചെന്നെന്നു വെച്ചു! ടൂളി ദിലീപന്റെ തുണവശവുമുണ്ടായിരുന്നു. വൃഷ്ടം അവിടെയിൽ മരിച്ചുകിടന്നു വെട്ടികളുടെ ശബ്ദങ്ങൾകൊണ്ട് “ജയ! ജയ!” ശബ്ദത്തെ പാഞ്ഞുപോകുകയെന്നാ എന്നു തോന്നി. വാഗ്ധാരാമര നായ അഗ്നിമുഖവരദാസപ്പാല തേജസവിയായി പൂജയായിരിക്കുന്നു ദിലീപൻ അടുത്തത്തായി പ്പോൾ വരുന്നവൻ പ്രേമിപ്പിച്ചപ്പോൾ ബാലവതകൾ, പൊക്കുളകൾ ഉപയോഗത്തിനായി ഉപയോഗിക്കുന്നുവെന്നു, പൂജയെക്കൊണ്ടുപിടിച്ചു. വെച്ചു ധരിച്ചുടുത്തുണ്ടെങ്കിലും ദയകൊണ്ടുലിഞ്ഞിട്ടുള്ള മനുഷ്യാകൃതിയെന്നാണെന്നു അറിയായ തെളിവു കൊണ്ടുവന്നുവെന്നുവെന്നു അറിയപ്പെടാവുന്ന ദിലീപന്റെ സൗമ്യഗുണ മഹത്വംകൾ അടുത്തു ചെന്നു വന്നു, അവരുടെ വലുതായ കണ്ണുകൾക്കു ഫലപ്രാപ്തി വരുത്തി. വെണ്ടുകൊണ്ടു മുകളിൽ തുളകളിൽ കാറ്റാറിഞ്ഞു അതുകൂടി നിൻ പുറപ്പെട്ടു ശബ്ദത്തെ ശ്രദ്ധിക്കുക വന്നുവെത്താൻ ലതാഗൃഹത്തിലിരുന്നു തന്റെ കീഴ്ത്തിയ പാടിപ്പുകഴ്ത്തുന്ന ദിലീപൻ കേട്ടു. പാവങ്ങളിലുള്ള ജലപ്രവാഹത്തിൽ തട്ടി ജലബന്ധമുണ്ടു

റു തണുപ്പോടു കൂടിയവരും, വൃഷ്ടങ്ങളിൽ മനോഹരമായി പൂർണ്ണസൗഖ്യത്തോടു കൂടിയവരും ആയ പല നാൾ കടയില്ലാത്തതായ് വെയിലുകൊണ്ടു തളിർത്തവരും, ആചാരശുദ്ധിയുള്ളവരും ആയ ദീർഘദൈവരായിത്തീർന്നവരും ഉണ്ടായിരുന്നെന്ന് കാട്ടു തീ കെട്ടു; ഹൃദയപൂർണ്ണമായി അധികമായി വർദ്ധിച്ചു. ബലമേറിയ യുദ്ധങ്ങൾ ബലം കൊണ്ടുമാത്രമേ ഹാസിച്ചു തെയില്ല. തളിർച്ചയോടെ ചുറ്റുന്ന നിറത്തോടു കൂടിയ സുന്ദരങ്ങളും, വസന്തമേഘങ്ങളുടെ പശ്ചാത്താപത്തോടെ സാമ്രാജ്യംകൊണ്ടു ഭിന്നതയോടെ ശുദ്ധി വരുത്തി സാധാരണമായപ്പോൾ* നിവൃത്തി ലക്ഷ്യം വാക്കുവാറാക്കിയിട്ടു.

ആശ്രമത്തിൽ ലക്ഷ്യം ഉണ്ടാകും.

ദൈവകൃത്യമായ യാഗത്തിന്നും പൗരകൃത്യമായ ശ്രാദ്ധത്തിന്നും അനിമിത്രമായ സർവ്വകാര്യത്തിന്നും ആവശ്യമായതിനെ കൊടുക്കുന്ന ആചാര്യനായ ഭൂലോകനാഥൻ അനുസരിച്ചു നടന്നു. സർവ്വസമ്മതനായ ദീർഘദൈവരായിത്തീർന്നവർ ക

* അനുയോജ്യം എന്നു യഥാർത്ഥമായി അർത്ഥം.

ലോകാഭിമാനത്തോടുകൂടിയ ആസ്തികൃത്വം എന്ന
 പോലെ ശോഭിച്ചു. ചെറുപ്പപ്പാലുകളിൽനിന്നു കയ
 റിനില്ക്കുന്ന പണികളുണ്ടാകയും, മാത്രം കഴിച്ചുകൂട്ട
 വാനായി മാങ്ങിൽ കയറുവാൻ ഉദ്യോഗമുഖത്തോ
 ടെ നില്ക്കുന്ന മയിലുകൾക്കും, ഇളംപുല്ലുള്ള പ്ര
 ദേശങ്ങളിൽ നില്ക്കുന്ന മാൻകുട്ടികൾക്കും കൂടിയതും
 എല്ലാടത്തും ശ്രാമവൃത്തിയായി കാണപ്പെടുന്നതുമായ
 കാട്ടുപ്രദേശങ്ങളെ നോക്കിക്കണ്ടുകൊണ്ടു ദിലീ
 പൻ നടന്നു. ചാൽ നിറഞ്ഞിട്ടുള്ള ചെങ്കായ അ
 വിട്ടു പരിച്ഛിന്നങ്ങളു പ്രയാസംകൊണ്ടു നന്ദിനിയും,
 ശരീരഗൗരവംകൊണ്ടു ദിലീപനും, സാവധാന
 വും മനോഹരവുമായ ഗതികൊണ്ടു തലോടുന്ന
 തിരകളുള്ള മാറ്റത്തെ ശോഭിപ്പിച്ചു. ദിലീപ
 നെ വളരെ നോക്കിയിട്ടു കാണാതെ ഉപവാസമനു
 ബ്ധിച്ച സുദക്ഷിണാദിഗുണങ്ങൾ നന്ദിനിയുടെ പിന്നാ
 ലെ പന്തലിൽനിന്നു വരുന്ന അദ്വൈതത്തെ പോലു
 കൾകൂട്ടാതെ നോക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു.
 പിന്നിൽ വരുന്ന ദിലീപന്റേയും, ഏതിരേല്ക്കുവാ
 നായി മുനിൽവരുന്ന സുദക്ഷിണയുടേയും നടു
 വിൽ, മാധവന്റേയും പകലിന്റേയും മദ്ധ്യേ സന്ധ്യ
 യെന്നപോലെ നന്ദിനി ശോഭിച്ചു. അഷ്ടതപാത്ര

ത്തോടുകൂടി ഏതിലൂടെയും വന്ന സദൃശ്യമായ ന
 ദിനിയെ പ്രദർശിപ്പിക്കുകയും, കാ
 ത്വസിദ്ധിയുടെ വരവിനുള്ള മാർഗ്ഗമാണോ എന്നു
 തോന്നത്തക്കവണ്ണമുള്ള നന്ദിനിയുടെ വിശ്വാസമേറി
 യ കൊമ്പുകളുടെ മധ്യത്തെ പൂജിക്കുകയും ചെയ്തു.
 നന്ദിനിയെ അവളുടെ കട്ടിയുടെ അടുക്കലേയ്ക്കു പോ
 വാൻ പ്രതിജ്ഞാശാപം വെക്കുകയും, സദൃശ്യമായ
 ചെറു പൂജയെ ഇളകാതെ നിന്നു സ്വീകരിക്കു
 യാൽ രാജദമ്പതിമാർ വളരെ സന്തോഷിച്ചു. ന
 ദിനിയെപ്പോലുള്ളവർ പ്രസാദിച്ചെന്നതെന്തെ കാട്ടി
 യാൽ ആയതു സന്നിഹിതമായ കാതൃസിദ്ധിയുടെ
 അടയാളമായി വിചാരിക്കാവുന്നതാണല്ലോ. സ്വ
 പരാക്രമംകൊണ്ട് ഏകനാരിത്തന്നെ ശത്രുക്കളെ
 ജയിച്ചിട്ടുള്ള ദിലീപൻ അജ്ഞാതസമീപനമായ വ
 സിഷ്ഠന്റെ പാദങ്ങളെ വന്ദിച്ചതിന്നുശേഷം സ
 ധ്യാനം ചെയ്യുകയും, കാവു കഴിഞ്ഞു കിടക്കു
 ന്ന നന്ദിനിയെത്തന്നെ വീണ്ടും ചെന്നു സേവിക്കുക
 യും ചെയ്തു. രാജദമ്പതിമാർ വിളക്കും കത്തിച്ചു
 നന്ദിനിയുടെ അടുക്കൽ ഇരുന്നു; അവൾ ഉറങ്ങിയ
 തിന്നുശേഷം അവരും ഉറങ്ങി. പ്രഭാതത്തിൽ
 നന്ദിനിയെ എഴുന്നീറ്റാപ്പോൾ അവരും എഴുന്നീറ്റു. മ

മാനീയകീർത്തിയും, ദീനമക്ഷകനും ആയ ദിലീപൻ തന്റെ മഹിഷിയോടു കൂടി ഇപ്രകാരം ഇരുപത്തൊന്നു ദിവസം വ്രതത്തെ അനുഷ്ഠിച്ചു.

ദിലീപപരീക്ഷ.

പിറന്നാൾ തന്റെ പിന്നാലെ നടക്കുന്ന രാജാവിന്റെ അനന്തഗൃതത്തെ പരീക്ഷിച്ചറിവാനായി, ഗംഗ വീഴുന്നതിനടുക്കു മുട്ടുമ്പോഴുള്ള ഉളംപുല്ലുകൾക്കടുക്കിയ ഹിമവൽപാശം തണിപ്പുള്ള ഒരു ഗുഹയിലേക്കു നന്നിനി പ്രവേശിച്ചു. വ്യാഘ്രം തുടങ്ങിയ ദിവ്യജന്തുക്കളാൽ ചാസ്സുകൊണ്ടു കൂടി ഉപദ്രവിപ്പാൻ കഴിയാത്തവളാണല്ലോ നന്നിനി എന്ന വിചാരത്തോടുകൂടി ഹിമാലയപർവ്വതത്തിന്റെ ഭംഗിയെ കാണാൻ കണ്ണു വെച്ചിട്ടുള്ള ദിലീപൻ അറിയാതെ വെട്ടുന്നു ഒരു സിംഹം അവിടെ ചാടിയിട്ടു നന്നിനിയെ ബലാൽക്കാരം ചെയ്തിട്ടു കൂടി. ഗുഹകളിൽ ചെന്നു പ്രതിദ്ധവനിയുണ്ടാക്കിത്തീർത്തിട്ടുള്ള നന്നിനിയുടെ നിലവിളി ഭീനതാളുടെ സങ്കടനിയുത്തിയിൽ ഏകപാഴം ശ്രദ്ധവെക്കുന്നവനും, ഇപ്പോൾ ഹിമവാകുൻ പതിച്ചിരിക്കുന്നകണ്ണോടുകൂടിയവനും, ആയ ദിലീപനെ, കടിഞ്ഞാൺ പിടിച്ചു

കുതിരയെ പെട്ടെന്നു തിരിയുന്നതുപോലെ നന്ദിനി തിരിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. കാവിമണ്ണു മുതലായ ധാതുക്കൾ കൊണ്ടു ചുക്കുന്ന പച്ചത്തണിന്റെ മുകൾപ്പാളിൽ പൂത്തുനില്ക്കുന്ന പാച്ചോറിയംപോലെയെ, ചുക്കു നിറത്തോടുകൂടിയ ആ നന്ദിനിയുടെ മേൽ നില്ക്കുന്ന ജടകമുള്ള സിംഹത്തെ ധനുർവ്വനായ ദിലീപൻ കണ്ടു. സിംഹത്തെപ്പോലെ നടക്കുന്നവനും, മക്കുസാമന്ത്രിയുള്ളവനും, ശത്രുക്കളെ ബലാപ്തം മേണ നശിപ്പിക്കുന്നവനും ആയ ദിലീപൻ തന്റെ പരമമായ പരിവേഷത്തോടുകൂടി സിംഹത്തെ കൊല്ലുവാനായി ആചനാഴിയിൽനിന്നു ശോം എടുത്തുവന്നുവന്നിരുന്നു.

ദിലീപൻ സിംഹവു.

പക്ഷെ ദിലീപന്റെ വലത്ത കൈ ശക്തമല്ലാൻ ഭാവിക്കുന്ന സ്ഥിതിയിൽ തന്നെ ചിത്രത്തൽ ഏഴതിയ കൈപോലെ യാതൊരു ചേഷ്ടയുമില്ലാതെ സുരഭിച്ചുനിന്നുവായി. നന്ദിനിയെ സിംഹം പിടിച്ചുതുക്കൊണ്ടു തന്നെ രാജാവിന്നു കോപം ഉണ്ടായിരുന്നു. തന്റെ ശ്രമം വിഫലമായവനെപ്പോലെ ആ കോപം നന്നായി വർദ്ധിച്ചു. എന്നിട്ടും

അപാധിതായ സിംഹത്തിന്റെ സ്ഥിതിക്കു യാതൊരു മാറ്റവും വരാത്തതാൽ മന്ത്രജ്ഞന്മാർ ഭയപ്പെട്ടു വീട്ടത്തോടുകൂടിയ സുപ്പത്തിന്റെ ശക്തി എന്നുപോലെ, ദിലീപന്റെ ശക്തി അദ്ദേഹത്തിന്നുതന്നെ അന്തസ്സാപം ഉണ്ടാകുകയാണു ചെയ്തത്. ശ്രേഷ്ഠന്മാരിൽ സ്നേഹമുള്ളവനും, ദാവംശത്തിന്നുലങ്കാരഭൂതനും, സിംഹത്തെക്കാൾ അധികം പരാക്രമശാലിയും ആയ ദിലീപൻ തല്ലാലം തറിക്കുണ്ടായ ബാഹുസ്വന്ദത്തെപ്പോലുള്ള വിദ്യയിലുകൊണ്ടിരിക്കുമ്പോൾ രണ്ടാളും വിദ്യയും ജനിച്ചിട്ടുംകൊണ്ട് ഒരു മനുഷ്യബാണപോലെ ആ സിംഹം ദിലീപനോട് ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു.

“അല്ലായം ഹമാമാശാമവ! എന്റെ ദോഷം ശരം പ്രയാഗിച്ചാൻ അർക്കുനു ശ്രമിച്ചിട്ടു യാതൊരു പ്രയത്നവുമില്ല. അഥവാ അശ്വന് അസ്യം പ്രയാഗിച്ചാൽ തന്നെ അതു നിഷ്പലമാകുമേ ഉള്ളൂ. മരണമുള്ള പഴക്കി വീഴിച്ചാൻ സാമന്ത്രിയുടെ വാമുഖിന്റെ ശക്തി പറ്റുതത്തിൽ ഫലിക്കുമോ? കൈലാസപറ്റുതംപോലെ ധവളമായ കാളയുടെ പുറത്തു പാമരേഖൻ കയറുന്നതിന് എന്റെ പുറത്തു ചവിട്ടിടാകുന്നു. ആ പാദോപ്പണാഗ്രഹംകൊ

ണ്ടു പരിശുദ്ധമായ പുഷ്പത്തോടു കൂടിയ ഞാൻ നി
കുമാരനാടുള്ളവനായ കുമാരദരണനാ ശിവകി
ങ്കരനാണെന്നു ധരിക്കുക. അങ്ങനാଁ ഈ പദ്യത
ത്തിന്റെ പുരാണഗാതികൾ ഒരു ദേവദാരുപു
ഷ്പത്തെ കാണുന്നില്ല. ആയതിനോടു പുത്രനിർമ്മി
ശേഷമായ സ്നേഹം പാദശ്ലോകനാണ്. മാതാവി
ന്റെ സ്വർണ്ണകലശംപോലുള്ള മുഖ കടിച്ചു സ
ബ്രഹ്മണ്യൻ വളന്നുപോലെ, പാർവ്വതി പോന്നിൻ
കടത്തിൽ കൊണ്ടുവന്നു നന്മയ്ക്കു വെളുത്തുകൊണ്ടാ
ണ് ഈ വൃക്ഷം വളയുന്നത്. ഒരു ദിവസം ഒരു കാട്ടു
ന ഈ ദേവദാരുപുഷ്പത്തിന്മേൽ അതിന്റെ കവിർ
ത്തടം ചൊരിയുകയാൽ ഇതിന്റെ തൊലി കര
ചത്തതുപോയി; അപ്പോൾ, സബ്രഹ്മണ്യസ്വാമി
യുടെ ശരീരം അസുരാസ്രങ്ങൾകൊണ്ടു മുറഞ്ഞു
പ്പോട്ടുണ്ടായതുപോലെയുള്ള ദുഃഖം പാർവ്വതീക്കു
ണ്ടായി. ഈ സംഭവം കഴിഞ്ഞമുതൽ കാട്ടാന
കളെ ഭയപ്പെടുത്തി അകറ്റുവാൻ ചേണ്ടി മഗ
വാൻ ശ്രീപദശ്ലോകൻ എന്നെ ഒരു സിംഹമാക്കി
ഈ പദ്യഗ്രന്ഥയിൽ അടക്കിയിരിക്കുകയാണ്. എ
ന്റെ ഗുഹയ്ക്കു സമീപം വരുന്ന ജീവികളെയൊക്കെ
ആഹാരമാക്കിക്കൊള്ളുവാൻ എനിക്ക് അനുമതി

സിലിമിട്ടുണ്ട്. പാടേൽ പാൽ കപ്പിച്ചു സമയത്ത് ഇവടെ വന്നിട്ടുള്ള ഈ പശുവന്റെ ചോര, രാഹുവിനു ചന്ദ്രാദിപ്പുള്ള അടുത്തെത്താപാലെ, വളരെ വിശപ്പുള്ള ഏരിയ തൃപ്തിപ്പെടാൻ തെന്തിനായിരുന്നു. അപ്പുറം രാജാവേ! അങ്ങനെയ്ത ഈ നേരിട്ട അപമാനത്തെപ്പറ്റി ഒട്ടേറെ ലക്ഷ്യംകണ്ടതില്ല. അങ്ങനെയ്ത മടങ്ങിപ്പോയാലും. ശിഷ്യനായ വേണ്ടുന്ന ശുദ്ധമതി അങ്ങനെയെന്ന് വാഗ്ദാനമായിരുന്നു പ്രത്യക്ഷമായി അങ്ങനെയ്ത കാണിച്ചിട്ടുള്ളല്ലോ. എന്നാൽ രാജാവേ! അങ്ങനെയ്ത രാജാവിന്റെ രാജാക്കന്മാരുടെയും അങ്ങനെയ്ത വേണ്ടുന്നതും ആ വസ്തു അഥവാ നാശിച്ചാൽ തന്നെ, അതുകൊണ്ട് അതുകൊണ്ടായി കഴിഞ്ഞ യശോമാറിയിൽ അങ്ങനെയ്ത മിഥ്യ."

ഇപ്രകാരം സിംഹത്തിന്റെ പ്രേരണയോ
വാദകത്തിൽനിന്നു, പാലക്കാട് പാലക്കാട് പാലക്കാട്
അ തനിക്ക് ഒരു പ്രായോഗികമായി അപരത
നോട്ടമെന്നു ദീപിപ്പൻ സമാധാനിക്കുകയും, തന്റെ
നോട്ടം തനിക്ക് തന്നെ ഉണ്ടായിരുന്ന നന്മയെ ഒരു
കൈയ്യും ചെയ്തു. ദീപിപ്പൻ ശാസ്ത്രപ്രായോഗികമായി
ഉണ്ടായിട്ടുള്ള ഈ അപരതം ആദ്യത്തേതായിര
ന്നു. ഈ മുടക്കം തന്റെ പ്രയത്നത്തെ വിട്ടുപോ

മാക്കുകയും ചെയ്തു. ഇതുകാരണത്താൽ വണ്ടു പരമേശ്വരൻ്റെ നേരെ ദേവനാഥൻ വളരെ പ്രയോഗിപ്പിച്ചു. തുടങ്ങിയപ്പോൾ ശിവൻ്റെ ഒരു നോട്ടം മാത്രംകൊണ്ടു നഷ്ടപ്പെടുന്നതായ ഇന്ദ്രൻ എന്ന പേരിലും ദീർഘമായൊരു സൂക്ഷ്മമായി പരയെങ്കിലും സിംഹത്താൽ ഇപ്രകാരം ഉത്തരം പറഞ്ഞു.

“അല്ലായെ ദുഃശ്വേദ! ശരം പ്രയോഗിപ്പാൻ ആരംഭിച്ചപ്പോൾ കഷ്ട സൂക്ഷിച്ചിരിക്കെ ഞാൻ ഈ പറയുന്നതു പരിശോധനയോടെ വരാവുന്നതാകട്ടെ. എന്നാലും അങ്ങനെയ് സർവ്വപ്രാണികളുടേയും അന്തർഗ്ഗതത്തെ അറിയാവുന്നതാകട്ടെ ഞാൻ ഏതെങ്കിലും അഭിപ്രായം പറയാൻ മടിക്കുന്നില്ല. സകലചരാചരങ്ങളുടേയും സൃഷ്ടിസ്ഥിതിസംഹാര കാരണമെന്നായ ഭഗവാൻ ശ്രീപരമേശ്വരനെ എനിക്കും വളരെ ബഹുമാനമുണ്ട്. എന്നാലും ആധാനം ചെയ്ത് അനികാഞ്ചം നിരന്തരമായി നടത്തിവരുന്ന ഗുരുവിൻ്റെ ഈ ധനം എൻ്റെ അരികെ വെച്ചു നിശ്ചിതമായ കണ്ടുകൊണ്ട് അതിനെ ഉപേക്ഷിച്ചുപോകുന്നത് എനിക്ക് പാടി

* ഈ കഥ രാമേശ്വരൻ്റെ കഥയാണ്.

യതസ്ത. ശിവന്റെ കല്പനപ്രകാരം സമീപത്തിൽ വരുന്നവരെ കൊന്നതിന്നുവാനാണല്ലോ അങ്ങയ്ക്ക് അധികാരം കിട്ടിയിട്ടുള്ളത്. അതുകൊണ്ട് ഈ പശുവിനെപ്പോലെ തന്നെ സമീപം വന്നിട്ടുള്ള എന്റെ ശരീരത്തെ ആഹാരമാക്കി സ്വീകരിപ്പാൻ അങ്ങയ്ക്കു മനസ്സുണ്ടാവണം. സന്ധ്യാസമയം അടക്കയൽ മാതാവിന്റെ വരവും ദാസ്യത്തിലിരുന്ന ഏറ്റവും ശിശുവായ ഒരു കുട്ടിയുള്ള ഈ പശുവിനെ വിട്ടയച്ചാലും”.

രാജാവിന്റെ ഈ മറുപടി കേട്ടപ്പോൾ ശിവ കിങ്കനായ ആ സിംഹം ദംഷ്ട്രകുളിര കിമണയ്ക്കുമാൽ ഗുഹാപ്രദേശങ്ങളിലെ ഇരുട്ടിനെ ഖണ്ഡിച്ചു ശകലങ്ങളാക്കിമെന്തു കറഞ്ഞൊന്നു ചിരിച്ചുകൊണ്ടു രാജാവിനോടു വീണ്ടും ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു.

“ലോകത്തിന്റെ ഏകജ്യോതിപത്രവും, നവമായിരിക്കുന്ന യൗവനവും, മനോഹരമായ ഈ ശരീരവും ഈ പശുവേക്കൾ എത്രയൊ വില്പിച്ചിട്ടുവെന്ന്. ഇത്ര വളരെ കാർഷ്വര്യം ഒരു ഇച്ഛ സംഗതിക്കായി ഉപേക്ഷിപ്പാൻ ഭയപ്പെട്ടിട്ടുള്ള അങ്ങയ്ക്ക് ആലോചനയില്ലാത്തവനാണെന്നാണ് എനിക്കു തോന്നുന്നത്. ഇനി വിചാരമെന്തെങ്കിലും

ല്ല ഭൂതദൈവകൊണ്ടാണ് ശരീരത്തെ ഉപേക്ഷിച്ചാൻ
 ഭയപ്പെടുന്നതെങ്കിൽ ആ പക്ഷത്തിലും ഗുരുവായുവ
 യും മനോഭാഷണമല്ലേ? അങ്ങനെയോ ശരീരം ഉപേ
 ഷ്ടിച്ചാൽ പക്ഷെ ഈ ഭയം പശുവിന്നു കേൾക്കു
 ണ്ടാകും. എന്നാൽ അങ്ങനെയല്ല ജീവിച്ചിരിക്കുമ്പോ
 ലുകൂടെ ഏല്പാ ജനങ്ങളെയും പിതാവെന്നപോലെ
 ആപത്തിൽനിന്നു രക്ഷിച്ചുകൊണ്ടാണിരിക്കുന്നത്.
 വളരെ ജനങ്ങളുടെ കേൾക്കുന്നവർക്കു ജീവിക്കുക
 യല്ലേ വേണ്ടത്? ഇപ്രകാരമായാൽ പക്ഷെ അങ്ങ
 ന്നു, തൊട്ടു ചെറുതായി കഠിനമായി ദേവഹൃദ്യപ്രദന
 വനം അഗ്നിദൈവപ്രാപ്തി തേജസ്വിനുമായ ഗുരുവി
 കൽനിന്നു കേൾക്കുവാൻ സഹായിക്കുവാനാകാം.
 എന്നെന്നാൽ ഗുരുവിന്നുള്ള ആകെ ധനം ഈ ഭയ
 പശു മാത്രമാണ്. എങ്കിലും ഈ പശുവിന്നുവ
 ണ്ടി അങ്ങനെയോ ശരീരത്തെ ഉപേക്ഷിക്കേണ്ടതില്ലെ
 ന്നാണ് എനിക്കു തോന്നുന്നത്. ഈ പശുവിന്നു
 പകരമായി വളരെ പാലുള്ള അനേകംകാടി പശു
 കളെ കൊടുത്തിട്ടുള്ളതും ഗുരുവിന്റെ കോപത്തെ
 നിർമ്മാലാ. അതുകൊണ്ടു, കല്പംപ്രാപ്തമാകു
 മ്പോൾ അനുഭവിപ്പാൻതക്കതായ ഉപേക്ഷിക്കേണ്ടതില്ലെ
 ന്ന ആത്മദൈവത്തെ രക്ഷിച്ചാലും. സമൃദ്ധിയുള്ള

രാജ്യവും ഇന്ദ്രപദവും ഭൃഷ്ടവും ദന്തകൊണ്ടു മാത്രമെ തമ്മിൽ ഭേദപ്പെട്ടിരിക്കുന്നുള്ളൂ എന്നു അറിവുള്ളവർ പറയുന്നു”.

ഇത്രയും പറഞ്ഞു സിംഹം വിരമിച്ചപ്പോൾ ശ്മാമായിനിന്നു പുറപ്പെട്ട അമ്പന്റെ പ്രതിശ്ഛയ്ക്കുത്താൽ പലതയും സന്തോഷത്തോടെ സിംഹം പറഞ്ഞതിനെ തന്നെ അനുമാദിച്ചു പറകയാണെന്നു രാജാവിന്നു തോന്നുമാറായി. നന്ദിനിയാകട്ടെ തന്റെ ദേവ കയറിയിരിക്കുന്ന സിംഹത്തെ വിചാരിച്ചു ഭയംകൊണ്ടിളകിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്ന കണ്ണുകളോടുകൂടി രാജാവിനെ നോക്കുകയായിരുന്നു. ഇതു കണ്ട് ഏറവും ദയാലുവായ രാജാവു സിംഹത്തോടു വീണ്ടും ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു.

“ക്ഷത്രിയൻ എന്നതിലുള്ള മന്ദഗ്രശയ്യത്തിന്നു ക്ഷതത്തിൽനിന്നു വ്രാണം ചെയ്യുനവൻ എന്നു അർത്ഥം ലോകത്തിൽ പ്രസിദ്ധമായിട്ടുള്ളതാകുന്നു. അതിന്നു വിചാരിതമായി ഒരു ഭീമിയെ ആപത്തികൽനിന്നു രക്ഷിക്കാതെ ഇരിക്കുന്ന ക്ഷത്രിയനു ശാസ്ത്രംകൊണ്ടു പലമുണ്ടോ? പലരും അവനെ റിനിച്ചുപറയാതിരിക്കുമോ? ഭവാനിനയാകുന്നു ചളിപാടി മലിനപ്പെട്ട പ്രാണനെക്കൊണ്ടു തന്നെ ഹാ

മെന്ത്? ഈ പശുവിനു പകരമായി എത്ര വളരെ പശുക്കളെ കൊടുത്താലും മരമില്ലായ അന്നായിരിക്കുവാൻ സാധിക്കുന്നതല്ല. ഈ പശു കരമധേനുവിന്റെ മകളാണെന്ന് അങ്ങു മനസ്സിലാക്കണം. ഇതിനെ അങ്ങു കടന്നുചിട്ടിച്ചത് പരമേശ്വരസാമന്ത്രി കണ്ടുകൊണ്ടു മാത്രമാണ്. അങ്ങിനെയുള്ള ഈ പശുവിനെ അങ്ങു സ്വദേശമാപ്പണം ചെയ്തിട്ടെങ്കിലും ഞാൻ രക്ഷിക്കേണ്ടതാണ്. ഈ പശുവിനു പകരമായി എന്നെ സ്വീകരിച്ചാൽ അങ്ങുടെ പാരമ്പര്യം, വസിയുമരമില്ലായ ദേശമാലികളും ഭടന്മാരെയും കഴിവും. പരമേശ്വരശാസ്ത്രനായകനായ കൊണ്ടു പരമാധീനനായ അങ്ങുന് ഈ തത്വം മനസ്സിലാക്കിത്തീർത്താൽ മിക്കണം. അതുകൊണ്ടല്ലെങ്കിൽ ഈ ദൈവദാരുണത്തെ രക്ഷിപ്പാൻ അങ്ങുന് ഇത്ര വലുതായ യത്നം ചെയ്യേണ്ടതുണ്ടോ? രക്ഷിപ്പാനായിട്ട് ഒരു വസ്തു എല്പിച്ചതുകൊണ്ട് അതിനെ നശിപ്പിച്ചിട്ട് താൻ നശിക്കാതെ സ്വാമിയുടെ മുമ്പിൽ ചെല്ലുന്ന കാഴ്ചം അസാധ്യമാണല്ലോ. അങ്ങു എന്നെ എന്തു കരണത്താലേങ്കിലും ഹിംസിക്കാതെ കഴിക്കണമെന്നു വിചാരിക്കുന്നുണ്ടെങ്കിൽ എന്റെ യശസ്സുദീപത്തിൽ ദൈവചട്ട്

അതാണ് നഗ്നിപ്പിക്കാതെ കഴിക്കേണ്ടത്. എ
ന്നൊപ്പാലുള്ളവക്ക് നിശ്ചയമായും നാശപാമായ
ഭൗതികദാഹങ്ങളിൽ അശേഷം ആദരവില്ല.
'സംബന്ധമാഭാഷണപുച്ഛം' ആണെന്നാണ് ആ
പ്തവാക്യം. അപ്രകാരമുള്ള സംബന്ധം ഈ വാ
പ്രദേശത്തിൽ വന്നു ചേർന്നിട്ടുള്ള നാം തമ്മിൽ
ഇപ്പോൾ ഉണ്ടായിട്ടുണ്ട്. അതുകൊണ്ട്, അല്പ
യോ ശിവകീർത്തനായുണ്ടോവേ, സംബന്ധിയായ
എന്റെ ഈ അവസ്ഥയെ ഉപേക്ഷിക്കുന്നത് അ
ങ്ങയ്ക്ക് ഒട്ടും യുക്തമായിട്ടുള്ളതല്ല".

'അങ്ങനെയൊരവസ്ഥ' എന്നു സിംഹം സമ്മതി
ച്ചു വാക്കുകൊടുത്തു. രാജാവിന്റെ ബാഹുസുന്ദ
വും വെട്ടുന്നു തീർന്നു. അദ്ദേഹം ആയുധം താഴെ
വെച്ച്, സിംഹത്തിനു കേണത്തിനായി കേ
രംസത്തിന്റെ വിണ്ഡം അടുക്കെ വെച്ചുകൊ
ടുക്കുന്നതുപോലെ, തന്റെ ശരീരം സിംഹ
ത്തിന്റെ മുമ്പിൽ വെച്ചുകൊടുത്തു. ആ ക്ഷണ
ത്തിൽ, ഭയങ്കരനായ സിംഹം മേൽ ചാടുമെന്നു
വിചാരിച്ചുകൊണ്ടു കീഴ്പ്പെട്ട ഭവമംഗി കിടക്കുന്ന
രാജാവിന്റെ ശരീരത്തിൽ വീണതു വിദ്വാധരന്മാ
രാൽ ചെയ്യപ്പെട്ട പുണ്യവർഷമാണ്.

പ്ര ത മ വ സ റ ന മ .

“ഹേ! വത്സ! എഴുന്നീല്ക്കൂ” എന്ന് അതിമാധുര്യത്തോടെയുള്ള നാദം കേട്ടു രാജാവ് എഴുന്നീറ്റു നോക്കിയപ്പോൾ തന്റെ മുമ്പിൽ മരത്താവിലെ അതിവാത്സല്യത്തോടുകൂടി മലകൾ ചാരനുകൊണ്ടു നില്ക്കുന്ന നാനിയിടെയാണ് കണ്ടത്. സിംഹത്തെ അവിടെ എങ്ങനെയാണു കാണാനുണ്ടായിരുന്നില്ല. ആകപ്പാടെ ചിന്തയോടൊന്നായിരിക്കുന്ന ദിലീപന്മാർ നാനിയിൽ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു.

“അല്ലായ! സാധുവായുള്ളൊരാൾ ഇങ്ങനെയൊരാൾ മായയെ പ്രകാശിപ്പിച്ച് അങ്ങനെയൊരിക്കലുമില്ലാത്തതാണ്. വസിയുദ്ധമണ്ഡിതന്റെ പ്രഭാവത്താൽ അന്തരകണ്ഠത്തിൽ എന്തെങ്കിലും ഉപദ്രവങ്ങൾ ഉണ്ടാകുന്നു; എന്നിട്ടുവേണ്ട സിംഹവ്യാഖ്യാനം ഗണിക്കേണ്ടതല്ല. ഹേ പൂര! ഇതവില്ലെങ്കിൽ കേൾക്കേണ്ടതും, എന്നിട്ടുള്ള കാരണങ്ങളൊക്കെയും ഞാൻ നിന്റെ നേരെ വളരെ സന്തുഷ്ടയായിരിക്കുന്നു. നിനക്കു എന്താണ് ഇഷ്ടം? ആയതു വരിച്ചാൽ ഞാൻ പ്രസാദിച്ചാൽ കേവലം പാലു മാത്രമേ കിട്ടുകയുണ്ടാകൂ.

ഇവെന്ന് വിചാരിക്കേണ്ട. അഭിജ്ഞാൻ ഉപാസനാചര്യൻ എറിയെ ത്രാണിയുണ്ട്”.

ഇതു കേട്ടപ്പോൾ, അധികാരിക്ക് ഇഷ്ടാനുസൃതമായി ചെല്ലണമെന്നും ബാഹ്യവിജ്ഞാന്റെ വിമോചനത്തിനായി സമ്പാദിച്ചവനായ ദിവിപൻ നന്ദിനിയെ തൊഴുതു വരിച്ച്, വശത്തുനിന്നു കത്താലായി അറഞ്ഞതായ കീഴ്ത്തിയൊടുക്കിയ ഒരു പുത്രൻ സദൃശ്യതയിൽ തന്നിരിക്കുകയാണെന്നു അറിയപ്പെട്ടു. സന്തതിയെ ഇല്ലാത്ത മാതാവ് നിന്നാൽ ഈ ഇഷ്ടാത്മ സന്തതി നാശം സംഭവിക്കുകയും “അല്ലയോ പുത്ര! ഒരു ഇലക്കുവെച്ചുണ്ടാക്കി അതിൽ ഏതൊരു വാൽ കാണ് അങ്ങനെയൊരു കടിക്കുക” എന്നു മാതാവിലോടൊന്നിരിക്കുകയും ചെയ്തു.

“അല്ലയോ മാതാവേ! കുട്ടി കടിച്ചതിന്റെയും, മോടിമുതിർന്നതും ശേഷം ബാക്കിയുണ്ടാകുന്ന കഷ്ടതയെ, ഞാൻ മക്കിമുട്ടുവാലായ പ്രതിമയുണ്ടാകുന്ന പദാർത്ഥങ്ങളിൽ മാത്രമേ ഉണ്ടായിട്ടുള്ളൂ. അതിൽ ഒരു ഭാഗത്തെ അറയെടുക്കുന്നതുപോലെ, ഗുഹയിൽ സമ്മതത്തോടു കൂടി സേവിപ്പാനാണ് ഞാനാഗ്രഹിക്കുന്നത്” എന്നു മാതാവ് നന്ദിനിയെ ഗ്രഹിപ്പിച്ചു. ഇതു കേട്ടപ്പോൾ

നന്ദിനി ഏറ്റവും സന്തോഷിക്കുകയും, ദിലീപനോടു കൂടി ഹിമവാന്റെ ഗൃഹത്തിൽനിന്ന് വന്ദിഷ്ടാശ്രമത്തിലേക്കു ഓടാനുത്സാഹമുണ്ടായിപ്പോകുകയും ചെയ്തു. പ്രസന്നമായി പ്രകാശിക്കുന്ന ചന്ദ്രനു സദൃശമായ മുഖത്തോടുകൂടിയ രാജാവ് ആശ്രമത്തിൽ എത്തിയ ഉടനെ നന്ദിനിയുടെ പ്രസാദത്തെ വന്ദിഷ്ടമഹേഷിയെ ഗ്രഹിച്ചിട്ടു. രാജാവിന്റെ സന്തോഷലക്ഷണങ്ങൾ കണ്ട് കാല്യായനനെ ഏതാണ്ടു ഹിമവാൻ നേർപ്പിച്ചുകൊണ്ടു സദൃശമായിത്തീർന്നു. രാജാവു വിചാരിച്ചപ്പോൾ പാഞ്ഞുവന്നു നന്ദിനിയെ കണ്ടു. പരിഭവമില്ല. ആരും നിന്നിരിക്കപ്പെടാതെയുള്ള സ്വഭാവത്തോടുകൂടിയവരും സത്തുക്കളിൽ സ്നേഹമുള്ളവരായ ദിലീപൻ ഗുരുവിന്റെ അനുവാദം വാങ്ങി, കുട്ടി കൂടിച്ചിരിക്കുകയും വേറൊരു കുട്ടിയെക്കണ്ടും അവശേഷമായി, തന്റെ ഉത്തമമായ യശസ്സുതന്നെയോ എന്നു തോന്നാവുന്ന ധവളമായിരിക്കുന്ന നന്ദിനിയുടെ കീഴിൽ ഏറ്റവും തൃപ്തയോടുകൂടി വാണു. വിദാനപ്രഭാതത്തിൽ ജിതേന്ദ്രിയനായ വന്ദിഷ്ടൻ, വ്രതപരനെന്ന കഴിഞ്ഞതിന്നു ശേഷം യാത്രാകാലത്തിൽ ഉചിതമായ ആശീർവാദം ചെയ്ത് സദൃശനായി

ലീലനാഭൻ അവരുടെ രാജധാനിയിലേക്കു മടക്കി അയച്ചു.

രാജ്യപ്രത്യാഗമനം.

മോരുംകൊണ്ടു ചെല്ലിച്ചിരിക്കുന്ന അഗ്നിദയവും, വസിക്കുന്നതും, അജ്ഞാതമായതും, പശുവിനെയും, കുട്ടിയെയും വന്ദിച്ച് നിർദ്ദാഷങ്ങളായ ഗുഹാചാരങ്ങൾകൊണ്ട് ഏതാവും വലിച്ചിട്ടുള്ള മാനസാന്തരത്തോടുകൂടി രാജാവ് സ്വാമജ്ഞിതരായ പാണ്ഡിതന്മാർ സമരസീലനായ ദിലീപൻ ധർമ്മത്തിനോടുകൂടി ചെവികൾക്കു സുഖകരമായ ശബ്ദമുള്ളതും സ്വന്താനന്ദസുര്യമായ മനസ്സിൽ കയറി, നിർദ്ദാനതമല്ലായ്മയാൽ സുഖമായ മാർഗ്ഗത്തിൽ കടന്നു പോകുകയും ചെയ്തു. കരകാലമായി കാണാത്ത കഴിഞ്ഞുകൊണ്ടു കാണാത്ത ഉല്പന്നങ്ങളെ ഉണ്ടാക്കിയവരും, സന്തതിക്കുവേണ്ടി വൃതം അനുഷ്ഠിക്കുവാൻ ശക്തിയോടെയായിരുന്നവരും ആയ ദിലീപനെ നവോദിതനായ ചന്ദ്രനെപ്പോലെ വോദിക്കുകയും പ്രജകൾക്കു അലംഭാവം ജനിച്ചതെല്ലാം ഇന്ദ്രനെപ്പോലെ ഐശ്വര്യമായ ദിലീപൻ കൊടുത്തു ഉയർത്തിയതായ നഗരത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു പെരുന്നാളുടെ അഭിമാനമേറിയ അന

നന്ദസമുദായ ബലത്തോടു കൂടിയ തന്റെ കയ്യിൽ ഭൂമാമത്തെ വീണ്ടും എറാറടുത്തു. അന്നുപരം സുഖമുള്ള ഒരു ദിവസം വരും അരിയുദ്ധിയാവാൻ ഉള്ള കാരണമായി ദിക്പാലന്മാരുടെ അംശത്തോടു കൂടിയ ഗർഭത്തെ ധരിച്ചു. അതുകൊണ്ട് അവർ അത്രീയനത്രത്തിൽനിന്നു പുറപ്പെട്ട ജ്യോതിസ്സിനനു ധരിച്ച ആകാശമെന്നുപോലെയും, വഹ്നിമന്തമായ തേജസ്സിന്റെ വഹ്നി ആകാശഗംഗയെപ്പോലെയും ശോഭിച്ചു.

* മന്ത്രാന എന്നാൽ മന്ത്രന്റെ ഉൽപത്തി അതിമാർക്കിയുടെ നേത്രത്തിൽനിന്നാണെന്നു ഹരിവാഹരിയിൽ കാണുന്നു.

§ സുബ്രഹ്മണ്യനെന്നു താൽപര്യം. പാർവ്വതിയുടെ വിവാഹം കഴിഞ്ഞു പരമേശ്വരനായിത്തീർന്നുപോയ ശേഷം സന്തതിയുണ്ടായി കാണാത്തത് എന്നാണ് പരമേശ്വരന്റെ ഉത്സാഹം എന്നറിവാൻ വേകൾ അഗ്നിമഗ്നവാദന ആയു. അഗ്നി പരമേശ്വരനും പാർവ്വതിയും കൂടിയിരിക്കുമ്പോഴാണ് കൈമാനത്തിൽ കയറിയെന്നത്. പാർവ്വതി ആ സമയം അഗ്നിയെക്കണ്ടു മടങ്ങിയുറങ്ങുകയുണ്ടു. പരമേശ്വരൻ പ്രവൃത്തിയുദ്ധമായ തന്റെ ബീജത്തെ അഗ്നിമഗ്നതീകമേൽ വീശിയിട്ടു. അഗ്നി ആ ബീജത്തെ ഗംഗയിലിട്ടു. അതിൽനിന്നു സുബ്രഹ്മണ്യനുണ്ടായി എന്നു പുരാണം.

മൂന്നാമദ്ധ്യായം

സുദക്ഷിണയുടെ ഗർഭകാലം.

അനന്തരം സുദക്ഷിണ, തേരാവന്നു പരിപൂർണ്ണമായ മനോഹരമായി, സഖിമാരുടെ ദ്രാക്ഷികൾക്ക് ഉദിച്ചുവരുന്ന പൂനിലാവായി, ഇക്ഷ്വാകുവംശം നിലനിന്നുപോരുവാൻ മൂലകാരണമായിരിക്കുന്ന ഗർഭലക്ഷണത്തെ ധരിച്ചു. ദേഹത്തിനുണ്ടായ തളച്ചുകൊണ്ട് ആരോണങ്ങൾ തികച്ചും ധരിക്കാതെയും, പാശ്ചാറ്റിപ്പുഴപാലെ വെളുത്തിരിക്കുന്ന മുഖത്തോടു കൂടിയും ഇരിക്കുന്ന രാജ്ഞി, തിരഞ്ഞുനോക്കിയാൽ മാത്രം കാണാവുന്ന നക്ഷത്രങ്ങളാലും ക്ഷീണതജ്ഞസ്സായ ചന്ദ്രനോടും കൂടിയ പ്രഭാതത്തിനടുത്ത രാത്രിയെന്നുപോലെ കാണുവാൻ തോന്നി. മണ്ണിന്റെ മണമുള്ളതായും സുദക്ഷിണാ മുഖത്തു, വർഷംതേയിൽ ജലബിന്ദുസദായാഗത്താൽ നനഞ്ഞിരിക്കുന്ന വനവീഥിയിലുള്ള ചെറു പൊയ്ക്കയെ ഗർഭമെന്നുപോലെ, പ്രാണിച്ചിട്ട് ദിലീപനു തുറുപ്പിപ്പണിപ്പു. സുദക്ഷിണയുടെ മകൻ

• ഗർഭിനികൾ ജ്ഞാതികളെന്നതു സ്വാഭാവികമാണ്.

വളരെ കീർത്തിമാനായി ഇന്ദ്രൻ സ്വർഗ്ഗലോകത്തെത്തന്നുപോലെ ഭൂമിയെ മുഴുവൻ അന്വേഷിച്ചാൻ പോകുന്നു. അതുകൊണ്ടാണോ അവർ ഇതരവസ്തുക്കളെ വിട്ട് ഭൂതപ്രായ ഭോഗ്യവസ്തുവിൽ മനസ്സിനെ ഉറപ്പിച്ചത് എന്നു തോന്നും. “സുദക്ഷിണ ലയജകൊണ്ട് ഇന്നതാണ് താൻ കിട്ടിയത്” എന്നൊരു വാചനമുണ്ടുണ്ട്. എന്നെല്ലാം വസ്തുക്കളിലാണ് അവർക്ക് ആഗ്രഹം!” എന്ന് ഉത്താകോസലാധിപനായ ദീർഘൻ വളരെ ആദരാവാടെ ഇടയ്ക്കിടെ സമീപമോടു ചോദിച്ചു. ഗർഭമുണ്ടായിരിക്കുമ്പോഴത്തെ ഇച്ഛയനുസരിച്ച് ഏതെല്ലാം വസ്തുക്കൾ വേണമെന്നു സുദക്ഷിണ അവശ്യപ്പെട്ടുവാ അതൊക്കയും തൽക്ഷണം കൊണ്ടുവന്നു തന്നതായി അവർ കണ്ടു. അധിപ്രധാനമായ മഹാമാജാവിന് അസുലഭമായി ഒരു വസ്തുവും സ്വർഗ്ഗത്തിൽനിന്നു ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. കൂടാതെ ഗർഭഭയത്തിൽനിന്നു ചേർത്തത് പുഷ്പപ്പെട്ട അവയവങ്ങളോടുകൂടിയ സുദക്ഷിണ, പഴുത്ത ഇലകൾ കൊഴിഞ്ഞുപോയതിനുശേഷം ഉണ്ടായ മഹാമാജാജാവിനെ തളിക്കുകയോടുകൂടിയ ലതയെന്നുപോലെ ശോഭിച്ചു. ദിവസം ചെല്ലുംതോറും അധികമധികം ത

ടിപ്പും കണ്ണുകൾ കറുത്തും ഇരിക്കുന്ന പുറങ്ങൾ, അഗ്രത്തിൽ ചണ്ടുകൾ വന്നിരിക്കുന്നവരും ഭംഗിയുളളവരുമായ രണ്ടു താഴാട്ടാടുകളുടെ ശോഭയെ തിരസ്കരിച്ചു. രാജാവ് ഗർഭിണിയായ രണ്ടു മന്ത്രിമാരെ, അന്തർഗതത്തിൽ വിശേഷവേഷത്താടുകൂടിയ പ്രതിമയെപ്പോലെയും ഉള്ളിൽ അഗ്നിയാടുകൂടിയ ശരീരപ്പുഷ്പത്താപ്പാലെയും അടിയൽ ജലപ്രവാഹമുള്ള സമസ്തനാദിയെപ്പോലെയും വെച്ചാരിച്ചു. യഥാർത്ഥമായ ദിലീപൻ തനിക്കു ഭാര്യയില്ലെന്നു അസാധാരണത്തിനും തന്റെ ഭാര്യയ്ക്കു തന്നെ സ്വമുജാജ്ഞാലയായ സമ്പത്തുകൾക്കും സംസ്കാരത്തിനും അനുയോജനമായ വധത്തിൽ പുറംചൊരിയ മുതലായ പ്രായശ്ചിത്ത യഥാക്രമം ചെയ്തു. അന്തഃപുരത്തിൽ പോകുവാൻ, ഇന്ദ്രാദിദീപികാലതാരുടെ അംഗങ്ങൾക്കു കൂടിയ ഗർഭത്തിന്റെ ഗൗരവംകൊണ്ടു വണിപ്പെട്ട് ആസനത്തിൽനിന്നുഴന്നോൻ ഇളയവന കണ്ണുകൾക്കു കൂടി തളർന്നിടുന്നു കൈകളെക്കൊണ്ട് അലിഖിതവം ചെയ്യുന്ന പത്നിയെക്കണ്ട് രാജാവു

* ഈ മൂന്നുപാശ്ചാത്യരെ ഉടനിൽ അർത്ഥസിദ്ധി, കൈപ്പു, ദ്രുതി എന്നിവയുണ്ടാകാൻ ഗർഭത്തെ ധരിക്കുന്നു.

സന്തോഷിച്ചു. ബാലചികിത്സയിൽ വിദഗ്ദ്ധനാ
 ളും വിഖ്യാതനായ വൈദ്യന്മാർ ഗർഭപോഷ
 ണത്തിന്നു വേണ്ടുന്ന ചികിത്സകൾ ചെയ്തു. പ്രസവ
 സമയം അടുത്തു തുടങ്ങിയപ്പോൾ വർഷാമഞ്ഞിൽ
 മേഘങ്ങളോടുകൂടിയ ആകാശമെന്നപോലെ ശോ
 ഭിക്കുന്ന സദൃശിണയെക്കണ്ട് ദിലീപൻ സന്തുഷ്ട
 നായി.

മദ്ധ്യവിൻററജനനം.

അനന്തരം ഇന്ദ്രാണിയോടു സദൃശിനായ സ
 ദൃശിണ, മൌഢ്യമുള്ളതാണെന്നു ഗ്രഹങ്ങൾ ഉ
 ച്ചത്തിൽ റിപ്പോർട്ടുചെയ്തപ്പോൾ ഭാഗ്യസമൃദ്ധിയെ സൂചി
 പ്പിക്കുന്ന പുത്രനാ, സാധനത്രയം നേടാത്തതുകൊണ്ടു
 ശക്തി ഭരിക്കലും നാശിക്കാത്ത ധനത്തെക്കൊണ്ടു
 പോലെ പ്രസവിച്ചു. ഈ സമയത്തിൽ ദിക്കുകൾ
 തെളിഞ്ഞു; കാരുകൾ സുഖകരമായി വീശി; അ
 ണി പ്രഭാതമായി ചാറുന്ന ജ്വാലയോടുകൂടി
 മോമദ്രവ്യത്തെ സമീകരിച്ചു. ഈവിധകാര്യത്തെ
 ജനനം ലോകത്തിന്നു നന്മ വരുത്തുന്നതായിട്ടാക
 കൊണ്ടു മേല്പാഞ്ഞ സംഭവങ്ങളുണ്ടായതിൽ ആ

* പ്രഭാതം, ഉത്സാഹം, മേഘം

ശ്വർഗ്ഗമില്ലല്ലോ. ഈ പുത്രന്റെ സ്വാഭാവികമായ തേജസ്സ് സൂരികാശ്രമത്തിലുള്ള ശത്രുയുടെ അടുത്തെത്തിച്ച വിളക്കുകളുടെ പ്രഭയെ നശിപ്പിക്കുവാൻ ആ വിളക്കുകൾ ചിത്രത്തിൽ എഴുതപ്പെട്ടവയാണോ എന്ന ശങ്ക കാണികളിൽ ജനിപ്പിച്ചു. അന്തഃപുരത്തിലെ ആൾക്കാർ അടുത്തുവോലെ മധുരമാക്കിയ കമരജനനാചരണമാനം വന്നറിയിച്ചപ്പോൾ ചന്ദ്രപ്രഭയോടു കൂടിയ വെൺകൊറാക്കടയും വെണ്ണാമരങ്ങളും ആകുന്ന രണ്ടു വസ്തുക്കൾ മാത്രമേ ദിലീപന്നു സമ്മാനം കൊടുപ്പാൻ പാടില്ലാത്തതായി ഉണ്ടായുള്ളൂ. ക്വാറില്ലാത്ത പ്രദേശത്തു നിൽക്കുന്ന താമരപ്പുഴപോലെ ഇളക്കമില്ലാത്ത കണ്ണുകൊണ്ട് പുത്രന്റെ മനോഹരമായ മുഖത്തെ വീക്ഷിച്ചു കൊണ്ടിരിക്കുന്ന രാജാവിന്നുണ്ടായ സന്തോഷം, ചന്ദ്രദർശനംകൊണ്ടു പൊങ്ങിപ്പടുന്ന വെളളം സമുദ്രത്തിൽ എന്നുപോലെ, ഹൃദയത്തിൽ ഹൃദയമായില്ല. തപോവനത്തിൽനിന്നു വന്ന തപസ്വിയായ പുരോഹിതൻ ജാതകമുറപ്പാക്കി ചെങ്കുപ്പോൾ ദിലീപപുത്രൻ ചാണയ്യവെച്ചു സംസ്കരിക്കപ്പെട്ട ഉത്തമമായ രത്നംപോലെ ഏറ്റവും ശോഭിച്ചു. ശ്രവണസമർത്ഥ മംഗളവാക്യശാപനികൾ ചേർന്നുകൂടെ

പ്രഭാഭ്യന്തരങ്ങളോടുകൂടി ദിലീപന്റെ രാജധാനിയിൽ മാത്രമല്ല, ദേവന്മാരുടെ മാറ്റമായ ആകാശത്തിലുംകൂടി ഉണ്ടായി. രാജാക്കന്മാർ പുത്രന്മാരായാൽ ബന്ധനത്തിലിട്ടിട്ടുള്ള അപരാധികർക്കു മോചനം വരുത്തുക എന്നായ മർദ്ദഭയങ്ങളല്ലോ. വഴിപോലെ ഭാജ്യം ഭക്ഷകയാൽ ദിലീപന്റെ രാജ്യത്തിൽ കാമാഗ്രഹത്തിൽ കിടക്കുന്ന അപരാധികളേ ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. അതുകൊണ്ട് ആ സമയത്തു പിതൃക്കളുടെ ജ്ഞാതാകന്ന ബന്ധനത്തിൽ നിന്നു ദിലീപൻ രന്ന വേർപെടുകയാണുണ്ടായത്. ശാസ്ത്രത്തിന്റെയും ശത്രുക്കളുടേയും അപസാനത്തെ പ്രാദിപ്താൻ ശക്തനാവും ഈ കരമൻ എന്നു ശബ്ദാർത്ഥമെന്നായിരുന്ന ദിലീപൻ മനസ്സിലാക്കിത്തുളക്കൊണ്ടു 'ഗമിക്കുന്നവൻ' എന്ന അർത്ഥത്തോടുകൂടിയ 'രഘു' എന്ന പേരാണ് മകനു കൊടുത്തത്.

രഘുവിന്റെ രചനാപുരുഷാവരം.

രഘു, ഐശ്വര്യവാനായ അച്ഛന്റെ പ്രയത്നംകൊണ്ടു മനോഹരങ്ങളായ അവയവങ്ങളോടുകൂടി സൂര്യരശ്മിയുടെ അനുപ്രാവശംകൊണ്ടു ബാല

ചന്ദ്രനാഥപോലെ ദിവസംപ്രതി വളർന്നുടങ്ങി. ഉമാമഹേശ്വരന്മാർ സുബ്രഹ്മണ്യനെക്കൊണ്ടും ശചീപുരന്ദരന്മാർ ജയന്തനെക്കൊണ്ടും എതുപ്രകാരം സന്തോഷിച്ചുവോ അതുപ്രകാരം തത്സമന്മാരായ സുദക്ഷിണാദിലീപന്മാർ തത്സമനായ രാഷ്ട്രവിനെ കൊണ്ട് ആനന്ദത്തെ പ്രാപിച്ചു. ചക്രവാകപ്പക്ഷികളുടേതെന്നപോലെ മനസ്സിനെ ആകർഷിക്കുന്നതും, അന്യോന്യം ആശ്രയിച്ചുനിൽക്കുന്നതുമായ സുദക്ഷിണാദിലീപന്മാരുടെ സ്നേഹം പുത്രൻ ഭാഗിമുട്ടത്തുവകുലം, ആ സ്നേഹം അന്യോന്യാശ്രയമായിട്ടുതന്നെ വർദ്ധിച്ചുനേരിട്ടു. കൂടുന്ന ബാലൻ, ഉപമാതാപു വാങ്ങുകൊടുക്കുന്നതിന്റെ പാഞ്ഞുതുടങ്ങി. അവരുടെ കൈവിരലുകൾ വാടിച്ച് നടന്നുതുടങ്ങി. നമസ്കരിപ്പാൻ പറഞ്ഞാൽ താങ്ങുതൊഴുതുനില്ക്കും. ഇതൊക്കെ ദിലീപന്റെ വളരെ മോദിപ്പിച്ചു. ശരീരസംയോഗത്താലുള്ള സുഖങ്ങളെക്കൊണ്ടു സ്വഗിഹ്വിയത്തിൽ അമൃതധാരയെ ചെലുത്ത ആ ബാലനെ മടിയിൽ ഏടുത്ത് ഉപാദനസമ്മീലിതാലാചനനായ ദിലീപൻ ചിംകാലമായിട്ടു പുത്രസ്തംസുവത്തെ നല്ലവണ്ണം ഭാറിഞ്ഞു. ബ്രഹ്മാവു, തന്റെ ഭരതാരാധനം ഗുണമാനന്ദം ആയ വിഷ്ണു

വിവാഹകാണ്ടു തന്റെ സൃഷ്ടിക്കു നിമിഷിട്ടി എന്ന്
 ഏതുപ്രകാരം വിചാരിച്ചുവോ, അതുപ്രകാരം ത
 ന്നെ മയ്യാദാപാലകനായ ദിലീപൻ ശ്രേഷ്ഠനാ
 ത്തോടുളളിയ രഘുവിനെക്കൊണ്ടു തന്റെ വംശ
 ത്തിന്നു സ്ഥിതി കിട്ടിയെന്നു വിചാരിച്ചു. ചൊല്ലും
 കഴിഞ്ഞതിന്നുശേഷം രഘു, ഇളയന്നു കടമയോടുള
 ടി സമവയസ്സുകളായ അമാത്യപുത്രന്മാരെത്തിച്ചു
 യഥാവസരം ലിപി മുഴുവനും ഗ്രഹിച്ചു നദീമുഖത്തു
 ടെ സമുദ്രത്തിലിറങ്ങുന്നവരായ, ശബ്ദപ്രവഞ്ചത്തി
 ലേക്കു പ്രവേശിച്ചു. ഉപനയനം കഴിഞ്ഞതിന്നു
 ശേഷം ഇളമ്പ്രിയനായ രഘുവിനെ വിദ്വാന്മാരാ
 യ ഇളക്കന്മാർ ആദ്രുസിപ്പിച്ചു. അവരുടെ യത്നം
 സഫലമാകയും ചെയ്തു. നല്ല വാത്രത്തിൽ പ്രയാ
 ഗിക്കപ്പെട്ട കൃത്യ ഫലിക്കുമെന്നു പ്രസിദ്ധമാണു
 ല്ലോ. തന്റെ ബുദ്ധിഗുണങ്ങളെക്കൊണ്ട് * നാ
 ലു വിദ്യകളേയും, വായുവേഗത്തെ അതികൃതി
 ക്കുന്ന സൂര്യശ്ചന്ദ്രൻ നാലു ദിക്കുകളേയും ക്രമേണ
 കടക്കുന്നതുപോലെ വളരെ ബുദ്ധിമാനായ രഘു ക
 ടന്നു. ദിലീപന്നു സമനായ ഒരു മാജാവ് അക്കാ

* ശുശ്രൂഷ, പ്രവണം ധാരണം, ഭരണം, അപോ
 ഹം, അർപ്പിക്കാനും, അപമുദാനം.

പത്ത് ഇല്ലായിര നാനൂറുകൊണ്ടും അന്നുള്ള വില്ലാളി കള്ളല്ലാം അദ്ദേഹത്തിന്നു അങ്ങ കിടയിപ്പുള്ളവരായിത്തന്നുകൊണ്ടും, മറ്റു ശുദ്ധമായ കൃഷ്ണസാമൂഹത്തിന്റെ തോലു ധരിച്ചിട്ടു പിതാവിങ്കൽ നിന്നുതന്നെ മന്ത്രവത്തായിരിക്കുന്ന ഗോപാലനെന്ന അദ്വൈത കകന്മാണെന്നായത്. കാളക്ഷത്രി മഹാപുരുഷമായി തീരുമ്പോളെന്നുപോലെയും. മറ്റു കാളക്ഷത്രി മഹാപുരുഷമായി തീരുമ്പോളെന്നുപോലെയും മറ്റു പ്രാമുഖ്യം യൗവനഭിന്നമായിരിക്കുന്ന ബാല്യംവിട്ടു ഗാംഭീര്യം കൊണ്ടുഭവോഘോരമായിരിക്കുന്ന ശരീരത്തെ പ്രാപിച്ചു. അതിന്നുശേഷം കേശാന്തരം എന്നുപറയപ്പെടുന്ന ഗോദാനാശിയ റാടത്തി മദ്ധ്യവിന്റെ വിവാഹമിഷ്ടയെ ദിനീകൻ കഴിപ്പിച്ചു. ദേവപുത്രിയായ അശ്വതിനാണിങ്ങത്രങ്ങൾ ചന്ദ്രനെ വരിച്ചുപോലെ മാമകന്യകമാർ മദ്ധ്യവിനെ ഭർത്താവായി പരിചിതൃകൊണ്ടു ശോഭിച്ചു. യൗവനാഭ്യുദയനായി നകം പോലെ നീണ്ടിരിക്കുന്ന കൈകളോടും വാതിൽപോലെ പരന്ന മാതിടത്തോടും വിശാലമായ കഴുത്തോടും കൂടിയവനായിരിക്കുന്ന മദ്ധ്യ ശരീരത്താന്റെ വലിപ്പംകൊണ്ട് അശ്വതിനെത്തന്നെ ജയിച്ചു; എങ്കിലും വിനയംകൊണ്ട് അദ്ദേഹത്തെക്കാൾ ചെറിയവനായി കാണപ്പെട്ടു.

തെരുവാരാജ്യം ദിശേഷകം.

വളരെക്കാലം തന്നാൽ വാരിക്കപ്പെട്ടതായ ഏറാവും ദുർവ്വഹമായായിരുന്ന രാജ്യഭാരത്തെ പുത്ര സാഹായ്യംകൊണ്ടു മേലിൽ ലഘുവാക്കേണമെന്നു വിചാരിച്ചിട്ടു, സ്വഭാവത്താലും സംസ്കാരംകൊണ്ടും വിനായം സിദ്ധിച്ചവനായ രാജാവിന്നു യുവരാജാവായി ദിലീപൻ അർപ്പണകം ചെയ്തു. താമരപ്പുവിൽനിന്നു നൂതനമാകുന്നതായ ഉല്പലത്തിലേക്കു സൗഭാഗ്യലക്ഷ്മി അംശംകൊണ്ടു വകരുണയുപോലെ ഗുണാഭിലാഷിണിയായ ധാരാളലക്ഷ്മി ദിലീപരാജാവാകുന്ന ഉല്പസ്ഥാനത്തിൽനിന്നു അധികം അകൽച്ചകൂട്ടാതെയിരിക്കുന്ന യുവരാജാവിന്നുയും ആശ്രയിച്ചു. അന്നി സാമന്തിനായ വായുവരോടു ചേർന്നുപോലേയും, ആദിത്യൻ ശാൽക്കാലത്തോടു ചേർന്നുപോലേയും, ഗന്ധം മദ്യപ്രചാരത്തോടു ചേർന്നുപോലേയും ദിലീപൻ രാജകൂടൻ സമ്മേളനത്തിന്നുണ്ടായപ്പോൾ ഏറാവും അസഹ്യരായിത്തീർന്നു.

രാജാവും ഇന്ദ്രനും തമ്മിലുള്ള യുദ്ധം.

ഇന്ദ്രകുലനായ ദിലീപൻ രാജകുമാരന്മാരുടെ സഹായത്തോടുകൂടിയ ധനുർമാസമായ രാജാവിന്നു

മോമാശ്വത്തെ മങ്ങിപ്പാൻ നിശ്യാഗിച്ച് അശ്വമേ
 ധയാഗം തുടങ്ങുകയും ഞാണുറോമ്പതു യാഗം
 നിവ്വിപ്പുമായി കഴിച്ചുകൂട്ടുകയും ചെയ്തു. പിടനയും
 യാഗംചെയ്താൻ ദിലീപൻ മരുബി. ആയുധപാ
 ണികളായ മങ്ങാപുരുഷന്മാരോടുകൂടി അശ്വത്തെ
 സ്വപ്തനും സഞ്ചരിക്കുവാൻ വിട്ടവെങ്കിലും വില്ലാ
 മികളായ മങ്ങാപുരുഷന്മാർ നോക്കിനില്ലെ ഇ
 ന്നൻ മായാവിയായിവന്ന് ആ കതിമയെ പിടിച്ചു
 കൊണ്ടു പോയി. ഈ സംഭവത്താൽ രഘുവിന്റെ
 സൈന്യങ്ങൾ വിഷാദംകൊണ്ടു കരളുവുണ്ടാവാ
 നശിച്ച് വിസ്മയഭരിതന്മാരായിത്തീർന്നു. അപ്പോൾ
 ശ്രുതപ്രഭാവമായിരിക്കുന്നു നന്ദിനി (വസിഷ്ടാധ
 ന) യടുക്കൂയാ അവിടെ വന്നുചെന്ന്. സമ്മാനങ്ങ
 ലാൽ മാനിക്കപ്പെടുന്നവനായ രഘു പുണ്യമായിരി
 ക്കുന്ന നന്ദിനിയുടെ മൂത്രംകൊണ്ടു കണ്ണുകൾ കഴ
 കി. ഇതു കാരണം അതീന്ദ്രിയങ്ങളായ വന്ധുക്ക
 ളെ പ്രത്യക്ഷമാകുന്നുതിനുള്ള ശക്തികൂടി രഘുവി
 നുണ്ടായി. ഈ ശക്തിയാൽ, തോരാതെ ബന്ധിച്ച്
 കിഴക്കു ദിക്കിലേക്ക് ഇന്നൻ കൊണ്ടുവരുന്ന ക
 തിമയെ രഘു കണ്ടു. കതിരയുടെ ചാപല്യത്തെ
 മാതലി പിന്നെയും പന്നെയും തടുക്കുന്നതായും

കണ്ടു. നിമേഷാത്മാഭ്യന്തരം: ഉദ്ഭവ കണ്ഠമു
 ള്ളതുകൊണ്ടും, തേർ വചിഷണതു കപിലചണ്ഡ
 തോടുകൂടിയ കതിരകുടായതുകൊണ്ടും തന്റെ ക
 തിരയ മോഷ്ടിച്ചു കൊണ്ടുപോകുന്നത് ഇത്രനാ
 നെന്നു രഘുവിന്നു മനസ്സിലായപ്പോൾ ആകാശ
 ത്തിൽ പ്രാപിച്ച് ഇത്രനെ പിന്തരിച്ചതുകൊണ്ടും
 ഗംഭീരമായ ധ്വനിയോടുകൂടി ഇത്രനോടിലകരം
 പറഞ്ഞു.

“അല്ലായാ ദേവന്ദ്ര! അങ്ങുണ്ടു യാഗാംശ
 ത്തെ ഉപേക്ഷണപരിൽ ഒന്നാമനാണെന്നു വിദ്വാ
 ന്മാർ എല്ലാജന്മവും പറയുന്നുണ്ട്. അങ്ങിനെയാ
 നെന്നിൽ അങ്ങുന്ന്, എല്ലാജന്മവും ഭിക്ഷാരിയെ
 ത്തോടെ ഇരിക്കുന്ന എന്റെ പിതാവ്ന്റെ യാഗാ
 നഷ്ടാനന്തര മൃതശവം ഇനിയെന്നതിന്റെ അർത്ഥം
 മെന്താണ്? മൂന്നു ലോകങ്ങൾക്കും നാഥനായി ഭി
 പ്രചക്ഷുസ്സായ അങ്ങുന്ന് യാഗവിഷ്ണു വരുത്തുന്ന
 വരെ ഭാവിഞ്ഞു ശിക്ഷിക്കേണ്ടവനാകുന്നു. അങ്ങിനെ
 യിരിക്കെ അങ്ങുണ്ടെന്ന യാഗം മൃതകണത്തായാൽ
 ധർമ്മാനുഷ്ഠാനങ്ങൾ എങ്ങിനെ നഷ്ടമാകാതിരിക്കാം?
 അതുകൊണ്ട്, അല്ലയോ ദേവന്ദ്ര, യാഗത്തിന്നു
 വേണ്ടുന്ന ഉപകരണങ്ങളിൽവെച്ച് ശ്രേഷ്ഠമായ

ഈ അശ്വത്തെ വിട്ടയച്ചാലും. സന്മാർഗ്ഗത്തെ കാണിച്ചുകൊടുക്കേണ്ടവരായ ഈശ്വരന്മാർ ദുർമാർഗ്ഗത്തെ സ്വീകരിക്കുക എന്നത് അത്യുക്തമാണ്.”

ഇപ്രകാരം യുദ്ധമുക്തമായി രാജ്യം പാഞ്ഞു നോക്കു ദേവനാഥൻ അശ്വയുദ്ധപ്പട്ടകളും മറ്റുമെന്തെങ്കിലും നിശ്ചിതമായി താഴെ പായുംപ്രകാരം മറുപടി പറകയും ചെയ്തു.

“അല്ലായെ രാജകുമാര! നീ പായുന്നതൊക്കെ ശരിയാണ്. പക്ഷെ, യശോധനന്മാർക്കു തന്നെ ഉണ്ടെ യശസ്സു ശത്രുക്കളുടെ വക്കൽനിന്നു രക്ഷിക്കുന്നതാണ് യുക്തം. നിന്റെ പിതാവു ലോകപ്രസിദ്ധമായ ഏന്റെ യശസ്സിനെ മുഴുവൻ യോഗം കൊണ്ടു നിസ്സാരമാക്കുവാൻ ഉത്സാഹിക്കുകയാണു ചെയ്യുന്നത്. പുരുഷന്മാരുടെ നന്മയായ വിജയവിജ്യാദി അല്ലാതെ വേറെ ആർക്കും ഇല്ല. ശിവനല്ലാതെ വേറെ ഒരാൾക്കും മഹേശ്വരൻ എന്നു പേരില്ല. അതുപോലെ ‘ശതകുതു’ എന്ന പേര് എനിക്ക് മാത്രമാവുമെന്നാണ്. ഈ ശബ്ദം അന്യരെ പ്രാപിക്കുന്നതല്ല. നിന്റെ അച്ഛൻ ഹരമെന്തെ യോഗം കഴിച്ച് ‘ശതകുതു’വാവാനാണ് ഈ കത്രിയെ ഉപയോഗിച്ചിട്ടുള്ളത്. അതുകൊണ്ട് കപിലമഹ

ഷിതോട ഇല്ലനായ ഞാൻ അതിനെ അപഹരിച്ചതാണ്. നീ അതിനെ മടക്കിക്കിട്ടുവാൻ ആഗ്രഹിക്കുകയും പ്രയത്നിക്കുകയും വേണ്ടാ. സഗമപുത്രന്മാർ ഇപ്രകാരമുള്ള ഒരു അശ്വം കാരണമായി കപിലമഹർഷിയെ ഉപദ്രവിച്ചതുകൊണ്ട് നശിച്ച പ്രകാരം നീ നശിക്കരുത്.”

മേൽപ്രകാരം ദോഷന്മാർ പാഞ്ഞു കേട്ടിട്ട കതിരയുടെ മേൽത്താവായ രാജ ചിരിക്കുകയും ഭയംകൂടാതെ വിനെയും ഇപ്രകാരം പറയുകയും ചെയ്തു.

“ഇങ്ങിനെ ചെയ്യാനാണ് അങ്ങ് ഉറച്ചിട്ടുള്ളതെങ്കിൽ ആയുധം കയ്യിലെടുക്കുകയാണു നല്ലത്. അങ്ങനെയെന്നു ജയിക്കാതെ കൃതകൃത്യനാകയില്ല.”

രാജ ഉത്തരമുപവാങ്ങാതെ ഇത്രനോട് ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു വില്ലിന്റേൽ ശരത്തെ തൊട്ടത് ആലിംഗ്ഗമെന്ന വില്ലാളികളുടെ നില്പിനെ സ്വീകരിച്ചു. ഈ സ്ഥിതിഭേദത്താൽ രാജ പരമേശ്വരനായി പ്രസാദിച്ചു. രാജാവിന്റെ മേല്പാഞ്ഞ പാ

• വയംത കാൽ നീങ്ങി ഇങ്ങനെ കാൽ തുല്യം മകളുള്ള നില്പിന്നു ആലിംഗ്ഗമെന്നു പേരുകൊ

ക്ഷകളാകുന്ന അസ്രംകൊണ്ട് ഇന്ദ്രൻ സൂക്ഷിച്ചു
 പോയി എങ്കിലും ആ വാക്യാകുന്ന അസ്രം ഏതെ
 ന്തിങ്കൽ താഴ്ന്നയാൽ കവിതനായി, ആതന്നാമംബസ
 മൃഗത്തിന്ന് അല്പകാലം അടയാളമായ തന്റെ
 വില്ലിങ്കൽ പഴുത്ത പോകാത്ത ഒരു ശരത്തെ തൊ
 ടത്തു. ഇന്ദ്രനാൽ അയയ്ക്കപ്പെട്ടതായ ശരം ഭയങ്ക
 രമായ അസുരന്മാരുടെ മകന്മതിൽ പരിചയിച്ചു
 താണ്. ഈ ശരം രാഘവിന്റെ വിശാലമായ മാ
 റിടത്തിൽ കൊണ്ട് അനാസ്വാദിതപൂർവ്വമായ മനു
 ഷ്രാകുന്തെ കൊത്തുകകൊണ്ടോ എന്നു തോന്നു
 മാറു പാറം ചെയ്തു. സുബ്രഹ്മണ്യനെപ്പോലെ പ
 രാക്രമിയായ രാഘ, ഐരാവതത്തെ പുറത്ത് അ
 ടിക്കയാൽ മാട്ടുവമില്ലാത്ത വിരലുകൾക്കും ഇന്ദ്രാ
 നിയുടെ അപയവഞ്ചിയിൽനിന്നു സംക്രമിച്ച പത്തി
 ഷീറുകളാകുന്ന അടയാളങ്ങളോടുകൂടിയ ഇന്ദ്ര
 ന്റെ കയ്യിലേക്ക്, സ്വനാമാക്ഷരാഞ്ചലാകുന്ന ചി
 ളഞ്ചാളോടുകൂടിയ ശാഞ്ചെ തറപ്പിച്ചു. മേയിൽ
 പീലി വെച്ചിട്ടുള്ള ചോറ ഒരു ശരംകൊണ്ട് ഇന്ദ്ര
 ന്റെ വലുതവരമായ കൊടിമരത്തേയും മുറിച്ചു.
 കൊടിമരം മുറിച്ചപ്പോൾ ദേവഗ്രീയുടെ തലമുടി
 മുറിച്ചാലുണ്ടാകുന്നവിധം രാമവിനാട് ഇന്ദ്രന് എ

പാപം കോപം തോന്നി. ജയേച്ഛകൂടായ ഉന്മൂലം ഐവം തമ്മിൽ ഗതധനൈപ്പോലെയും സപ്പുങ്ങുട്ടെപ്പോലെയും* ഭീമമായും ഉപാധുവമായും അധോമുഖമായും ഉള്ള ശാങ്ങെട്ടുകൊണ്ട് ഭയങ്കരമായയുദ്ധം നടത്തിയത് അടുക്കെ കണ്ടുനിന്നിരുന്ന ദേവന്മാർക്കും ഭടന്മാർക്കും മോമാഞ്ചത്തെ ഉണ്ടാക്കി. മേഘത്തിൽനിന്നുണ്ടാവുന്ന ഇടിത്തീയിനെ മേഘത്തെന്നെ വർഷിക്കുന്ന ജലംകൊണ്ടു ശമിപ്പിച്ചാൻ ശക്തമാകുന്നില്ല. എന്നതുപോലെ ആർക്കും സമിച്ചുകൂടാത്തതായ ശൌര്യത്തോടുകൂടിയ ഐവിനെ അതിദവഗത്തിൽ പ്രായാഗിക്കപ്പെട്ട ശാവർഷംകൊണ്ട് അമർത്തുവാൻ ഇന്ദ്രൻ ശക്തനായില്ല. രക്തചന്ദനംകൊണ്ടു ശോഭിക്കുന്ന പ്രാകാഷ്ഠത്തിൽ തട്ടി, മന്ദരവർഷതംകൊണ്ടു മഥനം ചെയ്യുമ്പോളുണ്ടെത്ത സമുദ്രമെന്നുപോലെ ഗംഭീരമാകുംവണ്ണം ശബ്ദിക്കുന്ന ഇന്ദ്രധനുസ്സിന്റെ ഞാണിനെ അർദ്ധചന്ദ്രമുഖമായ ശരംകൊണ്ടു ഐ മുറിക്കുകയും ചെയ്തു. ഇന്ദ്രൻ വർഷിച്ചുവന്ന വൈരാഗത്തോടുകൂടി വില്ലവേക്കിച്ച്, പ്രബലനായിരിക്കുന്ന ശത്രുവിനെ കെല്ലുപറന്നായി, വർച്ചത്തട്ടുടെ ചിറകുകൾ മേലടിച്ചു വരിചയം സി

* ചിറകുവ സപ്തശാഖൈപ്പോലെ എന്നാവാം.

ലിച്ഛിദ്വജനം പ്രഭാമണ്ഡലത്തോടു കൂടിയതും ആയ
 വളാഭുധം കയ്യിലുണ്ടു. ഈ വളാഭുധംകൊണ്ട്
 ഐരാവതം ശക്തിയോടെ മാറിടത്തിൽ പ്രാമുഖ്യം
 പ്പെടുത്താൻ ഭടന്മാരുടെ കണ്ണീരോടുകൂടെ രഘു ഭൂ
 മിയിൽ വീണു; എന്നാൽ ഒരു മാത്രനേരം കഴിഞ്ഞ
 പ്പോൾ അടിയുടെ വേദനയെ മറുവിക്കാതെ രഘു
 ഭടന്മാരുടെ സന്തോഷംകൊണ്ടുള്ള ആഹ്ലാദിച്ചിടത്തോ
 ടുകൂടി പിടന്നതും ഏഴുനേരം. ആഭുധങ്ങളുടെ പൂർവ്വ
 പാഠംകൊണ്ടു നിഷ്കാശമായിരിക്കുന്ന ശത്രുഭാവത്തി
 നു യാതൊരിടത്തും തട്ടാത്തതായിരിക്കുന്ന രഘുവി
 ന്റെ ദീർഘധീകൃതം കണ്ടിട്ട് ഇന്ദ്രൻ സന്തോഷിക്ക
 യാണെന്നായത്. ഗുണങ്ങൾ ശത്രുക്കളുടെ ഹൃദയ
 ണത്തട്ടുകൂടി ആകർഷിക്കുന്നു പാഠങ്ങളെതില്ലല്ലോ.

“പദ്യങ്ങളിൽകൂടി യാതൊരു തടവും പ
 റാത്ത ബലമുള്ള എന്റെ വളാഭുധം ദീർഘ
 തെ അന്ത്യം ഇടത്തവരെ സമീപിച്ചില്ല. അതുകൊ
 ണ്ടു ന്ന്റെ നേരെ ഞാൻ വളരെ പ്രീതനായതി
 ളന്നു. ഈ കരുമയെ ശിച്ച് നീ എന്തിനെ ഇ
 ച്ചിക്കുന്നു?”

എന്ന് ഇന്ദ്രൻ സ്തബ്ധമായി രഘുവിനോടു ചോ
 ടിച്ചു. സ്വസ്ഥമായ പിടിയുടെ കാനിയാൽ

നിറപ്പുകച്ചുടയാട്ടുകൂടിയ വിദ്യകളെക്കൊണ്ട് ആ
 യനാശിയിൽനിന്നു ശരണെ എടുക്കുവാൻ ആരംഭി
 ച്ചപ്പോഴാണ് ഇന്ദ്രൻ മേൽപ്രകാരം സന്തോഷ
 മേന്മയായ വാക്കിനെ പാഞ്ഞത്; അതുകൊണ്ടു
 ഐ ശരം ഉപസംഹരിച്ച് ഇപ്രകാരം പാഞ്ഞു.

“അപ്പോൾ സകലത്തിന്നും ശക്തിയുള്ളവനാ
 ണ്. ഈ കതിരായ ചോചിപ്പാൻ അശക്തനാണെ
 ന്നാണ് അങ്ങനെയൊക്കെയെന്നതെങ്കിൽ, എല്ലാ
 ജോഴും പ്രതീക്ഷയിൽ ഇരിക്കുന്ന എന്റെ പിതാ
 വിന്നു വിധിക്കുകയല്ല യോഗം സമാപ്തമായാൽ
 ന്നാമത്തെ യോഗത്തിന്റെ ഫലമുള്ള കിട്ടുമാറാ
 കൂട്ട. യോഗസഭയെ പ്രാപിച്ചിട്ടുള്ള എന്റെ പി
 താവു പാദമശ്വരന്റെ മുമ്പാകെ ചെന്നു ചേർന്നു
 നാകുകയാണ് ഞങ്ങൾ അദ്ദേഹം ഇപ്പോൾ അടുത്തു
 ചെന്നുകൂടാ. അതുകൊണ്ട് അങ്ങനെയൊക്കെ
 ദൂരമെന്ന ഈ വൃത്താന്തം ചിന്താവിനെ അറിയിക്കുകയും
 ചേണം.”

ഐ വി നെ ന ക ട ക ള ൾ.

ഇന്ദ്രൻ മാലുവിന്റെ അഭിപ്രായത്തെ അംഗീക
 റിച്ചു നടന്നുപോയി. ഐ വലിയ ബുദ്ധിയായും
 കൂടാതെ ദീലിപൻ ഇരിക്കുന്ന യജ്ഞസഭാമന്ദിരം

ത്തിലേക്കും മടങ്ങി. വിവരമൊക്കെ ഇന്ദ്രദൂതൻ മുഖേന ദിലീപൻ മുന്യതന്നെ അറിഞ്ഞിരുന്നു. വളം ഏറ്റുണ്ടായ പ്രണത്തിന്റെ അടയാളത്തോടുകൂടി ഐ മടങ്ങി എത്തിയപ്പോൾ ഹർഷലതനാൽ നന്നായ കൈകൊണ്ടു ഐവിനെ തലോടി ദിലീപൻ അഭിനന്ദിച്ചു. ഇങ്ങിനെ മഹനീയശാസനമായ ദിലീപൻ ആയുസ്സിന്റെ അവസാനത്തിൽ സ്വർത്തിലേക്കു കയറുവാനുണ്ടാക്കിത്തന്ന കല്പടകളാണോ എന്നുതോന്നുമാറി തൊണ്ണൂറ്റൊമ്പതു യാഗങ്ങൾ കഴിച്ചു. ഇതിനുശേഷം വിഷയനിയമത്തിലുള്ള ദിലീപൻ യുവാവായ ഐവിനു വിധിപ്രകാരം നൃപതിചിഹ്നമായ ശ്വേതച്ഛത്രത്തെ ദാനം ചെയ്തിട്ടു സദക്ഷിണത്തോടുകൂടി തപോവനാശുക്കത്തിന്റെ മഹായജ്ഞം ആശ്രയിച്ചു. ഇക്ഷ്വാകുവംശത്തിൽ ജനിച്ച ശാമരകന്മാർ യൗവനാവസാനത്തിൽ വനഗമനം കലധർമ്മമാണല്ലോ.

നാലാമദ്ധ്യായം.

പ്രഭുവിന്റെ സ്ഥാനം മറ്റൊരനേ.

മദ്യ, തന്റെ അച്ഛനായ ദത്താത്രേയൻ
 ലഭിച്ചിട്ട് അസ്സമയസമയത്തു ആദിത്യനായ നിഷേ
 പിടിച്ചെടുത്ത തേജസ്സിനെ ലഭിച്ചിട്ട് അവിടെ
 നാലാലെ പൂർണ്ണാധികം ശോഭിച്ചു. സന്താനസ
 മൃഗീയാദികളായ പ്രഭുകൾ ചിലവിന്റെ നവമാ
 യ ഗജാദാരാണാം മുതലായ അച്ഛനായിട്ട്,
 ഉത്ഗതങ്ങളായ നാനവംശികളെക്കൊണ്ട് ഇ
 ന്ദ്രധർമ്മത്തെക്കൊണ്ടാലാല കണ്ടാണിട്ടു. വി
 താവികൾ വിന്ന ലഭിച്ച സിംഹാസനവും ഞൊ
 ഴിയാതെപ്പറ്റി ശത്രുമാജങ്ങളും മേടസമയത്തുത

• അദ്വൈതത്തിൽ സൂർയ്യന്റെ തേജസ്സു അവിയിൽ
 മെല്ലെ എങ്ങ പ്രതിഭാസം.

• ഇന്ദ്രധർമ്മത്തെപ്പറ്റി വർണ്ണനയിൽ രാജാക്കന്മാർ
 പൂർണ്ണമായ ഒരു കൊടിയെഴുതുന്നു. അതിനെ പൂർണ്ണ
 മൂലം കാവ്യവർണ്ണനയെന്നു പറയുന്നു.

ഒന്നു ഗജഗാമിയായ രാജ സമാക്രമിച്ചു. ശ്രീമ
 മാലങ്കുടി, പ്രഭാമണ്ഡലംകൊണ്ടു ലക്ഷ്യമായ പ
 ത്താതചത്രാകൊണ്ടു സാമ്രാജ്യാധിപതിയായ ര
 ഐചിനെ അടുത്തായി നിന്നുകൊണ്ടു സേവിച്ചു.
 സാസ്വതീദേവിയും അതാവസരത്തിൽ സൂതി
 പാകന്മാരുടെ സന്നയിൽ സന്നിധാനം ചെയ്
 ത്ത് അനന്തഗാമിയുള്ള സൂതികളെക്കൊണ്ടു സൂത്ര
 നായ അടുത്തുവെക്കു സേവിച്ചു. വൈവസ്വതനനു
 തല്പുള്ള മാന്യന്മാരായ രാജാക്കന്മാരാൽ തന്റെ ഭ
 ത്തുസ്ഥാനം സ്വീകരിക്കപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടെങ്കിലും, ആദ്യ
 മായുണ്ടായ ബോധിലെന്താവാലെ രാജയിൽ ദ്രമി
 അനുമാകതയായിത്തീർന്നു. രാജയിന്റെ ഗുണാധിക്യ
 ത്താൽ ദിലീപചിരഹംകൊണ്ടുള്ള വേദം പ്രഭുകൾ
 കണ്ടാമില്ല. തേന്മാവു പൂക്കുമ്പോളുണ്ടാവുന്ന സ
 നേതാഴ്ചത്തു ഫലമുണ്ടായിക്കാണുമ്പോൾ ജനങ്ങൾ
 കാനപോകയാതു സാധാരണമാണല്ലോ. വളരെ
 തണുപ്പും വളരെ ചൂടും ഇല്ലാത്ത മലയപായുവെന്ന
 പോലെ ഐ തക്കതായ ശിക്ഷാക്ഷകൾ ചെയ്തു
 നിമിത്തം പ്രഭുകളുടെ മനസ്സിനെ വശീകരിച്ചു. ര

• സമാക്രമിക്കുകയും ഐവം ബദ്ധതക്കാരാ
 ന്നു ബധിനമാക്കുകയും ചെയ്തു.

ഘൃവിന്റെ വിശാലമായ കണ്ണുകൾ ചെവികൾക്ക് ഏറ്റവും അരികെ ചെന്നു വിശ്രമിക്കുന്നവ തന്നെ തായിരുന്നു; എന്നാൽ സൂക്ഷ്മങ്ങളായ കാര്യങ്ങളെ ഗ്രഹിപ്പിക്കുന്നതായ ശാസ്ത്രജ്ഞാനം മാത്രമാണ് അദ്ദേഹത്തിനു കണ്ണുകളുടെ പാലം ഉണ്ടാക്കിക്കൊടുത്തത്. ആനന്ദത്തെ ജനിക്കുന്ന ശക്തികൊണ്ടു ചന്ദ്രനു സിദ്ധിച്ച ചന്ദ്രൻ എന്ന പേരുപോലെയും, ചൂടുണ്ടാക്കുന്നതുകൊണ്ടു സൂര്യനു സിദ്ധിച്ചു തപനൻ എന്ന പേരുപോലെയും, ജനനത്തോ ചെത്തുന്നതുകൊണ്ടു രാഹുവിനു രാജാവെന്ന പേർ അന്ധർമാരായിപ്പോയി. ദീപ്തിശാസ്ത്രജ്ഞന്മാർ രാഹുവിനു നല്ലതും ചീത്തയുമായ രാശിമാണത്തന്ത്രങ്ങൾ ഉപദേശിച്ചുകൊടുത്തു. എന്നാൽ അദ്ദേഹം രാജാവായപ്പോൾ അദ്ദേഹത്തിൽ നല്ലതു മാത്രമേ കണ്ടുണ്ടുണ്ടു. രാജ രാജപദവിയിലെത്തിയപ്പോൾ പഞ്ചഭൂതങ്ങളുടെ ഗുണങ്ങൾ ഉൽകർഷണം പ്രാപിച്ചു. രാജാവു പുതുതായപ്പോൾ സകല വസ്തുക്കളും പുതുതായതുപോലെ തോന്നി. ദിലീപനു ശേഷം രാഹു രാജാക്കാരും കാര്യരഹിതരെന്നറിയുന്നപ്പോൾ രാജാക്കന്മാരുടെ ഉള്ളിൽ മുന്യ പുകഞ്ഞുകൊണ്ടിരുന്ന അഗ്നി ജ്വലിച്ചതുപോലെതായി.

ശരൽ ശരവാഗമം.

ചെമ്പംഗത്തിന്റെ തന്റെ രാജ്യത്തെ മെച്ചപ്പെടുത്തി, സ്വസ്ഥവാർത്തിക്കുവേണ്ടി വേദങ്ങളെ അധികമാക്കുകയും ചെയ്ത ശരൽശരവാഗമം മറ്റൊരു രാജ്യത്തെ മെച്ചപ്പെടുത്താൻ എന്നു തോന്നുമാറു തുടങ്ങിയതും നിർദ്വേഷപര്യന്തിതരം ക്ഷീണിച്ച മേഖലകളിൽ ഭരിച്ചുകൊടുക്കപ്പെട്ട മാർഗ്ഗത്തിൽക്കൂടി സുഖമുള്ള ദുസ്സഹമായ തേജസ്സും ചെമ്പിന്റെ പ്രതാപവും കണ്ടിച്ച് എല്ലാഭിഷിക്തരും വന്നിട്ടു. ഇത്രയും വെളിച്ചം വികസിച്ചു വിളിന്നെ താഴെ വെളിച്ചപ്പാത, ചെമ്പംഗസാധനമായ വില്ല കയ്യിലെടുത്തു. അവർ ഇരുപതും പ്രഭുക്കളുടെ കാർഷ്യങ്ങൾ സാധിച്ചുകൊണ്ട് ഉഴുതിട്ടുകൊണ്ടു വില്ല വിളിക്കുക പതിവായില്ല. ചെമ്പംഗരാജ്യവാകുന്ന വെള്ളാറററക്കടയും, ആറുദൈവങ്ങളാകുന്ന ചെമ്പംഗങ്ങളും ഉള്ളതായ ശരളതു ചെമ്പിനെ അനുസരിച്ചുനോക്കി: എങ്കിലും ചെമ്പിന്റെ ശോഭ അതിന്നു കിട്ടിയില്ല. പ്രസാദസമയമായ ചെമ്പും തെളിഞ്ഞ കാത്തിരുന്നോടു കൂടിയ ചന്ദ്രനും അപ്പോൾ കണ്ണുതുറന്നുവെല്ലാം ഇല്ലാത്തതായ ഉദയാകാശം അയന്നുവെട്ടുടെ നിറമുള്ളതും നാലുരൂപംകൊണ്ടുള്ളതും ആയതല്ലാത്തതല്ല

ജലാശയങ്ങളിലും കൂടി രാജ്യവിന്റെ കശസ്തവൃത്തി പരമരീട്ടങ്ങൾ എന്നു ശരൽക്കാലം തോന്നിപ്പോയി. മനസ്സാലി കാര്യമായി കരിമ്പിന്റെ നിഴലിൽ ഇരിക്കുന്ന സ്രീകൾ തങ്ങളുടെ കെങ്കിതായ രാജ്യവിന്റെ ബാല്യകഥകൾ മുതൽക്കുള്ള കീഴ്ത്തിയ വാഴ്ചി സൂതിച്ചു പാടി. അതിദീപ്തിയാടുകൂടിയ അഗസ്ത്യനക്ഷത്രത്തിന്റെ ഉദയത്താൽ ജലം തെളിഞ്ഞു. എങ്കിലും രാജ്യവിന്റെ രാജ്യപ്രാപ്തിയാകുന്ന ഉദയം കാരണമായി പാറയെത്തേന്നു ശതകൂട്ടുടെ മനസ്സു കലങ്ങി. വളരെ മദത്തോടുകൂടിയവയും, വലുതായപ്പുത്തയുള്ളവയും ആയ വലിയ കാളകൾ ലീലകാണ്ടു മനോഹരമായിരിക്കുന്ന രാജ്യവിന്റെ പരമകൃമത്തെ അനുകരിച്ചു എന്നു തോന്നുംവണ്ണം നദികളുടെ തീരങ്ങൾ കുന്നിയിടിച്ചു തുടങ്ങി. മദജലഗന്ധത്തോടുകൂടിയ ഐശ്വര്യപാലപ്പുകളുടെ വാസനായോഗ്യ സുഗന്ധം കൊണ്ടോ എന്നു തോന്നുമാറു രാജ്യവിന്റെ അനുകൾ

• അഗസ്ത്യനക്ഷത്രം ശരൽക്കാലത്തു ദിശമെന്നോ അതിന്റെ പ്രകാശം ജലം തെളിയുമെന്നും ശാസ്ത്രജ്ഞ.

തങ്ങളുടെ ശരീരത്തിലുള്ള ഏഴമാറ്റത്തിൽ കൂടി രജലത്തെ പ്രവഹിപ്പിച്ചു. നദികളെയെല്ലാം സുഖമായി കടപ്പാൻ സൗകര്യപ്പെടുത്തിയും നിരന്തരം ചിലച്ചു ചലിയെല്ലാം ഉണക്കിയും വെച്ചു ദിഗ്ജയത്തിനായി പുറപ്പെട്ടവൻ ശമൽക്കരലം പ്രഭുക്കന്മാരിൽ കടന്നു ഓഷ്ഠവിനെ പ്രോത്സാഹിപ്പിച്ചു. ഗജാശ്വാതികളുടെ ആവൽശാന്തിക്കായി 'നീരാജന' എന്ന കർമ്മം അനുഷ്ഠിക്കുമ്പോൾ, ഹോമംകൊണ്ടു ജ്വലിക്കപ്പെട്ട അഗ്നി പ്രദക്ഷിണജ്വാല എന്ന വ്യാജം നടിച്ചു ഓഷ്ഠവിനു ജയത്തെ ദാനം ചെയ്തു.

ഓഷ്ഠവിന്റെ ദിഗ്ജയം.

ഓഷ്ഠ തന്റെ, ഓഷ്ഠത്തിന്റെ, അനുത്തരിയിലുള്ള കോട്ടകൾ രക്ഷിപ്പാൻ ആളെ നിർത്തിയും പുഷ്പാശ്വത്തു ശത്രുക്കളില്ലെന്നു തൃപ്തിപ്പെട്ടും സൽക്കർമ്മങ്ങൾ ചെയ്തും ദിഗ്ജയം ചെയ്യാനുള്ള ആഗ്ര

* കരാധാരങ്ങൾ, കവിർമ്മങ്ങൾ, കണ്ണുകൾ, മറ്റൊരുകാരെക്കൊണ്ടു ഏഴു സ്ഥാനങ്ങളിൽനിന്നു* എന്നുള്ള മറ്റൊരുവിശദീകരണം ചാലുകാവ്യത്തിൽ പാഞ്ഞിട്ടുണ്ട്.

ഹാത്താടുകൂടി ആരും • സൈന്യത്തോടുകൂടെ
പുറപ്പെട്ടു. പാലാഴിമഥനം ചെയ്യുന്ന അവസര
ത്തിൽ, മന്ദമവർത്തനാൽ ഇളകപ്പെട്ട ബിന്ദുക്കളെ
കൊണ്ടു തിരശാലകൾ മഹാവിഷ്ണുവിന്റെ മേൽ
ഏതുപ്രകാരം വർഷിച്ചുവെന്ന് അതുപോലെ വയോവൃ
ദ്ധകളായ പൗരസ്സികൾ മലർക്കൊണ്ടു ഹൃദി
ന്റെ മേൽ വർഷിച്ചു. ഇന്ദുതുല്യനായ രാജ്യ ആട്ടിം
കിഴക്കെ ദിക്കിലേക്കാണ് പോയത്. കാരാരിൽ ഇ
ളകുന്ന കൊടിക്കൂടുകളെക്കൊണ്ട് അട്ടമം ശത്രു
കളെ ഭസ്മീകയ്ക്കണമെന്നു ഏതും ശക്ത തോന്നി. തേ
രോടുമ്പോൾ പുറപ്പെടുന്ന പൊടികളെക്കൊണ്ട്
ആകാശവും, മേഘങ്ങളെപ്പോലെ ഇരിക്കുന്ന ആന
കളെക്കൊണ്ടു ഭൂമിയും നിറഞ്ഞതിനാൽ രാജ്യ ആ
കാശത്തെ ഭൂമിയെപ്പോലെയും ഭൂമിയെ ആകാശ
ത്തോപ്പാലെയും ആക്കിത്തീർത്തു. രാജ്യ തന്റെ വലു
തായ സേനയെ കിഴക്കോട്ടു കൊണ്ടുപോകുമ്പോൾ
ഭഗീരഥൻ പരമേശ്വരന്റെ ജടയിൽനിന്നു വീഴുന്ന
ഗംഗയെ ഭൂമിയിലേക്കു കൊണ്ടുവരുന്നതോ

• മേഘം, മേകം, ശ്രേണി, മിത്രം, അമിതൻ,
സുഭദ്രികം ഇങ്ങിനെ സൈന്യം ആരംഭിച്ചു.

ലെ ശോഭിച്ചു. മുമ്പിൽ പ്രതാപം, പിന്നെ ശബ്ദം,
 അതിന്നു പിന്നിൽ പൊടിപടലം, അതിന്നു തുട
 ന്നുകൊണ്ടു മഹം മുതലായത്, ഇങ്ങിനെ നാലു വൃ
 ഛങ്ങളാടുകൂടിയാണ് മഹാവിന്റെ സൈന്യങ്ങൾ
 യാത്ര ചെയ്തത്. മാല തന്റെ ശക്തികൊണ്ടു നി
 ത്തലസ്ഥലങ്ങളിൽ ജലവും, കടപ്പാൻ സൗകര്യ
 മില്ലാത്ത നദികളെ കടപ്പാൻ മാറ്റവും, വന
 ങ്ങളിൽ വെട്ടിത്തെളിച്ചു വെളിച്ചവും ഉണ്ടാക്കി.
 ലാഭം ഉപേക്ഷിക്കപ്പെട്ടവരും, സ്ഥാനങ്ങളിൽ
 നിന്നിറക്കപ്പെട്ടവരും, പല പ്രകാരത്തെയും ഭരണാ
 തം ആയ രാജാക്കന്മാർ ആന നടന്ന വഴിയിലെ
 വൃക്ഷംപോലെ ആയിത്തീർന്നതിനാൽ മഹാവിന്റെ
 മാറ്റം യാതൊരു പ്രതിബന്ധവും ഇല്ലാത്തതാ
 യിത്തീർന്നു. വിജയിയായ മാല ഇപ്രകാരം കിഴ
 ക്കുൻ പ്രദേശത്തുള്ള ജനപദങ്ങളെ പിടിച്ചടക്കിയ
 തിന്നശേഷം കരിമ്പനക്കോട്ടകൊണ്ടു കുറുത്ത നിര
 ത്തോടുകൂടിയ സമുദ്രതീരത്തിലേത്തി. ജലപ്രവാ
 ഹം ഉണ്ടാകുമ്പോൾ നദീതീരത്തിൽ വളരുന്ന ആ
 രുവത്തെ ഭൂമിയിൽ പതിഞ്ഞുനില്ക്കും. അല്ലെങ്കിൽ
 ഒഴുകിന്റെ ശക്തി അതിനെ വേരോടെ വഴുകി ക
 ഉയും. ഇങ്ങിനെ ആരുവത്തെയുടെ നായം സ്വീ

കരിച്ചാണ്, കീഴടങ്ങാത്തവരെ ഉന്മൂലനം ചെയ്യുന്നവനായ രഘുവിൽനിന്നു സിംഹാഭിഷേകം ആരും വിറന്നു രക്ഷിച്ചത്. നാവികസൈന്യത്തോടു കൂടിയെന്ന വംശവാദംകൊണ്ടു നേതാവായ രഘു, ബലംകൊണ്ടു സ്ഥാനഭ്രാന്തന്മാരായും ഗംഗാനദിയുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ പാലടങ്ങളിലും ജയസ്തംഭങ്ങളെ സ്ഥാപിക്കുകയും ചെയ്തു. പാദോവിനവർത്തനം പ്രണമിച്ചവരായി, സ്വസ്ഥാനങ്ങളിൽനിന്നു ഭ്രംശിപ്പിക്കപ്പെട്ടവരും, വീണ്ടും ആ സ്ഥാനങ്ങളിൽത്തന്നെയായിരിക്കപ്പെട്ടവരും ആയ വംശവാദംകൊണ്ടു, പാലു നട്ട കളമെന്നല്ല കരിഞ്ഞു ഫലം തരുന്നതുപോലെ, രഘുവിന്നു ധനം വർദ്ധിച്ചില്ലകൊണ്ടു. രഘുവിന്റെ സേനകൾ കവില എന്ന നദിക്ക് ആനകളെക്കൊണ്ടു ഒരു ചിഹ്നമുണ്ടാക്കുകയും ഉൽക്കലദേശത്തെ രാജാക്കന്മാരായ് കാട്ടിക്കൊടുക്കപ്പെട്ട മാറ്റങ്ങളിൽകൂടി രഘു കലിംഗദേശാഭിമുഖമായി യാത്ര ചെയ്തതും ചെയ്തു. ആനക്കാരൻ ഗംഭീരവേദിയായ ആനയുടെ മസ്തകത്തിനടുത്തു കിഴക്കായ തോട്ടിയെ പ്രവേശിപ്പിക്കുന്നതുപോലെ രഘു നീക്കമായ തന്റെ പ്രതാപത്തെ കലിംഗദേശത്തുള്ള മേഘനദീപുത്രത്തിന്റെ ഭൂലംഘികലാണ് പ്രവ

ശിപ്പിച്ചത്. പഠ്യതന്ത്രം തങ്ങളുടെ ചിരകുറിപ്പാൻ ശ്രമിച്ച ദേവന്മാർ ശിവാവർഷംകൊണ്ടു തടുത്തു. തുടർവാലെ ആറുപുടകളോടുകൂടി വന്ന കലിംഗരാജാവു രാജവിനെ അസുവർഷംകൊണ്ടു തടുത്തു. രാജ്യ ശത്രുക്കളുടെ ശാപം ഏറിട്ട മംഗലസ്ഥാനം ചെമ്മിട്ടെന്നുപാലെ ജയലക്ഷിയെ പരിഗ്രഹിച്ചു. അവിടെ രാജവിന്റെ സൈന്യങ്ങൾ പാനമണ്ഡലങ്ങൾ കെട്ടിയുണ്ടാക്കി ശത്രുക്കളുടെ യശസ്സിനെ ഏറ്റുന്നപാലെ തെങ്ങിൻ മറ്റുതെ പാനം ചെയ്തു. ധർമ്മവിജയിയായ രാജ കലിംഗരാജാവിനെ ആദ്യം തടവുകാരനാക്കി പിടിച്ചു പിന്നെ വിടുകയും അവന്റെ ധനങ്ങളെ മാത്രം സ്വീകരിച്ചു മാജ്യം മടക്കിക്കൊടുക്കുകയും ചെയ്തു. അതിന്നുശേഷം കാൽമുറിപ്പുന്ന കഴുങ്ങിൻതാട്ടങ്ങളോടുകൂടിയ കടൽതീരം വഴിയായി, അഗസ്ത്യൻ സഞ്ചരിക്കുന്നതായ ദക്ഷിണദിക്കിലേക്കു ജയാംശസകൂടാതെ തന്നെ പോയി. ഗരുളങ്ങളുടെ മേജലഗന്ധമുണ്ടാകുന്ന സൈന്യങ്ങളുടെ സംഗമംകൊണ്ടു നദികളുടെ ജന്മംവരായ സമുദ്രത്തിന്നു കാവേരിയെപ്പറ്റി രാജ്യ ശക്തി ജനിപ്പിച്ചു വോ എന്നു തോന്നി. ദക്ഷിണദിക്കിൽ എത്തിയാൽ (ദക്ഷിണായനകാലത്ത്) ആദിത്യന്റെ തേജസ്സി

നക്ഷ്ട്രി ശക്തി കരഞ്ഞിരിക്കും. അവിടെ എത്തി
 ടും രാജാവിന്റെ പ്രതാപത്തിന്നു കറവു വരാത്തതി-
 ലിന്നും പാണ്ഡ്യരാജാക്കന്മാർ അതു സമ്മതിപ്പാൻ
 കഴിഞ്ഞില്ല. പാണ്ഡ്യരാജാക്കന്മാർ താമ്രവർണ്ണി-
 നദി കഴുകിച്ചേർന്ന സമുദ്രത്തിൽനിന്നൊഴുകുന്ന
 മോഹനികരത്താങ്ങളെ അവർ സമ്പാദിച്ചവെച്ചിട്ടു-
 ഈ യശസ്സിനെ എന്നുപോലെ രാജാവിന്നു നമസ്കാര-
 മ്പുവും ദാനം ചെയ്തു. ജായയോടുകൂടി വളരെ
 വഴി നടന്നിട്ടുള്ള രാജാവിന്റെ സൈന്യങ്ങൾ മുളകു-
 വള്ളികളിൽ പരന്നുകളിക്കുന്ന കിളികളോടുകൂടിയ
 മലയപർവ്വതത്തിന്നടുത്ത പ്രദേശങ്ങളിൽ വിശ്രമി-
 ച്ചു. കതിരുകളുടെ കളമ്പുകൊണ്ടു പൊടിഞ്ഞിരി-
 ക്കുന്ന ഏലക്കായകളുടെ പൊടികൾ പാന്നു തുല്യ
 ഗന്ധത്തോടുകൂടിയ മഞ്ഞഗജങ്ങളുടെ മസ്കുക്കു-
 ളിൽ പാറി. ചന്ദനമരങ്ങളിൽ സ്പർശം ചാറി
 കിടന്നുണ്ടായ പാടുകളിൽ കെട്ടപ്പെട്ട കണ്ണമണ്ണു-
 വിനെ, പാദശൃംഗലയെ മുറിക്കുന്ന ഗജങ്ങൾക്ക് അ-
 ഴിക്കാൻ സാധിച്ചില്ല. തടപ്രദേശങ്ങളിൽ ചന്ദന-
 നാലംകുത്താളായി ആ ദിക്കാകുന്ന സ്രീയുടെ സു-
 നങ്ങളോ എന്നു തോന്നാവണ്ണം ഇരിക്കുന്ന മലയം,
 ദർഭരം എന്ന രണ്ടു പർവ്വതങ്ങളെ ഇപ്പോഴും തകവ

ഈ അനുഭവിച്ചതിനുശേഷം അസഹ്യവീകൃതനായ രാജ്യ സമുദ്രത്താൽ ഭൂതാ ഉപേക്ഷിക്കപ്പെടുകയാൽ വസ്ത്രം അഴിഞ്ഞിരിക്കുന്ന ഭൂമിദേവിയുടെ നിതംബമാണോ എന്നു തോന്നുന്ന സാമ്യപദ്യത്തിൽ എത്തിച്ചേർന്നു. പടിഞ്ഞാറാ കരയിലെ രാജാക്കന്മാരെ ജയിക്കുവാൻ പുറപ്പെട്ടിട്ടുള്ള രാജാവിന്റെ സൈന്യങ്ങൾ അണിയണിയായി പോകുന്നതു കണ്ടാൽ പാശ്ചാത്യരാജന്റെ അസ്ത്രംകൊണ്ട് അകത്തുപെട്ട സമുദ്രം സഹ്യപദ്യത്തിലേക്കു രണ്ടാമതും വന്നുചേർന്നുവോ എന്നു തോന്നാം. ഭയംകൊണ്ട് ആ ഭാഗങ്ങൾ ചേർന്നുവെച്ച് കാടിയ കേരളത്തിലെ സ്ത്രീകളുടെ കുറ്റനിലകളിൽ, സൈന്യങ്ങളുടെ യാത്രയാൽ പുറപ്പെടുന്ന പൊടികൾ കൈമാറിയെടുത്തു കൂടെ കൃത്യം നിർവ്വഹിച്ചു. മറ്റൊരു നദിയിലെ കരാരോടു ഇളകിവരുന്ന കൈതപ്പൂവിന്റെ പൊടി രാജാവിന്റെ സൈന്യങ്ങളുടെ കപ്പായങ്ങൾക്ക് അഭയാനംകൂടാതെത്തന്നെ സുഗന്ധമുണ്ടാക്കിത്തീർത്തു. രാട്ടുന്ന പരിമളങ്ങളുടെ മേൽ കിടന്നു ശബ്ദിക്കുന്ന പട്ടാളക്കാരുടെ ചട്ടകൾ, കാരാകൊണ്ടിളകുന്ന കരിമ്പന

കാടിന്റെ ശബ്ദത്തെ ജയിച്ചു. പരശുരാമൻ യാ
ചിച്ചിട്ടാണല്ലോ സമുദ്രം കേരളദേശത്തെ കൊടു
ത്തത്. എന്നാൽ രാജാവിനു അപമാനം^{*}രാജാവെ
ന്ന പ്യാജത്തോടെ കരം കൊടുക്കുകയാണു ചെയ്ത
ത്. അവിടെ മരിച്ച ആനകളുടെ കൊമ്പുകളു
ടെ പ്രധാരംകൊണ്ടു സ്പഷ്ടമായ വിക്രമലക്ഷണ
ലിഖികളോടുകൂടി കാണാനുണ്ടായിരുന്ന ഉന്നതമാ
യ ത്രികൂടപദ്മതന്ത്രത്തെക്കൊണ്ടു മാവു തന്റെ ജയസ്തം
ഭമാക്കി. പിന്നെ രാജ്യ യോഗികൾ ഇന്ദ്രിയങ്ങളാ
ലുണ്ടാക്കിയ ശത്രുക്കളെ ജയിപ്പാൻ പരമാർത്ഥജ്ഞാനമാ
ർഗ്ഗം അവലംബിക്കുംപോലെ പാരമ്പര്യമാരെ
(പാർത്ഥികളെ) ജയിപ്പാനായി കരവഴിയായി പ
രപ്പെട്ടു. അകാലത്തിലുള്ള മേഘോദയം താ
മരപ്പുകുളുടെ ബാലാതപത്തെ എന്നപോലെ
രാജ്യ യവനസ്രീകളുടെ മലപന്ഥത്തിൽ മദ്യ
പാനം കൊണ്ടുണ്ടായ അരുണവസ്ത്രത്തെ സഹി
ച്ചില്ല.† കതിരപ്പട്ടാളത്തോടുകൂടി വന്ന പാ

* കാളഭാസർ കൊണ്ടുണ്ടാക്കിയതാണ് അപമാ
നശേഷമെന്നു പറഞ്ഞതെന്നും അല്ലെങ്കിൽ ഈ ശേഷം
ലക്ഷ്യപീഠകളായിരിക്കുമെന്നും വരുന്നു.

† രാജ്യ യവനസ്രീകൾക്കു പൈശാച്യം വരുത്തിയെ
ന്നു താൽപര്യം.

ശ്യാത്രാരാജാക്കന്മാരും രാജവും തമ്മിൽ തുഗങ്ങളുടെ കൊമ്പുകൊണ്ടുണ്ടാക്കിയ വില്ലിന്റെ ശബ്ദംകൊണ്ടു മാത്രം എതിരാളിയെ തോറ്റിടുന്നതിനായി വെടിനിറഞ്ഞ പ്രദേശത്തുവെച്ചു യോദ്ധാക്കൾ യുദ്ധമുണ്ടായി. കത്തിയമ്പുകളെക്കൊണ്ടു വെടിയിടപ്പെട്ടതും മുഖമോമങ്ങോട്ടു കൂടിയതും ആയ യവനന്മാരുടെ ശിരസ്സുകളെക്കൊണ്ടു, തേനീച്ചകൾ നിറഞ്ഞ തേൻകൂടകളെക്കൊണ്ടെന്നപോലെ ഭൂമിയെ മറച്ചു. ശേഷിച്ച യവനന്മാർ തൊപ്പിയുരി രാജ്യത്തെ ശാന്തം പ്രാപിച്ചു. മഹാത്മാക്കളുടെ കോപത്തിനുള്ള പ്രതികൂല നമസ്കാരമാണല്ലോ. രാജ്യത്തിന്റെ ഭടന്മാർ മുന്തിരിവള്ളിക്കുടിലുകളിൽ ശ്രേഷ്ഠങ്ങളായ തേരുകൾ വിരിച്ചിരുന്നു പ്രാജാമദ്വിങ്ങൾ വാനമെഴുതു യുദ്ധഭേദത്തെ ശരിപ്പെടുത്തുന്നതും രാജ്യം, സുഷുപ്തനാകാൻ തയ്യാറെടുത്തുകൊണ്ടു മനുഷ്യരെ എടുപ്പാൻ വടക്കോട്ടു പോകുന്നതുപോലെ * വടക്കു ദിക്കിലുള്ളവരെ ശാസിക്കുകയും ചെയ്തു.

* ഉത്തരാഞ്ചലിൽ സുഷുപ്തനാകാൻ പ്രയാസം ഉണ്ടാകുന്നതു പോലെ ഉദിച്ചുനാമിളം പ്രയാസമില്ലാത്ത പ്രയാഗിലൂടെയെന്നു ഗദ്യം.

യിക്കുവാൻ ആ ദിക്കിലകു പുറപ്പെട്ടു. രഘുവിന്റെ കതിരകൾ സിന്ധുനദീതീരത്തിൽ കിടന്നുണ്ടു മാർഗ്ഗാവദം ശരിപ്പെടുത്തിനാശയം കങ്കമപ്പുഴത്തിന്റെ അല്പികൾ പാടിട്ടുള്ള കഴുത്തുകളുടെ ടെത്തു. ഇണക്കാരിൽ സ്പഷ്ടമായ രഘുവിന്റെ പരാക്രമം വടക്കു ദിക്കിൽ ഇണമാരാകുന്നുണ്ടെ അനുപുരസ്സികളുടെ കവിർത്തടങ്ങളിൽ അരുണവണ്ണത്തെ ഉണർക്കിത്തീർത്തു. ആനകളെ കെട്ടുക കാരണം കൊമ്പുകൾ മുറിക്കുന്ന അങ്കാലവൃക്കുണ്ടു മോടൊപ്പം കരംബോജത്തിലെ രാജാക്കന്മാർ രഘുവിന്റെ പരാക്രമത്തെ സമ്മിപ്പാൻ അശക്തന്മാരായ് ഉയർച്ചവിട്ടു കീഴടങ്ങി. കരംബോജന്മാർ വടന്നയും പിന്നെയും കാഴ്ചവെച്ച അനവധി നല്ല കതിരകളും വളരെ സ്വർണ്ണവും രഘു സ്വീകരിച്ചു. എങ്കിലും അവർ വിട്ടുകളഞ്ഞ ഗർവ്വ് രഘുവിനെ പ്രാപിച്ചില്ല. അതിന്നുശേഷം രഘു കതിരകളുടെ സഹായത്തോടുകൂടി പാർവ്വതീപിതാവായ ഹിമവാൻപർവ്വതത്തിൽ കയറി. ആ സമയം കതിരകളുടെ കളസു തട്ടി പുറപ്പെട്ട കാവിമണ്ണു മത

* രാജാക്കന്മാരെ നിഗ്രഹിക്കുവാമെന്നായ അശ്വധാരകൾ വിഴിയാവാത്തെന്നു ചുവപ്പ്.

ലായതിന്റെ പാടികൾകൊണ്ടു രഘു ഹിമവാന്റെ ശ്രംഗങ്ങളു വലുതാണെന്നോ എന്നു തോന്നിപ്പു. തുല്യപരാക്രമത്തോടുകൂടിയവയും, ഹിമവാന്റെ ഗുഹകളിൽ ശയിക്കുന്നവയും ആയ സിംഹങ്ങൾ, സൈന്യപോഷം വർദ്ധിപ്പുവാൻകൂടിയും കഴുത്തുതിരിച്ചു നോക്കിയതല്ലാതെ പരദ്രോഹത്തെ കാട്ടിയില്ല. സിംഹങ്ങളുടെ ആ നോട്ടത്തെ രഘു പ്രശംസിച്ചു. ദുഷ്ടവൃക്ഷങ്ങളുടെ ഉണർന്ന ഇലകളിൽനിന്നുണ്ടായ ശബ്ദത്തിനും തുമ്പിത്തുളച്ച മുളകളുടെ ശബ്ദത്തിനും കാരണമായി, ഗംഗയുടെ ഒലഞ്ചിപ്പുകാളോടുകൂടിയ കാരുകൾ വഴിയിൽ രഘുവിനെ സംവിച്ചു. നാമവൃക്ഷങ്ങളുടെ ഹൃദയകളിൽ കിടക്കുന്ന കസ്തൂരിമൃഗങ്ങളുടെ നാഭിപ്രദേശം തട്ടി സൗമ്യത്തോടുകൂടിയ കല്ലുകളിൽ രഘു സൈന്യങ്ങൾ ഇരുന്ന് വിശ്രമിച്ചു. ദേവദാരുരണ്ടിൽ കെട്ടപ്പെട്ട ആനകളുടെ കഴുത്തിലെ ചങ്ങലകളിൽ പ്രതിഫലിച്ചു പ്രകാശിക്കുന്ന പ്രഭയോടുകൂടിയ ഏരിവള്ളികൾ * രാത്രിയിൽ രഘുവിന്നു്

* രാത്രിയിൽ സ്വന്തം പ്രകാശിക്കുന്ന ഒരു ജാതി വള്ളികൾ.

എണ്ണകൂടാത്ത വിളക്കുകളായിത്തീർന്നു. രാജ്യത്തെ ന്യായാളാൽ ഉപേക്ഷിക്കപ്പെട്ട പ്രദേശങ്ങളിൽ ആന ചുരുമ്പലയുടെ പാടവിടിച്ചു നില്ക്കുന്ന ദേവദത്തമംബരം, രാജ്യവിന്റെ ആനകളുടെ വലിപ്പത്തെ കാട്ടാളന്മാർ മനസ്സിലാക്കിക്കൊടുത്തു. രാജ്യവും ഹിമവാങ്കുരു പ്രതഗണങ്ങളും തമ്മിൽ, നാമാവശ്യം കവിനകപ്രകടം തമ്മിൽ കൂട്ടുകൂട്ടി തീർപ്പാക്കി പുറപ്പെടുന്നതായ ഒരു രാജാജയം അവിടെവെച്ചു നടന്നു. ഉത്സവസംഭരണങ്ങളെ പഠയ്ക്കുന്ന ആ പ്രതഗണങ്ങളുടെ ഉത്സവമൊക്കെ, രാജ്യ ശാഖകളെക്കൊണ്ടു നശിപ്പിച്ചിട്ടു, തന്റെ കയ്യിൽനിന്നു പ്രശസ്തിഗീതത്തെ കിന്നാരമാക്കിക്കൊണ്ടു പാടില്ല. ഈ ഗണങ്ങൾ കാഴ്ചവെപ്പാനായി പ്രവൃത്തികളിലേക്കുള്ള പണമുപയോഗം, ഹിമവാന്റെ സമ്പത്തു രാജ്യവിനാശം, രാജ്യവിന്റെ ശക്തി ഹിമവാൻ അന്യോന്യം മനസ്സിലായി. രാജ്യ തന്റെ അഭയോദ്യമായും ഉന്നതമായുള്ള കീർത്തിസമൃദ്ധത്തെ ഹിമവാൻ സ്ഥാപിച്ചിട്ട് അത് കൽദായി

° ഉത്സവം, കലാ, ഇല്ലാത്തതും, ഹിമവാൻ.

റങ്ങി. കൈലാസപുത്രമാകട്ടെ, പണ്ടു രാവണനാൽ ഇളക്കപ്പെട്ടിരിക്കുകൊണ്ടു ഈ യശോമാലിയെക്കണ്ടു ലഞ്ഞിച്ചുവോ എന്നു തോന്നും. രഘുവംശാധിപനും എന്ന നദികടന്നുസമയം പ്രാഗ്ജ്യോതിഷേശ്വരൻ രഘുവിന്റെ ആനകളെ കെട്ടിയ കാരകിലുമാത്തോടൊപ്പം കിടന്നു വിറച്ചു. സൂര്യനെ മാച്ചു മേഘമൂന്നുദിനമാശിഷ്ടീയ രഘുവിന്റെ മഹമാഗ്നിയിൽനിന്നുതെവിച്ചു പൊടികൾതന്നെ പ്രാഗ്ജ്യോതിഷേശ്വരൻ സഫിച്ചില്ല. എന്നിട്ടു വേണ്ട രഘുവിന്റെ സേനയെ സഫിപ്പാൻ? ഇന്ദ്രനകൾ പരാക്രമത്തോടുകൂടിയ രഘുവിന്നു കുമരപുത്രങ്ങളെന്ന പ്രദേശങ്ങളുടെ രാജാവു, താൻ മറ്റു രാജാക്കന്മാരെ ഏതു ഗുണങ്ങളെക്കൊണ്ടു ജയിച്ചുവോ ആ മത്സരങ്ങളെ കാഴ്ചവെച്ചു ശരണം പ്രാപിച്ചു. ഈ രാജാവുതന്നെ, സ്വർണ്ണപീഠത്തിന്റെ അധിഭേവതയായിരിക്കുന്ന രഘുവിന്റെ പാദകാന്തിയെ മത്സരമുറക്കുന്ന പൂച്ചങ്ങളെ സമർപ്പിച്ചു പൂജിച്ചു.

രഘുവിന്റെ യോഗം.

ജയശീലനായിരിക്കുന്ന രഘു ഇപ്രകാരം ദിഗ്വിജയം കഴിച്ചു മഹത്തുൽ ഇളക്കപ്പെട്ട പൊടി

കുറച്ചു മെത്രാന്മാരുടെയും അദ്ധ്യക്ഷന്മാരുടെയും ശിരസ്സുകളിൽ വ്യാപിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നു സ്വസ്ഥാനത്തിലേക്കു മടങ്ങി. ഇതിന്നുശേഷം രാജ്യം, തനിക്കുള്ള സ്വർഗ്ഗസ്വവും ദൈവത്തിന്നുണ്ടായ വിശ്വസ്തിയുടേതു എന്ന യാഗവും ചെയ്തു. സഭയുടെ സമ്പാദിക്കുന്നതെല്ലാം, മോശന്റെ ജലത്തെ എന്നു പോലെ ദാനം ചെയ്യാനായിട്ടു മെത്രാന്മാർക്കു. ഈ യാഗം കഴിഞ്ഞതിന്നുശേഷം സമീപസ്ഥനായ രാജ്യ വലുതായ സൽക്കാരങ്ങൾ ചെയ്തു പരാജയംകൊണ്ടു രാജാക്കന്മാർക്കുണ്ടായ കണ്ഠിതം തീർക്കുകയും, വളരെക്കാലമായി വിരഹമുണ്ടായിരുന്ന അന്ത്യപുരുഷികളോടു കൂടിയ ആ രാജാക്കന്മാരെ അവരവരുടെ പുരങ്ങളിലേക്കു യാത്രയയക്കുകയും ചെയ്തു. ആ രാജാക്കന്മാർക്കുട്ട, ധർമ്മലിംഗതപത്രമേഖകളോടു കൂടിയ സാർവ്വഭൗമനായ രാജാവിന്റെ പാദങ്ങളിൽ, യാത്രപറഞ്ഞു പോകുമ്പോൾ നമസ്കരിച്ചിട്ടു, രാജാവിന്റെ കാൽവിരലുകളിൽ, തങ്ങളുടെ ശിരോലങ്കാരമാലകളുടെ മകരന്ദരണമുള്ളതൊന്നു പാടലവസ്ത്രമുണ്ടാക്കി തീർത്തു.

അഞ്ചാമദ്ധ്യായം.

കൌത്സരഗമനം.

വിശ്വജിത്തന യാഗത്തിൽ രഘു കട്ടൊഴിയാ
തെയുള്ള ധനമെല്ലാം ദാനമെല്ലാ കഴിഞ്ഞിരുന്നു.
ഈ അവസരത്തിൽ വരതനുജമഹർഷിയാട ശിഷ്യ
നായ കൌത്സരമഹർഷി വിദ്രാക്രാസം കഴിഞ്ഞു ഗു
രുദക്ഷിണയ്ക്കു ധനമുപേക്ഷിപ്പാനായി പാലചിന്താ
നാടുകൾ വന്നു. നാനാപ്രശീലനം, യശസ്വിയും,
അതിഥിസൽക്കാരത്തിൽ വിദഗ്ദ്ധനും ആയ രഘു,
സ്വപ്നപാത്രങ്ങൾ ഓടങ്ങുകയാൽ മേഘപാത്രത്തിൽ
പൂജാദ്രവ്യങ്ങളെടുത്തിട്ടു ശാസ്ത്രജ്ഞനായ കൌത്സ
രമഹർഷിയെ ഏതിരോദ. വിധിമുഖനും, മാനധന
ന്മാരിൽ അഗ്രസമനും, കൃത്യബോധത്തോടുകൂടിയ
വനും ആയ രഘു ആ തപാധനനെ വിധിയോപ
സ്തം പൂജിച്ചു പീഠത്തിന്നേരിരുത്തിയതിന്നുശേഷം
അടുക്കെ തൊഴുതു നിന്നുകൊണ്ട് ഇപ്രകാരം വ
ാഞ്ഞു.

“അല്പമോ കശാഗ്രബദ്ധേ! സൃഷ്ടിയിൽനിന്നു
ലോകം പ്രബോധത്തെ എന്നുപാലെ യാവെന്നു
ജ്ഞകൽനിന്നു നിന്തിരുവടി അശേഷമായ മന്തോ

നത്തെ സ്വീകരിച്ചുവെന്ന്, മറ്റേതെങ്കിലും കാര്യത്തിൽ
 നെ പ്രതികരിച്ചിട്ടില്ലെന്ന് കേൾക്കുന്നത് ആ ഗുണത്തിന്
 കേൾക്കും അതായത്? കായികവും, വാചികവും,
 മാനസികവും ആയി ഉപേക്ഷിക്കാത്തതിൽ സദാസ
 സ്വാഭാവികമായിട്ടുള്ളതും ദേവനാഥൻ യെങ്കും നൽകി
 കുന്നതും മറ്റും മേൽനിന്നു തവസ്സിക്കു വിഷ്ണുക്കൾ
 കൊണ്ടു നാശം സംഭവിക്കുന്നില്ലല്ലോ? ചന്ദ്രൻ്റെ
 ശേഷമാകുന്ന സ്വരംതോടെ തറകെട്ടുക മുതലായ
 പ്രയത്നങ്ങൾ ചെയ്തു വളർത്തപ്പെടുന്നതും, തളർ
 തിടുന്നതുമായ ആശ്രയവാചകങ്ങൾക്കു കൊടുക്കാ
 വാ മുതലായതുകൊണ്ടു നാശം സംഭവിക്കുന്നില്ല
 ല്ലോ? ദാമാദാദിത്രിയാസാധനമായ ദർപ്പസ്വകര
 തിന്നാൻ പ്രമിക്കുമ്പോൾ കൂടിയും മുനികളാൽ വാ
 ത്വസ്വംകൊണ്ടു വിശാധികപ്പെടാത്തതും, അവയ്ക്കു
 കെ മടിയിൽ വീണ വെക്കുകക്കൊടികളോടുകൂടി
 യതും ആയ മാന്ദ്യവടകളുടെ സന്തതി അനുവദ
 വരായിട്ടില്ലെന്നില്ലെ? നിത്യസ്നാനത്തിനും വിശു
 ത്വപ്പെണ്ണത്തിനും ഉപായംഗിക്കപ്പെടുന്നവയും, ഉ

* കായികം-ഉപവാസാദി, വാചികം-വേദാഭ്യായ
 നാദി, മാനസം-ശ്യാനാദി.

മലയാളത്തിലെ ആദ്യത്തെ ഭാഗം കൊണ്ട് അടയാളപ്പെടുത്തിയ പുതിയൊരു കൃതിയായും ആയ നിങ്ങളുടെ തീരുമാനങ്ങൾ കേട്ടുകൊണ്ട് ഇരിക്കുന്നില്ലേ? ഉചിതസമയങ്ങളിൽ വരുന്ന വഴിപോക്കം ഭാഗിച്ചു കൊടുക്കപ്പെടുന്നതും, വന്ദനാർജ്ജവസംഭാവനയും ആയ വരികളെഴുതുന്നതും മനോഹരമായ സാധനങ്ങൾ നാട്ടുപുറങ്ങളിൽനിന്നു കണ്ടുകാലികൾ വന്നു തിന്നു നശിപ്പിക്കുന്നില്ലല്ലോ? പ്രസന്നമായ വാതത്തെ മറയ്ക്കി വഴിപോലെ അങ്ങയ്ക്കു വിദ്യകളെല്ലാം പ്രദർശിപ്പിച്ചു തിന്നുശേഷം, ഗ്രാമസ്ഥാനം സ്വീകരിച്ചാൽ അങ്ങനെയൊന്നും സർവ്വസമയവും ഉപകാരം ചെയ്യാൻ ശക്തിയുള്ള രണ്ടാമത്തെ ആഗ്രഹം സ്വീകരിച്ചാൽ അങ്ങയ്ക്കു സമയമായല്ലോ. പുതിയതായ അങ്ങയുടെ വാക്കുകൊണ്ട് മാത്രം എന്റെ മനസ്സിനു തൃപ്തിയായില്ല. അങ്ങയുടെ നിരോധനപ്രിയതയ്ക്കു കാരണം എന്റെ അല്ലെങ്കിൽ കിടക്ക

* ഉമ്മത്തം - പ്രകീർണ്ണാജയം, അതും. ദുരിതിൽ
കൊഴിഞ്ഞിരിക്കുന്ന ധാന്യങ്ങൾ കാരണമായി പെരുകി
യെടുക്കുന്നതെന്നർത്ഥം. ഇതിന്റെ ആരംഭം വെറും
ജാലിനുള്ളതാണ്.

ന്നത്. അങ്ങനെ ഗുരുവിന്റെ ആജ്ഞയാലോ, അതല്ലാ സ്വേച്ഛയാലോ, എങ്ങിനെയാണ് എന്നെ അനുഗ്രഹിപ്പാനായിട്ടു വരാത്തിൽനിന്നു വന്നത്?"

ഇപ്രകാരം ഓരോരുത്തോടുകൂടിയവനാണെങ്കിലും അഗ്ദ്ധപാത്രക്കൊണ്ടു സർവ്വസ്വഭരണത്തെ അനുമാനിക്കുന്ന രഘുവിന്റെ വാക്കുകൾ കേട്ടിട്ടു സ്വതന്ത്രപ്രാപ്തിയെപ്പറ്റി ദുർബ്ബലാശനായ വാതന്തു ശിഷ്യൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു.

“അല്പായാ രാജാവേ! എല്ലാ കാർഷ്വങ്ങളിലും ഞങ്ങൾക്കു കേരളമുണ്ടെന്നാണ്. അങ്ങനെ നാഥനായിരിക്കുമ്പോൾ പ്രജകൾക്ക് അമംഗളം എങ്ങിനെയുണ്ടാവും? സൂര്യൻ പ്രകാശിച്ചിരിക്കുമ്പോൾ ഇയ്യട്ടിനു ജനശൂന്യത ഉണ്ടായ മാപ്പാൻ സാധിക്കുമോ? പൂജ്യന്മാരിൽ ഭക്തി അങ്ങയ്ക്കു കലോചിതമാണ്. അല്പായാ സാർവ്വഭൗമൻ! ആ ഭക്തിയാൽ അങ്ങനെ പൂർവ്വന്മാരെ അതിശയിക്കുന്നുണ്ട്. ഞാനാകട്ടെ സമയം തെറ്റിപ്പോയിട്ടാണ് ധനാത്മിയായിട്ട് അങ്ങയുടെ അടുക്കലേയ്ക്കു വന്നത്. അതുകാരണം എനിക്കു വിഷാദമുണ്ട്. സകലസമ്പത്തുകളും സർവ്വാത്രങ്ങളിൽ ദാനംചെയ്തു ശരീരമാത്രം ശേഷിച്ചു അങ്ങുണ്ട്, വനവാസികളായ ജനങ്ങൾ ക

തിൽ കൊണ്ടുടുത്തതിന്നുശേഷം തന്റെ മാത്രം ശേഷിച്ചു നില്ക്കുന്ന വരിപ്പെട്ടുപോയ ശോഭിക്കുന്നു. സാധ്യമായൊന്നായ ഒരുങ്ങു യോഗം ചെയ്ത് അകിഞ്ചനായതു യുക്തമായിട്ടുണ്ട്. ദേവന്മാർ പ്രമേണ പാനം ചെയ്തയാൽ ചന്ദ്രനുണ്ടാവുന്ന കലാക്ഷയം വൃദ്ധിയെക്കാൾ അധികം ദുഃഖമാണല്ലോ.* അതുകൊണ്ട്, അനന്തകാർഷ്വനായ ഞാൻ അപരകൾനിന്നു ഗുരുഭക്തിനയ്ക്കുവശ്യമായ ധനം സമ്പാദിച്ചാൽ തന്നെ ചെയ്തുകൊള്ളാം. അങ്ങനെയൊന്നും ഭവിക്കട്ടെ. ഉള്ളിൽ ജലമില്ലാത്ത ശരൽകാലമേഖലത്തോടു ചാതകവക്ഷിപോലും യാചിക്കാറില്ല.

ഇത്രമാത്രം പറഞ്ഞു മടങ്ങിപ്പോവാൻ പറ്റാത്ത കൗത്സമധർമ്മിയെ രാജാ നിവാരണംചെയ്തുകൊണ്ടു ചോദിച്ചു: — “ദാമ വിദ്വാൻ! നിന്തിത്വം നി ഗുരുഭക്തിന ചെയ്തൊന്നു ദ്രവ്യം എന്താണ്, എ

* ചന്ദ്രന്റെ കലാക്ഷയം പൂർണ്ണപക്ഷത്തിൽ പ്രതിപാദനം അഗ്നി, സൂര്യൻ ഇത്യാദി ദേവന്മാർ പാനം ചെയ്തതായാണു കലാക്ഷയഭയംകുന്നതെന്നു ആഗമമുണ്ട്. അതിന്നകലുന്ന ചന്ദ്രനേയാണ് അന്തർ ബഹുമാനിക്കുന്നത്.

ത്രയാണ്!” അതു കേട്ടപ്പോൾ വിധിയാംവണ്ണം യോഗം ചെയ്തുവന്നും, അശേഷം ഗർവ്വിലാത്തവനും, വണ്ണാശ്രമങ്ങളുടെ നിയാമകനും ആയ മദ്ധ്യവിനോദ വിഭാഗം ബ്രഹ്മചാരിയും ആയ കൊത്തൻ പ്രസ്തുതകാര്യത്തെ പറഞ്ഞു:

“ഞാൻ വിദ്യയെല്ലാം വഴിപാലെ അത്യന്തിച്ചതിനുശേഷം ഗുരുദക്ഷിണ സ്വീകരിപ്പാനായി മഹർഷിയോട് അപേക്ഷിച്ചു. ഗുരു, എന്റെ വളരെ കാലത്തെ അസ്സലിത്തോപചാരമായ ഭക്തിയെത്തന്നെ ദക്ഷിണയായി ഗണിക്കുകയുണ്ടെന്നായത്. ഗുരുദക്ഷിണ എന്തെങ്കിലും വാങ്ങണമെന്നു ഞാൻ പിടന്നതും പിടന്നതും നിബ്ബന്ധിച്ചതുകൊണ്ടു, കവിതനായ ഗുരു അതുകാര്യത്തെ ചിന്തിക്കാതെ, വിദ്യകളുടെ എണ്ണം കണക്കാക്കി പതിനാലുകൊടി രൂപ്യം ദക്ഷിണയായി കൊടുവാരണമെന്ന് എന്നോടു പറഞ്ഞു. അങ്ങയുടെ പൂജാപാത്രം കണ്ടു

* പരാണം, നൃപം, കീമാംസം, ധർശാശ്വം, നാലു വേഷങ്ങൾ, ശിഖ, കല്ലം, സ്താകരണം, നിരൂത്തം, മകുടം, ജ്യോതിഷം എന്നു 14 വിദ്യകളും കണക്കിനു 14 കോടി രൂപ്യം.

പോൾ തന്നെ അഞ്ചുനൂറ്റാണ്ടുശേഷമാണെന്ന് എറിക്കു മനസ്സിലായി. വിദ്യാഭ്യാസത്തിന്റെ ആധിക്യം കാരണമായി അഞ്ചുനൂറ്റാണ്ടിനിപ്പാൻ ഞാൻ താല്പമുണ്ടായില്ല.”

ചന്ദ്രനാഭപുരം കുന്നിനോരം പാലാഴിയിൽ ഉണ്ടായ ഇന്ദ്രിയപ്രാപഞ്ചമുദയകൃതികൾ, ഗോപകുമാരനായ രഘു, വേദശാസ്ത്രത്തിൽ ഉണ്ടായ ശ്രേഷ്ഠനായ കൗസൽയൻ ഈ ചാലുക്കുട്ടി വിനോദം പറഞ്ഞു:

“ശാസ്ത്രങ്ങളുടെ കരകളെ ഒരാൾ ഗുരുവായിത്തീർന്നാൽ രഘുവിന്റെ സമീപത്തു പോയി യാചിച്ചിട്ട് അവിടെ സാധിക്കാത്തതാൽ മറ്റൊരു രാജാവിന്റെ അടുക്കലേയ്ക്കു പോകണമെന്നുവെന്ന് ഈ ഒരു പുരുഷനായ അപവാദം എറിക്കുണ്ടാവാൻ തുടങ്ങിയത്. മറ്റൊരു അഞ്ചുനൂറ്റാണ്ടിനിപ്പാൻ, പ്രസിദ്ധവും പൂജിതവുമായ എറൻ അഗ്നിശാലയിൽ നാലാമത്തെ അഗ്നി എന്നപോലെ രണ്ടു മൂന്നു ദിവസം താമസിച്ചു കഴിച്ചുകൂട്ടിയതാൽ കൊള്ളാം.

* ഗാർവ്വം, ആഹാരം, ക്ഷിണം എന്നു മൂന്നു ദിവസം അഗ്നിശാലയിലുണ്ടല്ലോ.

ഞാൻ അങ്ങയുടെ കാർഷ്വസിദ്ധിക്കായി ത്തരിച്ചു നോക്കട്ടെ.”

കൊത്തൻ മദ്ധ്യവിൻ്റെ പ്രതിജ്ഞ സമ്പലമാകാമെന്ന സമ്മുഖ്യത്തോടെ ‘അപ്രകാരമാകട്ടെ’ എന്നു സമ്മതിച്ചു. മദ്ധ്യഭൂമിയെ ധനത്തുന്യന്തായി കണ്ടിട്ട് വൈശ്രവണങ്കൽനിന്നു ധനത്തെ ബലാപ്ലവമായി ഗ്രഹിച്ചാൻ ഇദ്ദേഹിച്ച്. വസിഷ്ഠമഹർഷിയുടെ മേന്ത്രാക്ഷണത്തിൻ്റെ പ്രഭാവംകൊണ്ട്, വായുവിൻ്റെ സഹായത്തോടു കൂടിയ മേഘത്തിൻ്റെ ഗതി എന്നുപോലെ, സമുദ്രത്തിലും ആകാശത്തിലും പവ്വതങ്ങളിലും മദ്ധ്യവിൻ്റെ തേരിനുള്ള ഗതി ആരാലും മുടങ്ങുവാൻ സാധിക്കുന്നതല്ലായിരുന്നു. അന്നുതന്നെ സന്ധ്യയായപ്പോൾ, ശുദ്ധനും ധീരനുമായ മദ്ധ്യ ദൈകലാസനാഥനായ വൈശ്രവണനെ ഒരു സാമന്തരാജാവെന്നു സങ്കല്പിച്ച് ബലംകൊണ്ടു ജയിക്കാമെന്നു തീർച്ചയാക്കി ആയുധങ്ങളെല്ലാം ഏടുത്തുവെച്ചു കെട്ടിപ്പൂട്ടിയ രഥത്തിൽ കയറിക്കിടന്നു. പ്രാതഃകാലത്തിൽ താത്രാതല്പരനായ മദ്ധ്യവിനോട്, ഭണ്ഡാഗാരത്തിൻ്റെ നടുവിൽ ആകാശത്തിൽനിന്നു സ്വപ്നവർഷം ഉണ്ടാകുന്ന വർഷമാനം വിസ്മയഭരിതനായ

അധികൃതന്മാർ വന്നറിയിച്ചു. അഭിയാസ്യരോന്നായ ഷബരകൽനിന്നു ലഭിച്ചതും ചളിയിനമായ സുഷമവികർാ ഗ്രംഗംപോലെ ഇരിക്കുന്നതും ആയ ആ തിളങ്ങുന്ന സ്വണ്ണമാശി മുഴുവൻ രാജ കൌത്സരമൊഴിക്കു ദാനം ചെയ്തു. ഗുരുദക്ഷിണയ്ക്കായ ശ്രമുള്ളതിൽ അധികം തന്നിട വേണ്ടെന്നു ധോമകൻ; അധികം സ്വീകരിക്കണമെന്നു രാജാവ്; ഈ രണ്ടുപക്ഷം അന്യോല്പാദവാസികൾക്ക് ഭേദപോലെ അഭിനന്ദനവാക്രമമായിത്തീർന്നു. അനന്തരം ആ ഗുണമെല്ലാം ഒട്ടകവെട്ടുടൈയും പൊൻകതിരകുടൈയും പുറത്തു കയറ്റി അയച്ച് വിദായനാഭനായി നില്ക്കുന്ന രാജപിതന കൈകൊണ്ടു താലാടി സത്തുയുന്നായ കൌത്സരമൊഴി, പുറപ്പെട്ടുപോകുന്നതിനുമുമ്പായി ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു.

“രാജ്യത്തിൽ ഇരിക്കുന്ന രാജാവിന്നു ഇപ്പോഴുണ്ടുള്ള ദ്രമി പ്രസവിക്കുന്നതിൽ അത്തുതപ്പെട്ടവാനല്ല. അങ്ങയുടെ ധാർമാന്യമാകട്ടെ അചിന്താർയമായിട്ടാണിരിക്കുന്നത്. എന്തെന്നാൽ അങ്ങൻ ആകാശത്തിങ്കൽനിന്നും കൂടി ഇപ്പോഴത്തെ സമ്പാദിക്കുന്നുണ്ട്. സർവ്വപ്രകാരമെന്നുള്ള ശ്രേയസ്സുകളും അങ്ങയ്ക്കു തികഞ്ഞിരിക്കുന്നുതുകൊണ്ട് അന്യ

മായ ആശീർവാദം പുനരുകതമായി വരാതെ താമര
ഉദ്ദി. അങ്ങനെയെങ്കിലും സൂത്ര്യർക്കായ അങ്ങ
ന് എളുപ്പകാരമാ, അതുപ്രകാരം അങ്ങയ്ക്ക് ആ
തമസ്സാണുവെന്നായ ഒരു പുത്രൻ ഉണ്ടാവട്ടെ.”

അതേ അർത്ഥം.

കോസമഹർഷി ഇപ്രകാരം രാജാവിന് ആ
ശീർവാദം കൊടുത്തത് പ്രാവിശ്വം അടുത്തുവേണ്ട
പോയി. ഈ അശീർവാദം കാരണം, മീവലാക
ത്തിന് ആദിത്യൻ കാരണമായി പ്രകാശമെന്ന
പോലെ രാജാവിന് ഉടനെ ഒരു പുത്രൻ ഉണ്ടാ
യി. രാജാവിന്റെ പട്ടമഹർഷി ബ്രാഹ്മണൻ
തിലാണ് സമ്പ്രദായസമുദായ കാരണ പ്ര
സവിഷ്ഠൻ. അതുകൊണ്ട് ആ പുത്രൻ ബ്രഹ്മാവി
ന്റെ നാമമായ അജൻ എന്ന നാമധേയമാണ്
കൊടുത്തത്. നല്ല രാജസ്സുള്ളതായ രൂപം അതു
തന്നെ; വീർപ്പും അതുതന്നെ; സ്വാഭാവികമായി
ടുള്ള ഭൗമത്വവും അതുതന്നെ. വിളക്കിൽനിന്നു
കൊടുത്തിയ വിളക്കെന്നപോലെ, ഈ കമാരൻ
കാരണകൃതനായ പിതാവിൽനിന്നു പ്രകാശപ്പെട്ടി
രുന്നില്ല. വിധിയോടൊണ്ണം ശുഭകന്മാരിൽനിന്നു

വിദ്യാലയവും ആശുപത്രിയും, മെമ്പറമാർത്തോടെ വിശേഷകാന്തിയോടെയുടിയ അഭിനയിച്ചു തന്നിച്ച് അഭിപ്രായമുണ്ടായെങ്കിലും, മാനുവൽ ധീരനായ കന്യാക വിശ്വാസിയർ വിശ്വാസത്തോടെ എന്ന പോലെ അദ്ദേഹന്റെ അനുജനായ കാത്തുനിന്നു.

സ്വയംവരയായ

അങ്ങനെയായിരിക്കുമ്പോഴാണ് സോദരിയായ ഇന്ദുലതയുടെ സ്വയംവരത്തിനായി അമ്മനെ അയച്ചാൽ കൊള്ളാമെന്നു വിദഗ്ദ്ധമാവായ മോദൻ ആപ്തനായ മൃതനെ അമ്മയ്ക്ക് ചെമ്പലം അറിയിച്ചു ത്. വിദഗ്ദ്ധമാവുമായുള്ള സംബന്ധം ശുഭാശുഭം എന്നും, പുത്രൻ വാചാമകാലമോടൊന്നും വിചാരിച്ച് ചെമ്പലം അമ്മനെ സൈന്യസാമന്തം സമുദയം ഉടയ്ക്കിയ വിദഗ്ദ്ധമാവാനിരിക്കെ അമ്മയ്ക്ക്. മറ്റൊരു മൃതത്തിൽ കെട്ടിയുണ്ടാക്കിയതന്നെ മാരസഭാങ്ങളും, അതിലെ ഉപചാരങ്ങളും, നാട്ടുപുരങ്ങളിൽനിന്നു ജനങ്ങൾ കൊണ്ടുവന്നിരുന്ന തിരുമുൽക്കാഴ്ചകളും നിമിത്തം അമ്മന്റെ വഴിയിൽ താമസം കാട്ടിയിരുന്നെങ്കിലും ഉദ്യോഗവിമോഹംപോലെ സുഖപ്രദമായിരുന്നു. ഇലമ്പിനുള്ളിൽ തണുപ്പുള്ള

കററുകൊണ്ട് ഇളക്കപ്പെടുന്ന ഉണ്ടമരങ്ങളോടുകൂടിയ നാർദോനീരത്തിൽ, യാത്രക്കൊണ്ടു ക്ഷീണിച്ച് പൊടിപടലങ്ങളാകുമ്പോൾ മൃതിപ്പെട്ടുകൊടിക്കാകാത്തതായി സൈന്യങ്ങളെ അജൻ കണ്ടെത്തുന്ന വിശദീകരിച്ചു. അപ്പാർ ഉപരിഭാഗത്തു വരുന്ന വണ്ടുകൾ മരണമുണ്ടാക്കുന്നതെന്നു മുൻകൂട്ടി അറിയിച്ച പ്രകാരം, മരണലാലിപ്പും കളഞ്ഞ് നിർലാഭമായ കവിരത്തങ്ങളോടുകൂടിയ ഒരു കാട്ടാന നാർദോനീരത്തിൽ നിന്നു പൊങ്ങി. ഈ കാട്ടാനയുടെ ദേഹത്തിൽ പറ്റിയിരുന്ന ധാതുക്കൾ നിർമ്മൂലം കഴുകിപ്പായിത്തന്നെങ്കിലും, കറുത്ത ഉരുപ്പാടുകളാൽ ശബ്ദമായി കല്ലുകളിൽ തട്ടി മറയ്ക്കപ്പെട്ട കറുപ്പുകൾ കണ്ടാൽ, ഗുരുവാൻ പറ്റത്തത്തിന്റെ തടത്തിൽ ഈ ഗുരു ഉത്പാതകളിലെത്തുമെന്നു അറിയും. തുവ്വടൈ ചേരത്തിൽ ചുരുക്കിയും, നിവിത്തിയും, ശബ്ദത്തോടുകൂടി വലയ തിരിമാലകളെ മിന്നിച്ച് തീരാമിട്ടുവായി വരുന്ന ആ കാട്ടാന ആറപ്പനിയുടെ (വാരി) ചുറ്റും കെട്ടുന്ന അഴികളെ ഭഞ്ചിപ്പാനുള്ള ശ്രമം ചെയ്യാൻ വരുന്നവരെ

* ജൽവാതാചെട്ടി-വെട്ടുശ്ശീര-കൊമ്പുകുത്തിക്കുളി.

ശോഭിച്ചു. വന്യതയുല്പന്നമായ ആ ഗജം, നദിയിലുണ്ടായിരുന്ന ചണ്ടിപ്പട്ടങ്ങളെ മറിക്കത്താൽ വലിച്ചുകൊണ്ടു തീരത്തിൽ എത്തി. ഈ ഗജത്താൽ നമ്മുപ്പെട്ട ജലാശിര്യുടെ പ്രവാഹം ആനയുടെ മുമ്പായിത്തന്നെ നദിയുടെ തടത്തിൽ എത്തിയിരുന്നു. അസഹായനായ ആ കാട്ടാനയുടെ കവിൾത്തടങ്ങളിൽ ജലമജ്ജനംകൊണ്ട് ഒരുറ്റം ശമിച്ചു മദപ്രവാഹം അജന്റെ ഉടയുണ്ടായിരുന്ന നാട്ടാനകളെ കണ്ടപ്പോൾ വീണ്ടും വലിച്ചു. ഏഴിലാമ്പാല (സപ്തച്ഛിം)യുടെ ക്ഷീരംപാടലം സൗഭാഗ്യമുള്ളതും അസഹ്യമായതും ആയ ആ കാട്ടാനയുടെ മദജലത്തെ ആശ്രയിച്ചിട്ട് വാപ്പാനമാരുടെ തീവ്രമായ യത്നത്തോടു ചാവസമിശ്രിതം അജന്റെ സൗസ്രഗജങ്ങൾ പിന്തിരിഞ്ഞുകളഞ്ഞു. ആ കാട്ടാനയെക്കണ്ട് മരുപ്പെട്ട തേക്കുതീരകൾ കെട്ടുമരിച്ചോടി; തരുക്കൾ അച്ചുതണ്ടുമിഞ്ഞു മരിക്കുമ്പോൾ; മേന്മാർ സ്ത്രീകളെ ഹങ്കിപ്പാൻ ശ്രമിച്ചതടങ്ങി. ഇങ്ങിനെ അജന്റെ സേനകളുടെ സ്ഥിതിയെ ആ ഗജം കണ്ടുനാശംകൊണ്ടു ഇളകിപ്പോയി. ഓടാപിന്ന കാട്ടാനയെ കൊല്ലുവാൻ വാടില്ല എന്നു ധരിച്ചിട്ടുള്ള അജൻ ആ വ

തന്ന വസ്തുഗണത്തെ മടക്കുവാൻവേണ്ടി ശക്തി പ്രയോഗിക്കാതെ ശുഭഗുണവും കരമുറന്നു വലിച്ചു് അന്യം പ്രയോഗിച്ചു് അതിന്റെ മണ്ഡകത്തിൽ പ്രഹരിച്ചു. ആപ്രഹാരം തട്ടിക്കഴിഞ്ഞപ്പോഴു്, ആകാട്ടാന എന്നരുടെ സ്വരൂപത്തെ ഉപേക്ഷിച്ചിട്ടു്, ആശ്ചര്യഭരിതനായ സൈന്യങ്ങൾ കണ്ടുകൊണ്ടിരിക്കെ, മണ്ഡലാകാരമായ തേജസ്സിന്റെ നടുവിൽ പ്രകാശിച്ചു നില്ക്കുന്ന ഒരു ആകാശചാരിയുടെ ശരീരമെടുത്തു അതിന്നുശേഷം ആ ദിവ്യപുരുഷൻ തന്റെ മാഹാത്മ്യംകൊണ്ടു കല്പമുണ്ണുപുഷ്പങ്ങൾ വരുത്തി അവകൊണ്ടു് അജന്റെ മേൽ വെച്ചിട്ടിട്ടു്, മനോസം ചെയ്തുവാൻ പ്രകാശിക്കുന്ന ദിനകാന്തികളാൽ അജന്റെ മാറിടത്തിലെ മുത്തുമാലയെ അധികം ശോഭിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു വാഹസാമന്ത്രിത്തോടെ ഇപ്രകാരം പാഞ്ഞു.

“ഞാൻ ഗന്ധർവ്വരാജാവായ പ്രിയദർശന്റെ പുത്രനായ പ്രിയംവദനാണു്. എന്റെ ഗർവ്വകാരണം മതംഗമഹർഷിയുടെ ശാപത്താൽ ഞാൻ ഗജമായിത്തീർന്നതാണു്. പിന്നെ ആ മഹർഷിയെ ഞാൻ വണങ്ങിയപ്പോൾ അദ്ദേഹം പ്രസാദിച്ചു മുദ്രസ്വഭാവനായി. ജലത്തിന്നു അഗ്നിയുടേയും വെയിലി

നോരും സംബന്ധംകൊണ്ടാണല്ലോ ചൂടുണ്ടാകുന്ന
 ത്; തണുപ്പാണ് അതിന്റെ സ്വഭാവം. "ഇക്ഷ്വാ
 കുവശേഷനായ അജൻ എന്നാണോ പോരമുഖാ
 സ്രംകൊണ്ടു നിന്റെ മസ്തകത്തെ വിളക്കുന്നത്" അ
 ന്ന നീ നിന്റെ പൂർവ്വരൂപത്തോടു ചേർന്നെന്ന ആ
 തപാവിധി എന്നോടു വാങ്ങൂ. അങ്ങയുടെ ദർ
 ഷനം ഞാൻ വളരെ കാലമായി പ്രാർത്ഥിക്കുകൊണ്ടി
 രിക്കുന്നതാണ്. ബലവാനായിരിക്കുന്ന അസുന്ദ്രൻ
 എന്തെങ്കിലും ശോചാർത്ഥവും വരുത്തിത്തന്നു. ഇനി
 ഞാൻ അങ്ങയ്ക്കു പ്രത്യേകകാര്യം ചെയ്യാതെ ഇര
 ന്നാൽ എന്റെ സ്വസ്ഥാനപ്രാപ്തി വ്യർത്ഥമായി
 പോകും. അല്ലയോ ദണ്ഡമിതാ! പ്രയാഗം, സം
 ഹാരം ഇതുകൾക്കു മണിനും വെച്ചോ മന്ത്രങ്ങളു
 ള്ളതും ഗാന്ധർവ്വവും സമ്മോഹനമെന്നു പ്രസംഗിച്ചു
 മായ എന്റെ അസ്രത്തെ അങ്ങു സ്വീകരിച്ചാലും.
 ഈ അസ്രത്തോളം പ്രാതുകമെന്നും ശത്രുക്കളെ
 ദോഷിപ്പിക്കുക മാത്രമാകുകൊണ്ടു പ്രയാഗതാപി
 ന്ന മിംസ എന്ന ദോഷം ഉണ്ടാകാറില്ലെന്നു മാ
 ത്രമല്ല വിജയം തീർച്ചയായും ഉണ്ടാവുകയും ചെയ
 തും. അങ്ങു ലജ്ജിക്കേണ്ടതില്ല, അസുന്ദ്രൻ ഏറെന
 പ്രഥമിച്ചു; ശമി എന്നാലും ഒരു മുഹൂർത്തനേരം

എന്റെ നേരെ ദയാലുവായിത്തന്നെവെന്നു ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നത്. അതുകാരണമായി ഇതിനെ അപേക്ഷിക്കുന്ന ഏതൊരു നിഷേധസ്രവമായ പാപവും പ്രയാഗിക്കുന്നതു യോഗ്യമല്ല.”

പുരുഷപ്രഭുക്കൾ അസ്പ്രവേദിയും ആയ അജൻ അപ്രകാരം ആവാമെന്നു സമ്മതിച്ചു. പിന്നെ ചാന്ദ്രാത്മവായ നർമ്മയുടെ പവിത്രമായ ജലത്തെ ആചരിച്ചിട്ട് ഉത്തരാഭിമുഖമായിനിന്നുകൊണ്ടു, ശാഖമാഷം സിദ്ധിച്ച ആ ഗന്ധർവ്വരുടെ നിന്ദ്യ അസ്പ്രവേദത്തെ ഗ്രഹിക്കുകയും ചെയ്തു. ഇപ്രകാരം പഴയിൽവെച്ചു ദൈവവശാൽ വിചാരിക്കാത്ത നാശവും ഉണ്ടായതിന്നുശേഷം അവരിൽ ഒരാൾ വൈകുണ്ഠവനന്റെ പൂങ്കാവിലുടും മോയാൾ വസാമാജ്യാമയമായ വിദർഭശത്രുക്കളുടേയും പോയി. മാമധാനിയുടെ സമീപം എത്തിയ അജനെ സന്തോഷഭരിതനായ വിദർഭരാജാവ്, വലിച്ചു തിരിമാലകളോടുകൂടിയ സമുദ്രം ചന്ദ്രനെ എന്നപോലെ എതിർമല്ലയും, വിനയത്തോടെ മുമ്പിൽ നടന്നുകൊണ്ടു മാമധാനിയുടെ അന്തർഗതത്തിൽ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോയി പൂജിക്കുകയും, അവിടെ ഉണ്ടായിരുന്ന ജനങ്ങളെല്ലാം വിദർഭനെ അതിഥിയെന്നും അജ

നെ ഗ്രഹാധിപതിയെന്നും സംശയിക്കത്തക്കവണ്ണം സല്ലഭിക്കയും ചെയ്തു. രചുവിന്റെ പ്രതിനിധിയായ അജൻ, പ്രണതനായിരിക്കുന്ന വിദർഭൻ ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാർ കാണിച്ചുകൊടുത്തതും, പുരാതാഗത്തികൾ അലങ്കരിക്കപ്പെട്ട ദരിടത്തു പുണ്ണികംഭം വെച്ചിട്ടുള്ളതും, മനോഹരവും, പുതിയതും ആയ രാജഗ്രാമത്തെ മദനൻ യൗവനത്തെ എന്നപോലെ അലങ്കരിച്ചു.

പ്രഭാതവസ്ത്രണം.

സ്വയംവരം കാണുമായി നാനാദേശങ്ങളിൽനിന്നും രാജാക്കന്മാരെ ആകർഷിച്ചുവളം മനോഹരവും ശ്രേഷ്ഠവുമായ ഇന്ദുമതിയെ ലഭിച്ചാൻ ഇല്ലയോടുകൂടിയ അജൻ, ഭാവാവസ്ഥാധത്താൽ കലുഷഹൃദയയായ ദേവിതയെപ്പോലെ രാത്രിയിൽ നിദ്ര വളരെക്കഴിഞ്ഞിട്ടേ നേത്രങ്ങൾക്കു നേരം വന്നുള്ളൂ. കണ്ണുദ്രവണങ്ങൾകൊണ്ട് അമർപ്പിച്ചു പുഴുതിയുള്ള തോളുകൾമോടുകൂടിയും, വിവിധ വസ്ത്രത്തിൽ ഉരഞ്ഞു കെട്ടാട്ടു മാഞ്ഞു ശിഥിലമായ കരിളുട്ടുകൾമോടുകൂടിയും ഇരിക്കുന്ന പ്രാവോധവാനായ അജനെ സമവയസ്സുകളും ശബ്ദാത്മഭംഗിയാടെ

സംസാരിക്കുന്നവരും ആയ വന്ദികളോടൊന്നിച്ച് ഉപസ്ഥിതർ സ്തുതിച്ചു പള്ളിക്കുറുപ്പുണർന്നി.

“അല്ലയോ ബുദ്ധിമാന്മാരിൽവെച്ചു ശ്രേഷ്ഠനായുള്ളോരെ! രാത്രി കഴിഞ്ഞു; ഏഴുനീറാലും. ബ്രഹ്മാവു ജഗത്തിന്റെ ഭാരം ഞ്ഞായി വകത്തിരിക്കുകയാണ്. അതിൽ ഒന്ന് അങ്ങയുടെ അർപ്പൻ നിർവ്വഹിക്ക (ജാഗ്രതയോടെ) വഹിക്കുന്നു. മഞ്ജു മേന്മയെ ഭാഗം അടുത്താണ് വഹിക്കേണ്ടത്. നിദ്രാവശനായ ഭവാങ്കുലുള്ള അനന്തരാഗത്തോടൊപ്പം നരപേക്ഷിക്കാത്തവരായ മഹാലക്ഷ്മി, ഇന്ദ്രാക്ഷരായിതയായ അഞ്ചലയപ്പോലെ രാത്രിയിൽ യാവനോജ്ഞനുമായി വിടനാദിച്ചിരുന്നാവാ ആചന്ദ്രൻ അനുജിക്കാരായിട്ട് അങ്ങയുടെ മുഖത്തിന്റെ കാന്തിയെ ഉപേക്ഷിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടു, മാനാഹാരമായ സമകാലത്തിലുള്ള ഉന്മീലിതം കൊണ്ട് ഉള്ളിൽ ഇളകിയിരിക്കുന്ന കുറുത്ത മിഴിയോടുകൂടിയ അങ്ങയുടെ കണ്ണും, ഉള്ളിൽ ഇളകിയിരിക്കുന്ന വാങ്ങാടുകൂടിയ താമരപ്പൂവും താമസംകൂടാതെ അന്യന്യസാദൃശ്യത്തെ പ്രാപിക്കുമാറാകട്ടെ. പ്രഭാതവായു, സ്വാഭാവികമായ അങ്ങയുടെ മുഖമാരുതന്റെ സൗന്ദര്യത്തെ അനൂപവ്യൂഹത്തിൽനിന്നു

ലഭിച്ചാൻ ഇദ്ദീദ്ദിന്ദാ എന്ന തോന്നാവണം ഞെ
 ടിയറു നിലുന്ന പുഷ്പങ്ങളെ എടുത്തുകൊണ്ടു നട
 ക്കുന്നു. അതുമാത്രമല്ല അരുണാംശുഭിന്നമായ സ
 രസിജന്മാളാടുകൂടി സംസ്കൃത ചമ്പുക്കയും ചെമ്പു
 ന്നു. താഴോടമരമായ ദ്രുമപലവങ്ങളിൽ വീണതും
 ക്ഷാളിതങ്ങളായ മുത്തുമണികൾപോലെ ധവളവും
 ആയിരിക്കുന്ന മഞ്ഞുതുള്ളി ശോഭാധികൃതകാരണ
 മായി, അധാരാശ്വത്തിൽ ദന്തമശ്വിയോടുകൂടി കാ
 നപ്പെടുന്ന അഞ്ചുതട ലീലാമന്ദരമാസംപോലെ
 ശോഭിക്കുന്നു. തോജാനിധിയായ സൂര്യൻ ഉദിക്ക
 ന്നതിന്നു മുമ്പുതന്നെ അരുണൻ തമസ്സിനെ
 വേഗംനശിപ്പിക്കുന്നു. അല്ലായാ വീര! അതിൽ
 ആചെയ്തുകില്ല. എന്നെന്നാൽ അഞ്ചുന യുദ്ധ
 ത്തിൽ പുരാണാമിപാർ നിലുറപ്പാൻ അഞ്ചു
 യുദ്ധ അച്ഛനാശംകൂട്ട താൻതന്നെ കൊല്ലാറി
 ല്ലാല്ലാ. ബാലാദിത്യന്റെ ശ്ലോകം ഏകക ക
 രണമായി പദ്യതത്ത്വഭേദത്താൽ പാർയ കാപിമ
 ന്നു കൊണ്ടുവന്നപോലെ ശോഭിക്കുന്ന കൊമ്പുകുളാ
 ടുകൂടിയ അഞ്ചുതട ആനകൾ, രണ്ടു പാശ്ചാത്യ
 ലും ചരിഞ്ഞു കിടന്ന നിദ്രാലസ്യത്തെ തീർത്തു ശ
 ബ്ധായമാനമായ ചങ്ങലയെ വലിച്ചുകൊണ്ടു ശയ

നസ്ഥവത്തെ ഉപേക്ഷിക്കുന്നു. അല്പായു വനജാ
ക്ഷ! ഭീശ്മമായ പടമണ്ഡപങ്ങളിൽ കെട്ടപ്പെട്ടതും
വനായുദേശങ്ങളിൽ ജാഗിച്ചതും ആയ ഈ കുതിര
കൾ ഉറക്കമുപേക്ഷിച്ചിട്ട് മുമ്പിൽ ആസ്വദിപ്പാൻ
ചെല്ലുകൊടുത്തിട്ടുള്ള ഇത്തൂപ്പിന്റെ കണ്ണങ്ങളെ വാ
യിലെ പുകകൊണ്ടു കുറുപ്പിക്കുന്നു. വാടിയ പൂ
പ്പോപമാരങ്ങൾ മചനാഭംഗി കുറഞ്ഞവയായി
ത്തീരുന്നു. വിളക്കുകൾ ശശിമാന്ധവത്തിന്റെ പൂ
കാശത്താടു ചേർപ്പെട്ടു മിമിക്കുന്നു. ജാത്രയുമല്ല,
മഞ്ജുലാകായി ഈ കൂട്ടിൽ കിടക്കുന്ന തത്ത അന്ധ
യുടെ ഉണർച്ചയ്ക്കായി ഞങ്ങൾ പറയുവാൻ വരക്കിനെ
ആവർത്തിച്ചു പറയുന്നു.”

ഇപ്രകാരം വന്ദിപുത്രന്മാരുടെ വാക്കുകേട്ടു ചേ
ഗം ഉണന്ന അജൻ മടക്കുകൊണ്ടു മധുരമായി ശ
ബ്ദിക്കുന്ന അന്ധനങ്ങളാൽ ഉണർത്തപ്പെട്ട ‘സപ്രതീ
ക’ എന്ന ദിഗ്ഗജം ഗംഗയുടെ മണൽപ്രാദേശത്തെ
ഏണുപാറവ കിടക്കയെ വിട്ടു വിവിഞ്ഞു. അതിന്നു
ശേഷം മനോഹരമായ അക്ഷിപകുടങ്ങളാടു കൂടിയ
അജൻ ശാസ്ത്രവിധിപ്രകാരം സ്നാനാദ്യനുഷ്ഠാനങ്ങ
ളൊക്കെയും കഴിഞ്ഞിട്ട് ഉചിതമായ വസ്ത്രാധാരെ
രങ്ങൾ ധരിച്ചു സ്വയംവചത്തിനായ് മിക്കുന്ന രാജാ
ക്കന്മാരുടെ സമയിലേക്കു പോയി.

ആ രാമ മദ്ധ്യായം.

സ്വയംവരസഭാപ്രവേശം.

അജൻ അവിടെ തോരണാദികളുകൊണ്ടു ലങ്കരിച്ചു പട്ടുകങ്ങളിൽ സിംഹാസനസ്ഥനാകുമായി, മാനാലയവേഷനാകുമായി, വിമാനാഗ്രാസനായ ദേവകുളകാളം സൗമാഗ്യാത്താടുകൂടിയവരായി റിപ്പന്ന നരലോകപാലന്മാരെ കണ്ടു. മതിയുടെ പ്രാർത്ഥനാഫലമായി ഈശ്വരനാൽ പുനർജന്മമായ ശരീരത്തോടുകൂടിയ കരദേവനെന്ന് തോന്നുമാറി റിപ്പന്ന കാകൽസ്ഥനെ (അജനെ) കണ്ടിട്ടു രാജാക്കന്മാർ ഇന്ദുജതിയിൽ ജന്മമായില്ലാതായിത്തീർന്നു. രാജകുമാരനായ അജൻ വിദിക്രാജാവു കർട്ടികാശുതമ മഞ്ചത്തിലേക്കു സുചിഹിതമായ സോപാനപഥത്തിൽകൂടി, സിംഹാഭ്യുതി ശിലാവിഭാഗങ്ങളിൽ കൂടി പശ്ചാത്താലിലേക്കെന്നപോലെ ആരോഹണം ചെയ്തു. ശ്രേഷ്ഠമായ വർണ്ണങ്ങളോടുകൂടിയ കംബളങ്ങളാൽ അലങ്കരിച്ചെട്ട മതസിംഹാസനത്തിൽ ഇരിക്കുന്ന അജനെ മയലിന്റെ പുഷ്പത്തിൽ ഇരിക്കുന്ന സുബ്രഹ്മണ്യനോടു കാണിക്കുകയ്ക്കു ഉപമിക്കാമായിരുന്നു. മേഘവർഷികളിൽ വി

ദ്വയത് ഏന്നപോലെ, ആ രാജസമൃദ്ധങ്ങളിൽ നാ
 നാപ്രകാരത്തിൽ പ്രതിഫലിതമായ ശ്രീ, വലുതായ
 കാന്തിപടലത്താൽ ആകാം നോക്കുവാൻ പാടില്ലാ
 ത്ത വിധം പ്രകാശിച്ചു. ഉൽകൃഷ്ടമായ ആധംബ
 രങ്ങളോടുകൂടി മഹനീയങ്ങളായ സിംഹാസനങ്ങ
 ുളിൽ ഇരിക്കുന്ന ആ രാജാക്കന്മാരുടെ ഇടയിൽ, ക
 ല്യാണങ്ങളുടെ കൂട്ടത്തിൽ പാരിജാതമെന്നപോലെ
 രഘുവിന്റെ പുത്രൻ അധികമായി ശോഭിച്ചു. പൂ
 ത്ത നല്ലുണ വൃക്ഷങ്ങളെ തൃപ്തിച്ചു മദം ഇളകിയ
 കാട്ടാനയുടെ മേൽ വണ്ടികളെന്നപോലെ പൌര
 ജനങ്ങളുടെ കൺനാകൾ എല്ലാ രാജാക്കന്മാരേ
 യും ഉപേക്ഷിച്ച് അജന്റെ മേൽ പതിഞ്ഞു. ഇ
 തിന്നാശേഷം വശാവതികളായ വൈതാളികന്മാർ
 സോമസൂത്രവംശങ്ങളിൽ ജനിച്ച രാജാക്കന്മാരെ
 സ്മരിപ്പാൻ തുടങ്ങി. ചന്ദനധൂപങ്ങൾ രാജാക്കന്മാ
 രുടെ കൊടിയൂരുകളിൽ പൂവിച്ചു. രാജധാനിയുടെ
 സമീപത്തുള്ള ഉദ്യാനത്തിൽ പാർന്ന മൈലുകൾ
 മദിച്ച് ആട്ടം തുടങ്ങുന്നതിന്നു കാരണമായ മംഗ
 ളതുല്യരോഷം ശംഖമധുനിയോടീട ചെന്നു ദിക്കു
 കളിലെല്ലാം മുഴങ്ങി. അപ്പോൾ പരിവാദങ്ങളോ
 ടുകൂടിയ പല്ലക്കിൽ കയറി വിവരമോചിതങ്ങളായ

പോലീസിന്റെ ധരിച്ചു സ്വതസ്സംഭരണത്തിന്റേതായ ക ന്നുക മാനുഷന്റെ മദ്ധ്യസ്ഥിതത്വമുള്ള രാജമാറ്റ ത്തിൽ എത്തി.

മ ൦ ജ ൦ കെ നെ ൦ തി ൦ 5 ൦ ച സ്ത കി ൦ .

നേത്രശൈതകലച്ഛിന്ദായ് കന്യാപ്രദായ
 പ്രാപ്തവിന്റെ ആ സൂചിയിലേയ്ക്കായി മാജാക്ക
 നായുടെ അന്തരകാണങ്ങൾ പതിയുകയാൽ ആസ
 നങ്ങളിൽ ബാധർ ദേവംകൊണ്ടുമാത്രം സ്ഥിരനാ
 മാതിരിക്കുന്നു. ഇന്ദ്രിയങ്ങളിൽ വ്യക്തമായ മ
 നോരഥത്തോടു കൂടിയ മാജാക്കന്മാർ വൃഷ്ടങ്ങൾക്കു
 പ്രാപ്തശോഭ എന്നുപോലെ പ്രണയത്തിന്റെ ഭൂ
 ത്വം വഹിക്കുന്ന വിധത്തിലുള്ള വലയിലും ശൃംഗാ
 മധ്യേഷ്കൾ ഉണ്ടായി. ഒരു മാജാവു മണ്ട കൈ
 കൊണ്ടും ഞെട്ടിപ്പിടിച്ചുംകൊണ്ട് ഇളകുന്നഇതളുക
 ൾൽ വണ്ടുകളെ അകറ്റിക്കൊണ്ടും മജ്ജുകൊണ്ട്
 അകത്തു പരിവേഷമുണ്ടാക്കുകയും ശ്രീധാകുലത്തെ
 തിരിച്ചു. കാമകനായ മൊറാജ മാജാവു മനോ
 ഹരമായ അന്താ മുഖംതിരിച്ചു, ചുവലിൽനിന്നു കി
 ഴിത്ത മണം പതിച്ചിട്ടുള്ള തോരവളയിൽ ചെ
 ന്നുമുട്ടിയ മാലയെ യഥാസ്ഥാനം ആക്കി. മൊറാ

അ രാജാവു തന്റെ നേത്രശോഭയെ അല്പം സമാധാനപ്പെടുത്തി, കാലിന്റെ അഗ്രാംശത്തിൽ അല്പം മടക്കി സ്വസ്ഥനാകാൻ ശ്രമിച്ചു. പാദപീഠത്തിൽ, നവനവീനൻ പ്രഭയെ പരമതത്വതത്വത്തിൽ വിശദമാക്കി കൊടുത്തു. മഹാരാജാവു പീഠത്തിന്റെ ഒരു പാദം ഇടത്തേ കയ്യടിയിൽ താങ്ങിയിരുന്ന് അല്പം ഉയർന്നു ചുമലോടും കഴുത്തിന്റെ പുറം തിരിഞ്ഞു പൂർവ്വം ഭിന്നമായ മന്ത്രാലയത്തോടുകൂടി, അടുത്തുള്ള ഒരു സുഹൃത്തുമായി സംഭാഷണം ചെയ്യാൻ തുടങ്ങി. വിവാസിനികൾ കണ്ണാങ്കരണമോടുകൂടി, മഞ്ഞുവെള്ളത്തോടുകൂടിയതുമായ കേതകവസ്ത്രത്തെ വേദം ഒരു രാജാവു ദൈവാനുഗ്രഹം സമ്പാദിച്ചതായ നവഗ്രന്ഥം കൊണ്ടു വിളംബരം. മഹാരാജാവു ധർമ്മമേഖലകളോടുകൂടി, താമരപ്പൂവിന്റെ ഉള്ളുപോലെ തുടുത്തിരിക്കുന്ന കൈകൊണ്ടു മനോഹരമായ മോതിരങ്ങളുടെ പ്രഭയോടെ ചുരുക്കുകയും ചെയ്തു. മഹാരാജാവു, തന്റെ കീഴ്വടം സ്വസ്ഥനാകുന്നതന്നെ ഇരിക്കുന്നുണ്ടെങ്കിലും സ്ഥാനത്തുനിന്നിറുകി എന്ന ഭാവത്തിൽ വിമലകളുടെ ഇടയിൽ കൂടി ധർമ്മത്തിന്റെ പ്രഭ തിളങ്ങുവെന്ന് ഒരു കരഞ്ഞ കീഴ്വടത്തിൽ വ്യക്തമായി.

സ ന ന ദ വ ച ന ട.

ഭരണനന്തരം ഏല്പാ രാജാക്കന്മാരുടേയും വശം
വൃത്തത്തെ അറിയുന്നവരും പുരുഷന്മാരെപ്പോലെ
സാമർത്ഥ്യമുള്ളവരും വാതിൽ കാക്കുന്നവരുമായ സ
നന രാജകുമാരിയെ ആദ്യം മഗധരാജാവിന്റെ
അടുക്കൽ കൊണ്ടുപോയിട്ട് ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു.

“ശരണാഗതന്മാരുടെ രക്ഷിതാവായി, ഗംഭീ
രസ്വഭാവനായി, പ്രജാരജനയിൽ കേൾവിപ്പെട്ട
വനായി, പരമ്പരപരനായ യഥാർത്ഥനാമധാരയിരി
ക്കുന്ന ഇദ്ദേഹം മഗധരാജാവാണ്. മാറ്റ രാജാ
ക്കന്മാർ ഏതായാ ആയിരം ഉണ്ടെങ്കിലും,
ഭൂമിയിൽ ഇദ്ദേഹം കമാൽ മാത്രമേ ഒരു നല്ല രാ
ജാവുള്ളവനാണു പറയേണ്ടത്. നക്ഷത്രങ്ങളും
താരകളും ഗ്രഹങ്ങളും നിറഞ്ഞിരിക്കുന്നതാണെങ്കി
ലും ചന്ദ്രനില്ലെങ്കിൽ രാത്രി പെട്ടിപ്പമുള്ളതാകുന്നി
ല്ലല്ലോ. ഈ രാജാവ് അവിദ്യനുമായി യോഗ
ങ്ങൾ അനുഷ്ഠിച്ച്, ഐച്ഛാഴം ദേവന്മാരെ വിളി
ച്ചുവരുത്തിക്കൊണ്ടേയിരിക്കും. ഇതു കാരണം വിര
ഹിണിയായ ശചീദേവിയുടെ വിളരിയ ഗണ്ഡപ്ര
ദേശത്തു തുടങ്ങിക്കിടക്കുന്ന കുറുമ്പുകളിൽ വളരെക്കാ
ലം മന്ദാരപുഷ്പങ്ങൾ ചൂടവാൻ ഇടവന്നില്ല. വരി

കുറച്ചുവാൻ യോഗ്യനായ ഇദ്ദേഹം പാണിഗ്രഹണമെടുത്തതിനെ നീ ഇഷ്ടപ്പെടുന്നുവെങ്കിൽ, ഇദ്ദേഹത്തെപ്പോലെയുള്ള പുരുഷന്മാരിൽ (പാടലീപുത്രഗാത്രിക) പ്രവേശിക്കാൻവേണ്ട അവിതാത പ്രാസാദമുള്ള ജാലകങ്ങളിലിരിക്കുന്ന അംഗനമാഷ്നീ നോട്ടോസ്സാചെയ്തിരിക്കും."

സുനന്ദ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞപ്പോൾ താൻ ഗിഹായ ഈമതി ഒന്നും സംസാരിക്കാതെ ഭൂതാംകമധ്യകമാലയാടത്തക്കവിധം ശിരഃകമ്പംകൊണ്ടുനമിച്ചിട്ട് മഗധരാജാവിനെ ഉപേക്ഷിച്ചു. കാരണാൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ട മാനസസരസ്സിലെ തരംഗമെല്ലാമെ ഹാസിതയ ഭരതാമരപ്പാളിൽനിന്നു മൊന്നിടലക്ക് എങ്ങിനെ കൊണ്ടുപോകുന്നുവെന്നതുപോലെ, സുവർണ്ണമണ്ഡലത്തെ പിടിച്ചിട്ടുള്ള ദൈവചാരികിയായ സുനന്ദ, രാജസുതയെ മറ്റൊരു രാജാവിന്റെ അടുക്കലേക്കായിച്ചു. എന്നിട്ടിപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

"ഇദ്ദേഹം അംഗരാജാവാണ്; ദേവസ്ത്രീകൾപോലും കാമിക്കുന്ന താമണ്ഡസമ്പത്തോടുകൂടിയവനാണ്. മാതംഗശാസ്ത്രകർത്താക്കളാണ്; ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ ആനകളെ പാറിക്കുന്നത് ഭൂമിയിലാ

കുന്നതിലും ഇദ്ദേഹം ഇരുപത്തൊമ്പതാം അനുഭവം അനുഭവിക്കുന്നത്. ഇദ്ദേഹം ശത്രുധിവാസിനിമാരുടെ സുനാമിയിൽ ഉണ്ടായിരുന്ന മുത്തുമാലകളെ നീക്കി ആ സ്ഥാനത്ത് അവരുടെ ബാല്യകണങ്ങളാകുന്ന ചാടില്ലാത്ത മുത്തുമാലകൾ സജ്ജമാക്കുകയാണ് ചെയ്തത്. സ്വഭാവം പരസ്പരവിരുദ്ധങ്ങളായിരുന്ന സരസ്വതിയും ലക്ഷ്മിയും ഇദ്ദേഹത്തിൽ ഒത്തുചേർന്നു. സത്യപ്രിയമായ വാക്കുകൾക്കും കാത്തിരിക്കാൻ അവർ മുന്നോട്ടുവന്നു. യിമിഷവാൻ, ഹേ കല്യാണി! നീ തന്നെയാണ് യോഗ്യത തിരഞ്ഞെടുത്തത്.

അപ്പോൾ കണ്ണുകൾ അംഗമാക്കുകയെന്നു കണ്ണടയ്ക്ക് തന്റെ സമീപമായ 'വലിയ' എന്നു പറഞ്ഞു. അദ്ദേഹം കാര്യം പറ്റാത്തതായല്ല, അവർക്കു നല്ലവണ്ണം നോക്കി കാണാൻ കഴിയാത്തതല്ല. ലോകം ഭിന്നമായിത്തീർന്നു. അതിനാൽ പ്രതിരോധത്തിനായി സന്നദ്ധരായി, ശത്രുക്കൾക്ക് ആക്രമിക്കാൻ കഴിയാത്തവരും ഉടിച്ചുവന്ന് ചന്ദ്രനെപ്പോലെ കാത്തിരുന്ന ആരുമില്ലാത്ത രാജാവിനെ ഇന്ദ്രമതിക്കു കാണിച്ചുകൊടുത്തു.

“ഇദ്ദേഹം അവന്തിനാഥനാണ്. കൈകൾ

നീണ്ടും, മാർ വിമിശ്നയും, അം കുടുംബിയും ഇരിക്കുന്ന ഇദ്ദേഹം, തപശ്ചാവിസാൽ ചാണക്കല്ലിനേൽ കയറി പണിപ്പെട്ട ചാണക്കല്ലെ വെച്ചെടുക്കപ്പെട്ട സൂര്യദേവനും എന്നു തോന്നുംവണ്ണം ശോഭിക്കുന്നു. ശക്തിയുടേതെന്നു തോന്നുന്നതായ ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ യാത്രകളിൽ, അഗ്രഗാമികളായ കുതിരകളാൽ പൂർണ്ണമായിട്ടു പൊടിപടലങ്ങൾ സാമന്തരാജാക്കന്മാരുടെ കീഴടങ്ങട്ടെ പ്രഭുക്കളെ നശിപ്പിക്കുന്നു. മഹാകാളക്ഷേത്രസ്ഥനായ ചന്ദ്രമോലിയുടെ സമീപത്തിൽ പാർന്ന ഇദ്ദേഹം കറുത്ത വസ്ത്രത്തിൽ പോലും പ്രിയഭാരതാഭിനിയിൽ നിൽക്കുന്ന രാത്രിയുടെ പ്രഭാതമുറയുടെ അനുകൂലം. അല്പനേരം മാത്രം! യുദ്ധമായ ഈ രാജാവിനോടു കൂടി സിംഹാസനത്തിൽ കൂടി വരുന്ന കാലം ഇതുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഉദ്യാനസമുദായത്തിൽ കളിപ്പാറായിക്കൊണ്ടു വന്നിന്റെ മനസ്സിൽ ആഗ്രഹമുണ്ടോ?”

അവസരമുണ്ടെന്നു തോന്നപ്പെടുന്ന സന്ദർഭത്തിൽ പ്രിയവരനായ പ്രഭാതമുറയുടെ ശക്തിയുടേതെന്നു തോന്നുന്നതായ ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ യാത്രകളിൽ, അഗ്രഗാമികളായ കുതിരകളാൽ പൂർണ്ണമായിട്ടു പൊടിപടലങ്ങൾ സാമന്തരാജാക്കന്മാരുടെ കീഴടങ്ങട്ടെ പ്രഭുക്കളെ നശിപ്പിക്കുന്നു. മഹാകാളക്ഷേത്രസ്ഥനായ ചന്ദ്രമോലിയുടെ സമീപത്തിൽ പാർന്ന ഇദ്ദേഹം കറുത്ത വസ്ത്രത്തിൽ പോലും പ്രിയഭാരതാഭിനിയിൽ നിൽക്കുന്ന രാത്രിയുടെ പ്രഭാതമുറയുടെ അനുകൂലം. അല്പനേരം മാത്രം! യുദ്ധമായ ഈ രാജാവിനോടു കൂടി സിംഹാസനത്തിൽ കൂടി വരുന്ന കാലം ഇതുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഉദ്യാനസമുദായത്തിൽ കളിപ്പാറായിക്കൊണ്ടു വന്നിന്റെ മനസ്സിൽ ആഗ്രഹമുണ്ടോ?”

യ അവർ ഭാവബന്ധം ചെയ്തില്ല. ചിന്ന സുനന്ത
താമാല്ലുവിന്റെ ഉജ്ജ്വല ശോഭിക്കുന്നവരും,
സുഹൃന്നസമ്പന്നരും, ബ്രഹ്മാവിന്റെ ലളിതസൃ
ഷ്ടിയും, സുന്ദരിയും ആയ ഇന്ദുമാതെയ അനുപമ
ഭാവിന്റെ മുമ്പാകെ കൊണ്ടുപോയിട്ട്, ഇപ്രക
രം പാഞ്ഞു:—

“യുദ്ധത്തിൽ സുഖത്തെ അനുഭവിപ്പാനുത
കന്ന സരസ്വതാ ബാഹുരൂപം ഉജ്ജ്വലം, പതിനെ
ട്ടു ദീപങ്ങളിലും യജ്ഞസ്തംഭം നാട്ടിയവനും, അ
നന്യസാധാരണമായ രാജശബ്ദത്തോടുകൂടിയവനും
യോഗികരായി കാത്തവീർത്തു എന്ന ഒരു രാജാ
വുണ്ടായിരുന്നു. ശാസിതമായ അദ്ദേഹം പ്രജക
ളിൽ ആനന്ദമൂലം വല്ല അകാശവും ചെയ്യേണമെ
ന്നു വിചാരിക്കുമ്പോഴേക്കുതന്നെ ചാവവും ധരിച്ച്
അവരുടെ മുമ്പിൽ പ്രത്യക്ഷമായി, അവരുടെ അ
ന്തഃകരണങ്ങളിലുള്ള അവിനയത്തെക്കൂടി നിമാക
രിച്ചിരുന്നു. ദേവന്ദ്രനാ ഭരിച്ച ലാങ്കശാസനായ
രാവണൻ, വിൽത്താണകാണ്ടുള്ള കെട്ടാൽ കയ്യ
നക്കാൻ വയ്യാതെയും ഭീഷ്മശാസനം വലിക്കുന്ന പ
ത്തു മുഖങ്ങളോടുകൂടിയും, അദ്ദേഹത്തിന്നു പ്രസാദ
മാകുന്നതുവരെ കരമാഗ്രഹത്തിൽ കിടക്കണ്ടി വ

ന. അദ്ദേഹത്തിന്റെ വംശത്തിലാണ് ഹമാനവൃ
ദ്ധസേവിയായി പ്രതീപനെന്നു പ്രസിദ്ധനായ ഈ
രാജാവുണ്ടായത്. ഇദ്ദേഹമാണ് ശ്രീഭഗവതി ഭെ
സ്തിരയാണെന്നുള്ള ഉറച്ച അപവാദത്തെ തീരെ
ഇല്ലാതാക്കിയത്. ഇദ്ദേഹം യുദ്ധത്തിൽ അഗ്നിഭ
ഗവാന്റെ സഹായമാക്കി വെച്ച്, ക്രൂര്യർ
കാളരാത്രിയായി, മൃച്ഛയുള്ളതായ പരശുരാമന്റെ
മഴുനെയ താമരയിത്തളപോലെ നിസ്സാരമായി ക
ത്തുന്നു. മാമിപ്പുതമ്പുരു പ്രകാശമാകുന്ന നിതം
ബന്തികൽ കാഞ്ചിപോലെ ശോഭിക്കുന്നതും ജലപ്ര
വാഹംകൊണ്ടു മാനാഹരവും ആയ നമ്മദാനദി
യെ പ്രാസാദഭാലകങ്ങളിൽ കൂടി റോക്കി കാണേ
ണമെന്നു മോഹമുണ്ടെങ്കിൽ നീ ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ
അങ്കലക്ഷിയായിത്തന്നാലും.”

ആ രാജാവ് ഏതാവും പ്രിയദർശനായിരുന്നു
വെങ്കിലും അദ്ദേഹത്തിൽ അവരും തുച്ഛ തോന്നി
യില്ല. ശാൽക്കാലത്തു കാട്മേഘങ്ങളാകുന്ന മരവു
റീങ്ങി പൂണ്ണകലനായിരിക്കുന്ന ചന്ദ്രൻ നളിനിക്കു
തുച്ഛമായില്ലല്ലോ. അനന്തരം അന്തഃപുരത്തെ ര
ക്ഷിക്കുന്നവളായ സുനന്ദ ആ കുമാരിയെ ലോകാ
ന്തരങ്ങളിൽ വ്യാപിച്ച കീർത്തിയുള്ളവരും ആചാരം

കൊണ്ട് വിശുദ്ധമായ ഉത്തരവുശേഖരിക്കലംകാര്യം തന്നെ ഹ്രാസേനാധിപനും ആയ സുഷേണനും അഭിമുഖമാക്കി നിൽക്കിച്ച് ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“യാഗശീലനായ ഈ രാജാവു നീപവംശ്യനാണ്. ശാന്തമായ സിദ്ധാന്തമുള്ള പ്രാവീശ്യവൈദികനായ സത്പഞ്ചം എന്നുപോലെ വിജയം ലഭിച്ച ഗുണമുള്ള ഇദ്ദേഹത്തെ ആഗ്രഹിച്ചു സ്വാഭാവികമായിട്ടുള്ള പരസ്സരവിരോധത്തെ പരിത്യജിച്ചിരിക്കുന്നു. ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ ദേഹത്തിൽ ചന്ദ്രിക പോലെ നയനാഭിരമമായ കാന്തി കളിയാടുന്നുണ്ട്. മാളികമുകളിൽ പൂർവ്വമുള്ള കിടക്കുന്ന ശത്രുരാജാക്കന്മാരുടെ ഗുഹങ്ങളിൽ അസാധ്യമായ ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ തേജസ്സു കടികാണിക്കുന്നു. ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ അന്തഃപുരസ്കൃതനാടം കാളിന്ദിയിൽ ജലശ്രീയ ചെങ്കുമ്പോൾ സുനന്ദമുഖമുള്ള ചന്ദനംപ്രകാശനംചെയ്യുകയാൽ ആ നദി മഹാമുഖമുള്ളതാണെങ്കിലും, അതിലെ ജലം ഗംഗാതരംഗങ്ങൾ ഉദാത്തമി ചെന്തപോലെ ധവളമായി ശോഭിക്കുന്നു. ഓം സുന്ദരി! യുദ്ധമായ ഇദ്ദേഹത്തെ ഭക്താചാര്യപരിഗ്രഹിച്ചാലും. എന്നാൽ ചൈത്രാഗത്തിൽനിന്ന് (ചൈത്രവർണോദ്യാനം) ഭട്ടം താണു റിൽ

കാത്ത വൃന്ദാവനത്തിൽ കോമളപല്ലവങ്ങളോടുകൂടിയ പുഷ്പശയ്യയിൽ കിടന്നു നിൽക്കുന്ന യൌവനശ്രീയെ അനുഭവിക്കാം. എന്നുമല്ല, വർഷാകാലങ്ങളിൽ കാന്തിയുള്ള ഗോവർധനഗുഹകളിൽ ജലകണങ്ങളെക്കൊണ്ടു നനഞ്ഞിരിക്കുന്നതും കനഭത്തിന്റെ വാസനയുള്ളതും ആയ പാറകളിന്മേലിടുന്ന മയിലുകളുടെ നൃത്തം കാണുകയും ചെയ്യാം.”

സാഗരഗാമിനിയായിരിക്കുന്ന നദി മാതൃമണ്ഡലത്തിൽ പ്രാപ്തമായിരിക്കുന്ന പദ്മതന്ത്ര എന്ന പേരിലെ ചുഴിപ്പോലെ മണാക്കരമായ നാഭിയോടു കൂടിയവളും, അനൂപധു ആവാൻ പോകുന്നവളും ആയ അവൾ ആ രാജാവിനെ വിട്ടു മാറിപ്പോയി. അനന്തരം സന്നദ, തോൾവളകൾ അണിഞ്ഞവനും, അനൂപക്കുന്തെ തോല്പിച്ചവനും കലിംഗരാജാവുമായ ഹേമാംഗദന്റെ സമീപത്തു ചെന്നെത്തിയ പൂണ്ണചന്ദ്രമുഖിയായ ഇന്ദുമതിയോട് ജപകാരം പറഞ്ഞു.

“മഹേന്ദ്രപദ്മതാപോലെ ബലവാനായ ഇദ്ദേഹം ആ പദ്മതന്ത്രിനോടും മഹാസമുദ്രത്തിനോടും നാഥനാണ്. ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ യുദ്ധയാത്രകളിൽ മരംപൊട്ടിയ പടയാനകൾ എന്ന പൂരാജ

ന, മഹേശ്വരപുത്രം തന്നെ അകമ്പടി ചോരക്കു
 പോ എന്നു തോന്നും. വിദ്യാഭ്യാസത്തിൽ മുമ്പാകെ, ക
 രുണമുഖനും ആയ ഇദ്ദേഹത്തിന്നു മണ്ടുകൈകളി
 ലും ഞാണുതഴമ്പുണ്ട്. അവ കണ്ടാൽ തടവുകാരാ
 ക്കി വിടിക്കപ്പെട്ട ഗുരുകുളത്തിൽ കണ്ണിൽ നിന്ന്
 അമ്മനമലിഞ്ഞൊഴുകിയ കണ്ണീരായി ഉണ്ടായ പാ
 ടുകുളമാണെന്നു എന്നു തോന്നും. തന്റെ രാജധാനി
 യിൽ കിടന്നുറങ്ങുന്ന ഇദ്ദേഹത്തെ ഗംഭീരമായ ഈ
 സ്വത്താൽ പ്രഭാതത്തുടനീളം കേൾക്കാതാക്കു
 ന്നതും, മാളികമുകളിലെ വാതായനങ്ങളിൽക്കൂടി
 നോക്കിക്കാണാവുന്ന തിരമാലകളോടുകൂടിയതും
 ആയ സമുദ്രംതന്നെ ഉണർന്നു. നീ ഇദ്ദേഹ
 തോടുകൂടെ കരിമ്പുറത്തോട്ടങ്ങളിൽ നിന്നുള്ള കള
 കളശ്ശുഭാത്മാക്കളായ കടൽക്കരകളിൽ, ദീപാന്ത
 രങ്ങളിൽനിന്നു ലവംഗപുഷ്പങ്ങളുടെ വാസനയാട
 കൂടി വരുന്ന കാരോരുകൊണ്ടു ഹൃദിച്ഛാലം”.

സ്പഷ്ടമായ സൗന്ദര്യമുള്ള ആ വിദ
 ഹ്വരാജാസാദി ഇപ്രകാരം സുന്നയാൽ പ്രാലാഭി
 തയരയെങ്കിലും, നീതിയാൽ ആകർഷിക്കപ്പെട്ടാലും
 ലക്ഷ്മി ദൈവാനുകൂല്യമില്ലാത്തവനിൽനിന്ന് എന്ന
 പോലെ, ആ രാജാവിൽനിന്നു പിന്തിരിഞ്ഞു. അ

തിന്നശേഷം ദൈവാരികി, ഇന്ദ്രതുല്യനായ ഉൾഗ
പുരാരാജാവിന്റെ അടുത്തുചെന്നു “ദേഹ ചാകരോ
ഷ്ഠി! ഇതിവേ നോഹ്!” എന്നുള്ള അവതാരികയോ
ടുളുടി ഇരുമതിയോട് ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു.

“ഇദ്ദേഹം പാണ്ഡുരാജാവാണ്. ചുരുവുക
ളിൽക്കൂടെ തൂങ്ങിക്കിടക്കുന്ന മുത്തുരാലകളോടും, മ
രുതചന്ദനംകൊണ്ടുള്ള അംഗരാഗാത്താടംകൂടിയ
ഇദ്ദേഹം ഇളവെയിൽ തട്ടി കൈവെണ്ണമായ സാറാ
ക്കളോടും അമയിയാറുകളോടുംകൂടിയ പവ്വതരാജൻ
എന്നപോലെ ശോഭിക്കുന്നു. ഇദ്ദേഹം അഗ്രാമ
ധം കഴിച്ച്, അവഭൃഥസ്നാനം ചെയ്തവരോടൊ,
വിന്ധുപവ്വതത്തെ അടിച്ചു താഴ്ന്നിയാളും സമുദ്ര
ത്തെ നിശ്ശേഷമെടുത്ത് ആചരിച്ച രണ്ടാമതും മോ
ചിച്ച ദേഹവും ആയ അഗസ്ത്യൻതന്നെ സുഖ
സ്നാനം ചോദിക്കണമെന്നൊ സ്ഥാനം സ്വീകരിക്ക
നു. ജാനസ്ഥാനത്തിന് അപായം വരുന്നകാരോ
എന്നു ശങ്കിച്ചു, പണ്ടു ലങ്കാധിപതിയായ രാവ
ണൻ ഇന്ദ്രജയത്തിനായി പുറപ്പെട്ടതു പരമേശ്വരാ
നോട് അമ്പ്രുദുർഭമായ (ബ്രഹ്മശിരസ്സെന്ന) അ
സ്രം വാങ്ങിയ ഇദ്ദേഹത്തിനോടു സന്ധി ചെയ്തി
നുശേഷമായിരുന്നു. നീ മഹാകർന്നനായ ഇദ്ദേ

രത്നാൽ പ്രദീപിതം എന്നുപോലെ വിധിപ്രകാരം പാണിഗ്രഹണം ചെയ്യപ്പെട്ടിട്ടു രത്നാൽ നിറഞ്ഞ അണ്ണവമേഖലയോടുകൂടിയ ദക്ഷിണദിക്കിന്റെ സ വതിയായി ഭവിച്ചാലും. താംബൂലചല്ലികളാൽ ചുറ്റപ്പെട്ട പൂഗർഭങ്ങൾ ഉണ്ടും, ഏലവഞ്ചികളാൽ ആലിംഗനം ചെയ്യപ്പെട്ട ചന്ദനമാലകളാലും, ത മാലകളുള്ളതെങ്കിലും മേൽവിമിഷ്ണാകളായി മലയപർവ്വതസ്ഥലികളിൽ ശ്രീ.ഡിപ്പാൻ നിറക്കു സംഗതി വരട്ടെ. ഈ നൂപൽ ഇന്ദീയരംപോലെ നീലചണ്ണനാകുന്നു. നീ ഗോഭാചനംപോലെ ഗൗരവണ്ണനും ആണ്. നിങ്ങൾ രണ്ടുപേരുടെയും ചേർച്ച മേഘത്തിന്റേറയും മിന്നൽപ്പിണിന്റേറയും ഏന്നുപോലെ അന്യോന്യമുള്ള ശോഭയെ വർദ്ധിപ്പിക്കുമാറാകട്ടെ.”

അവരുടെ ഈ ഉപദേശത്തിന്നു, സൂര്യനെ കാണാഞ്ഞു തുമ്പിയിരിക്കുന്ന കാമരൂപിയിൽ ചന്ദ്രന്റെ മശിക്കുന്നപോലെ, വിദൂരഭാജസോദരിയുടെ മനസ്സിൽ പ്രാവശം ലഭിച്ചില്ല.

മാത്രയിൽ സുഖമാർന്നിരുന്ന ദീപശ്ച രാജമാർഗ്ഗത്തിലുള്ള വെളിച്ചങ്ങളെയെന്നുപോലെ പതിവായായ അവൾ ഏതൊരു മാർഗ്ഗക്കന്മാരെ അ

തികമിച്ചുപോയോ, ആ രാജാക്കന്മാർ വൈവ
സ്തപ്തത്തെ പ്രാപിച്ചു. ആ ഇന്ദ്രമതി അടുക്കെ വ
ന്നപ്പോൾ, രാജകുമാരനായ അജൻ, അവർ ത
ന്നെ വരികയോ ഇല്ലയോ എന്നു സംശയിച്ചു. ആ
സംശയത്തെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ വലത്തു കൈ, കേ
യുരബന്ധസ്ഥാനത്തിനടുത്തായ ചലനങ്ങളാൽ തീ
ർത്തു കളഞ്ഞു. ഒരു അവയവത്തിന്നും ദോഷമില്ലാ
ത്ത ആ കുമാരനെ കണ്ടപ്പോൾ, കൗക അന്യഗ
മനത്തിൽനിന്നു വിടുവിനായിത്തീർന്നു. പ്രഭുപുമാ
നു തേന്മാവികൾ ചെന്നാൽ പിന്നെ ഹിംസാദോഷി
അവ്യക്തമാക്കുന്ന കറുത്തുകൊണ്ടിട്ടല്ലാ. ചന്ദ്രനെ
പ്പോലെ ലാവണ്യത്തോടുകൂടിയ ഇന്ദ്രമതി അജ
നിൽ ചിത്തവൃത്തിയെ നിർത്തിയതായി കണ്ടിട്ടു, സ
ന്ദർഭാചിതമായി സംസാരിപ്പാൻ വശത്തുള്ള സ
ന്ദർഭാ ഇപ്രകാരം സവിസ്മയമായി പാഠവാൻ തു
ടങ്ങി.

“രാജാക്കന്മാരിൽവെച്ചു ശ്രേഷ്ഠനായി, ഗുണ
ങ്ങളെക്കൊണ്ടു പ്രസിദ്ധനായി കകൽസ്ഥൻ എന്നു
പേരുമായി ഇഷ്ടപാകവംശത്തിൽ ഒരു രാജാവുണ്ടാ
യിരുന്നു. അദ്ദേഹം വഴിക്കാണ് ധ്യാപ്യമായ കറ
കൽസ്ഥൻ എന്ന ശബ്ദത്തെ മഹാഭയത്തോടെയും

ത്തമാകാസലമാഹാശാസ്ത്രം ധരിക്കുന്നത്. കകൽ
 സ്ഥൽ, മുഖത്തിൽ കാളയുടെ രൂപം ധരിച്ച രാ
 ചേന്ദ്രന്റെ പുത്തു കയറി പരമേശ്വരനെപ്പോലെ
 ധോളിച്ചുകൊണ്ടു, ബാണങ്ങളാൽ അസുരസ്രീക
 ുടെ ഗണ്ഡപ്രദേശങ്ങളിൽ പരമേശ്വരനായിത്തീ
 രുന്നത്. ഇന്ദ്രൻ സ്വർഗ്ഗത്തിൽ കൈകൊണ്ടു
 പ്പോൾ, ഇദ്ദേഹം, ഐരാവതത്തെ പുത്തു തട്ടുക
 കൊണ്ടു നായത്തീർത്തു. ദേവന്ദ്രന്റെ തോൾ
 വളയെ തന്റെ തോൾവളയാൽ ഉറപ്പിച്ചുകൊ
 ണ്ടു, പട്ടുതവണപ്പോലെയായ ഇന്ദ്രന്റെ അർദ്ധസ
 ന്നത്തിൽ ഇരിക്കുകയും ചെയ്തു. ആ കകൽസ്ഥ
 കലത്തിന്നു ഒരു ഭീവദായും വളരെ കീർത്തിമാനാ
 യും ദിലീപൻ എന്ന ഒരു രാജാവുണ്ടായിരുന്നു. അ
 ദ്ദേഹം ദേവന്ദ്രനുള്ള അസുരകളോടു കഴിപ്പാനാ
 ത്തി ഏകാന്തനായിത്തീർന്നു. അ
 ദ്ദേഹത്തിന്റെ ശാസനാകാലത്തു, മേലുമാറായ സ്രീ
 കും ത്രീപാദാർജ്ജുനത്തിൽ കിടന്നുറങ്ങിപ്പോ
 യാൽ അവരുടെ വസ്ത്രങ്ങളെ കാണുവാനും ഇള
 ക്കായിത്തീർന്നു. എന്നിട്ടു വേണ്ട ആളെ അയ
 പ്പാനായി കൊൾ കൈ നീട്ടുവാൻ? അദ്ദേഹത്തി
 ന്റെ പുത്രനും വിശ്വജിത്ത് എന്നു യോഗം നന്നു

ഏകദേശം ആയ രാജ്യമാണ് ഇപ്പോൾ അദ്ദേഹത്തിന്റെ സ്ഥാനത്തിരിക്കുന്നത്. രാജ്യ ദീർഘം ചെറു സമ്പാദിച്ച സമ്പത്തിൽ ഒരു രണ്ടുപാത്രമൊഴികെ ശേഷം മുഴുവനും ദാനം ചെയ്തതാണ്. പാപങ്ങളെ അതിക്രമിച്ചും, സമുദ്രങ്ങളെ ലംഘിച്ചും, പാതാളത്തിൽ പ്രവേശിച്ചും ഇരിക്കുന്ന അദ്ദേഹത്തിന്റെ കീഴിൽ ഇത്രയൊന്നെന്നു കണക്കാക്കുവാൻ കഴിയുന്നതല്ല. സ്വർഗ്ഗനാഥൻ മയനൻ എന്നുപോലെ, ആ രാജ്യവിന്. ഈ കാരണമായ അജൻ ജനിച്ചു. ഇദ്ദേഹം ചരതലയ്ക്കരികെ ഭൂമാതത്തെ അല്ലുന്നോടു സദാശായി വഴിപാലെ ഭവിക്കുന്നു. വംശംകൊണ്ടും ലാവണ്യംകൊണ്ടും നൗവനംകൊണ്ടും, വിനയപ്രധാനങ്ങളായ മരൊല്ലാശൃണങ്ങളെകൊണ്ടും നീ ആത്മതുല്യനായ ഇദ്ദേഹത്തെ വരിച്ചാലും. മാണിക്യം സുവർണ്ണത്തോടു യോജിച്ചിട്ടുണ്ട്.”

ഇ ന മ തീ സ്വ യ മ വ മ മ.

ഇപ്രകാരം സുന്ന പാണ്ടുകുടുംബപ്പോൾ ഇന്ദ്രമതി ലക്ഷയെ അല്പം ക്രൈകി, സന്തോഷത്താൽ തെളിഞ്ഞ കണ്ണുകൊണ്ടു, സ്വയംപരമാലകൊണ്ടെന്നുപോലെ അജനെ പ്രതിഗ്രഹിച്ചു. അ

എന്നിങ്ങിനെ അവിടെ കൂടിയ പൊന്നാളാളാ
കയും ഇല്ലാത്തതായ വയുപാതാളാളാ ചേർത്ത്
താൽ സന്തുഷ്ടനായിട്ട് മാറ്റം കാണാതെ കണ്ണു
നൂലായ ഒരു വാക്യത്തെ ഉൾപ്പെടുത്തി. ഒരിക്കൽ വ
രണ്ടാ പക്ഷകാർ തെളിഞ്ഞും മറ്റൊരിക്കൽ ഇത
പക്ഷകാർ മങ്ങിയും ഇരിക്കുന്ന ആ രാജസഭയിൽ
പ്രഭാതത്തിൽ പദ്മങ്ങൾ പിടന്നും ആവലാധികൾ
കൂടിയും ഇരിക്കുന്ന പൊന്നാളാളാ ഇല്ലാതായി
ത്തീർന്നു.

പദാത്മവിവരണം.

- 4070 1. ആദിത്യകൽനിന്നുത്ഭവിച്ച വരണം
ചൈവസ്വതന്ത്രം ആദിത്യന്റെ
പുത്രനാകയാൽ ആ മനുവിന്റെ
കലമായ നമുവംശം സൃഷ്ടവംശം
മാകുന്നു.
- “ 6. പ്രഥമമായ പദാത്മം എന്ന വഴി:
പഞ്ചശ്ലോകം ആചരിച്ചവരുന്ന
നടവടി.
- “ 8. പുരുഷാത്മം-ധർമ്മം, അർത്ഥം, കാ
മം, മോക്ഷം എന്നു നാല്. ദി
വീപന്റെ അർത്ഥകരങ്ങൾ പാഠ
ത്വമാകയാൽ അവയ്ക്കു ഞാദൃഢ
ത്തിന്നു ധർമ്മമായി എന്നു ഭാവം.
- “ 9 ഭക്തി-കർമ്മാചസാനത്തിൽ കർമ്മ
കൾക്കു കൊടുക്കുന്ന ധനം.
- “ 11. ഷഡ്ജസ്വരം = സപ്തസ്വരങ്ങളിൽ
ആദ്യത്തേതായ 'സ' എന്ന സ്വരം.
കേകാശവം-മയിലിന്റെ ശബ്ദം.
- “ 14 അഗ്നിപ്രണയനം-അഗ്നിമോഹത്തി
ന്നുമുമ്പായി ചെയ്യുന്ന മേ അഗ്നി

ഭാഗം

സംസ്കാരം. അന്യതഃ=വസിച്ചു
പതി. പാതപ്രത്യയത്തിൽ അ
ന്യതഃ കേരവിപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു.
സ്വാഹാ=അഗ്നിയുടെ ഭാര്യ.

- “ 19. കാമധനം=കാമങ്ങളെ (ആഗ്രഹിക്കു
ന്ന വസ്തുക്കളെ) കൊടുക്കുന്ന വ
ശ്യ; ഈ വശ്യ ദക്ഷപ്രണാമത്തിന്റ
ടെ മകളാണ്.
- “ 28. സുതരവാക് = സത്യമായും പ്രിയ
മായും സംസാരിക്കുന്നവൻ. കല്പ
ശാസ്ത്രം=കല്പശാസ്ത്രങ്ങളെ വ
ധിക്കുന്ന ഒരു ശാസ്ത്രം.
- “ 25. മണ്ഡലേശ്വരൻ=അദ്വൈത മാതൃത്വ
ത്തെ കീഴടക്കി കൊള്ളുന്ന മാതാവ്.
- “ 26. അനുക്രമശ്ലോ=വാചോനം; ഹൃദയ.
അനുക്രമവാക്യം=അറിയും ഹൃദയം
നിറച്ച വാക്യം.
- “ 33. സുഹൃദ്യന്ത്രൻ=താകാസുരവൈകാ
ല്യവാനായി ദേവകളുടെ അപേ
ക്ഷപ്രകാരം വിവരണ പാഠ്യത്തി
യിൽ ഉണ്ടായ പുത്രൻ; ദേവദേ
വകളുടെ നാഥൻ.
- “ 35. അധാനം=ഒരു അഗ്നിസംസ്കാരം.
അഗ്നികാർഷം=മാതാദാദികൾ.

- ഭാഗം 37. കല്പാണപാമ്പരകൾ = മേൽക്കുടൽ
വരുന്ന ശുഭങ്ങൾ. ഉത്തസ്ഥലം =
ശക്തിയുള്ളത്.
- ,, 10. “സംബന്ധമാവാണപ്പോൾ” = ക
വാൾക്കു മറ്റൊരാളോടുള്ള സംബ
ന്ധം (ബന്ധുത്വം) അന്യോന്യസം
ബന്ധനംകൊണ്ടാണുണ്ടാവുന്നത്.
വിദ്യാധാരന്മാർ = ഒരു ഭാഗി ദേവ
ന്മാർ.
- ,, 13 ദിക്കുമാലന്മാർ = ഏതു ദിക്കുകൂടാട ഖ
ക്കിതാക്കുമായ ഏതു ദേവ
ന്മാർ. കിഴക്ക്, തെക്ക്, വടി
ത്താഴ്, വടക്ക് ഇവയ്ക്കു മേയ്ക്ക്
ഇന്ദ്രൻ, യമൻ, വരുന്നൻ, കാശ്ച
ൻ എന്നിവർ; കിഴക്കുതെക്കു,
തെക്കുവടിക്കുതാഴ് തുടങ്ങിയ നാ
ലു ഭൂലോകം ഉള്ളതിൽ അഗ്നി, വി
ദ്യതി, വായു, ഈശാനൻ എന്നി
വർ. ഈ അഷ്ടദിക്കുവാലന്മാരു
ടെ കലകളോടുകൂടിയാണ് രാജാ
വിന്റെ ജനനം എന്നു ശാസ്ത്രപ്ര
സിദ്ധം.
- ,, 17. അധി.ജ്യോത്സവം = വില്ലകലായാറി
യവൻ.

- ഭാഗം 48. പുസ്തകം = പുസ്തകപ്രകാരം വാ
നായി ചെയ്യുന്ന ഒരു സംസ്കാരം.
- ,, 49. മെഴുപ്പുപ്പട്ടം = സ്വർഗ്ഗം
ഒരു ആശ്രയിച്ചിരിക്കുന്നതും, സു
ഷ്ണ പ്രാപിക്കാത്തതും ആയ
അഞ്ചു ഗ്രാമങ്ങൾ.
- ,, 50. ചന്ദ്രദർശനം = വെളിച്ചമുള്ള
വെളിച്ചം = വെളിച്ചം സമയത്തു
ചന്ദ്രദർശനത്താൽ കടലിൽ വെ
ളിച്ചു പോകുന്നു.
- ,, 52. ശചി = ഇന്ദ്രന്റെ പട്ടമായിച്ചി; പു
നാൻ = ദേവന്ദ്രൻ; ജയന്തൻ =
അവരുടെ പുത്രൻ. ഉപാസന
മീലിതലോചനൻ = കൺപോള
കൾ അല്ല ചീമ്മിയവൻ; ഇതു
പുത്രാലിംഗനസുഖത്തിന്റെ ചി
ഹ്നമാണ്.
- ,, 53. ശബ്ദപ്രവഞ്ചം = ശബ്ദസമൃദ്ധി. സു
ഷ്ണാശ്വങ്ങൾ = ഏഴു കുതിരകൾ.
- ,, 54. രാജകന്യകമാർ ശോഭിച്ചു =
ശോഭനം കഴിഞ്ഞ് വിവാഹം
ഘനായ രാജ്യത്തിൽ ആശയോടുകൂ
ടി ശോഭിച്ചു എന്നു ഭാവാം.

- ഭാഗം 55. താമരപ്പൂവിൽനിന്ന് ഉൽപല
 ത്തിലേക്ക് = വൈകുന്നേരം താമര
 കൂമ്പകയും ഉൽപലം വിടുകയും
 ചെയ്യുമ്പോൾ പത്തത്തിൽ പാഷ്
 ന ലക്ഷി ഉൽപലത്തിലേക്കു പ
 കടുന്നു.
- ,, 58. ശതകൃതു = നൂറു യോഗം ചെയ്തവൻ
 (ഇന്ദ്രൻ)
- ,, 59. കപിലമഹേഷിയാടു ഇല്ലൻ = ഈ വി
 ശേഷനത്താൽ ഇന്ദ്രൻ തന്റെ
 ശരണിയെ പ്രകടിക്കുന്നു. സഗമ
 ന്റെ മോക്ഷരൂപത്തെ തിരഞ്ഞു
 സഗമവ്യക്തന്മാർ പാതാളത്തിൽ
 ചെന്നപ്പോൾ കിടന്നു അപ
 ന്നെയും അതിനടുത്തു തവസ്സു
 ചെയ്യുന്ന കപിലമഹേഷിയേയും
 കണ്ടു. അവർ ഈ മഹേഷിയെ ഉ
 പദവിച്ഛാൻ ശ്രമിച്ചപ്പോൾ അ
 ള്ളാൽക്കാരം ക്രോധാഗ്നിയിൽ
 എല്ലാവരും ദഹിച്ചു. വിന്നിടവ
 ക്കു ഗതി വരുവാൻ ഭഗീരഥപ്രയ
 ത്നം ചേർത്തിരുന്നു.
- ,, 60. നൂതനമഹേശമുഖത്തിന്ന് അടയറ
 ഉറയ വില്പ് = ഇന്ദ്രചാപം (മഴ

ഭാഗം വില്പ്). അനുസ്വാദിതവൃത്തം=മു
 യംസ്വാദിച്ചിട്ടില്ലാത്തത്.

,, 61. മന്ദരവർച്ചതം=ഇത വർച്ചതത്തെ കട
 കോലാക്കിയിട്ടാണ് പാലാഴി മ
 മനം ചെയ്തത്.

,, 63. പരമേശ്വരന്റെ മൃത്യുഷ്ടകം=പരമ
 ശ്വരൻ ജലം, അഗ്നി, യജമാ
 നൻ, സൂര്യൻ, ചന്ദ്രൻ, ആകാ
 ശം, ഭൂമി, വായു എന്ന് എട്ടു മൃ
 ത്തികൾ ഉണ്ട്. യാഗം ചെയ്തു
 സ്വേദം ദീപിപ്പൻ (യജമാനൻ)
 അതിലൊന്നാണല്ലോ.

64. ശ്വേതപുത്രം=വെള്ളക്കാരനാകട്ടെ.

,, 70. നീരാജനം=തിരിച്ചറിയൽ.

,, 71. ഭഗീരഥൻ ഗംഗയെ=കവിലുകോ
 പത്താൽ ദഹിച്ചുപോയ സഗര
 പുത്രന്മാർക്കു ഗതി വരുത്തുവാൻ ഭ
 ഗീരഥൻ തപസ്സു ചെയ്ത് ആകാ
 ശഗംഗയെ ഭൂമിയിലേക്കു വരു
 ത്തി. ഗംഗ ഭൂമിയിലേക്കു വീഴ്
 സ്വേദം ശിവൻ അതിനെ തല
 യിൽ വഹിച്ചു.

,, 72. മംഗലസ്താനം=വിവാഹസ്താനം. അ
 ഗസ്ത്യൻ സഞ്ചരിക്കുന്ന.....ജ

ഭാഗം

യാശംസ കൂടാതെ=ദക്ഷിണദിക്കി
ലാണഗന്ധ്യമഹാഷി പാർത്തുവന്ന
ത്. അവിടേക്കു തനിക്കു ജയം
ലഭിക്കേണമേ എന്ന പ്രാർത്ഥന കൂ
ടാതെ പോയി. ജയത്തെപ്പറ്റി
ശങ്ക കൂടാതെ എന്നു ഭാവം. കര
വേരിയെപ്പറ്റി ശങ്ക ജനിപ്പിച്ചു=
മദജലമണമുള്ള കാരവേരി സമുദ്ര
ത്തിലെത്തുമ്പോൾ രാമസൈന്യ
ത്താൽ കാരവേരിയിലിറങ്ങിയ വസ്തു
ത സമുദ്രത്തിനരികുമാറായി ഏ
ന്നതും. ഭൂർജപുഷ്പങ്ങൾ=പെരുമ
രങ്ങൾ. നാമതപുഷ്പങ്ങൾ=കുരു
ജാതി പുറന്തരങ്ങൾ.

- “ 89. അതർകാശ്യാം=ധനശാല.”
“ 91. മന്ത്രാക്ഷണം=മന്ത്രപുതമായ ജലം
തളിക്കൽ.
“ 92. അഭിയാസ്യമാനൻ=ആശ്രമിക്കപ്പെട്ട
വാൻ പോകുന്നവൻ.
“ 98. ബ്രാഹ്മമുത്തം=ബ്രഹ്മയാമം (പുല
രുവാൻ കറുപ്പത്)
“ 102. ഭാവപഞ്ചാധം=ഭാവത്തിന്റെ (അ
ഭിപ്രായത്തിന്റെ) അടിമ; അ

